

Izhaja ob 4. zjutraj.

Stane mesečno Din 85.—; za ino-
zemstvo Din 40.— neobvezno.

Oglaš po tarifu.

Uredništvo:

Dnevna redakcija: Miklošičeva cesta
šte. 16/l. — Telefon šte. 7a.

Nočna redakcija: od 19. ure naprej v
Knaflju u. št. 5/l. — Telefon št. 34.

JUTRO

Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko

Upravništvo: Ljubljana, Prešernova
ulica št. 54. — Telefon št. 35.

Inseratni oddelki: Ljubljana, Prešer-
nova ulica št. 4. — Telefon št. 49a

Podružnice: Maribor, Barvarska ulica
št. 1. — Celje, Aleksandrova cesta.

Račun pri poštnem ček. zavodu: Ljub-
ljana št. 11.844 - Praha číslo 78 180.
Wien, Nr. 105.241.

Ljubljana, 26. januarja.

Tresle so se gore, a rodila se je miška. In še prav uboga miška. To je vtis ekspozicija ministra prosvete g. Stjepana Radića v finančnem odboru.

Kaj vse je gosp. Radić govoril, dokler ni bil minister in kaj vse je napovedoval v prvih svojih medenih tednih! Cesto je celo v svojih nasprotnikih vzbudil mnenje, da je navzlic svoji eksaltiranosti vendarle nenačuden človek, z originalnimi idejami, dalekosežnimi načrti, ki radikalno obračunavajo s starokopitno preteklostjo. Kakor pa se spozna pravi prijatelj v nesreči, tako se spozna sposobnost politika in državnika šele tedaj, ko ima priliko, da z dejanji pokaže, koliko so vredne njegove besede. Tudi gosp. Radić je moral za hip odložiti togo osrečevalca ljudstva, ki vse boljše ve in zna, kakor vsi drugi ter pokazati, kako on vodi naše ljudstvo h kulturni sreči in procvitu.

Njegov proračun in njegov ekspozé sta na mah razbila glorijo našega novega prosvetitelja in »odrešenik seljaka« se je pokazal, kakor je Pribičević s fino ironijo povedal, kot najobčajnejši purgarski minister, ki v sedmih mesecih svojega dela ni znal pripraviti nobenega prosvetnega programa, ni znal ali hotel storiti nobenega novega koristnega ukrepa! Radićev proračun in Radićev ekspozé — to je popolnoma ubožno soričevalo seljaškega prosvetnega ministra.

Prosvetni budget znaša letos 800 milijonov. Zaman iščeš po njem sledov neke nove prosvetne politike, o kateri je g. Radić toliko govoril. Brez vsega je treba priznati, da je še mnogo poti, na katere naša državna prosvetna politika dosedaj še ni stopila. Zlasti sistematična podpora in organizacija prosvetnega dela med širokimi masami ljudstva (predavanja, poljudni tečaji, knjižnice, čitalnice itd.) je ostala dosedaj zelo zanemarjena. Tu bi bilo potje za seljaškega ministra! Radić je pokazal popolno nezaznavanje, njegov budget je v tem oziru ostal prazen. . . Ravno tako prazen so se izkazale Radićeve fraze o škan dalu, da damo za orožnike več nego za ljudske šole; v finančnem odboru je krepko branil, da za šole ni mogoče dati več nego za orožnike. Njegov lek proti analfabetizmu je, da naj se napravijo občinam stroški za šolstvo in da naj vsak državni študentiški nauči po enega analfabeta brati in pisati. Ker je danes po Radićevih navedbah 400.000 šoloobveznih otrok, ki so brez šole in baje 20.000 študentov, bi trajalo ravno 20 let, da bi se današnja otroška generacija, ki je brez šol, naučila pisati. Takih neresnih igračkani, ki so še za shode prenaivna, je polno v Radićevem ekspozéju.

Njegovemu osnovnošolskemu programu je na las podoben srednješolski in visokošolski. Gimnazije je treba reducirati (a odprl je tudi tiste, ki jih je njegov prednik reduciral), profesorji imajo premalo ur na teden, v prvi razred je treba uvesti še ruščino (z angleščino, ki jo je nosil) po Mariboru in z ruščino v ljudskih šolah se že ni upal pred parlament — to je približno njegov program za našo srednjo šolo. Približno isti banavzrajski princip je proglašil za naše univerze: profesorji so mu preleni, dijakje pa je treba odvaditi štrajka. Punctum.

Kakšno ubožstvo! In kakšna neiskrenost! Gosp. Radić obtožuje vse mogoče faktorje, da so krivi redukcije njegovega budžeta. A karakteristično je, da se je zadovoljil z relativno mnogo manjšim proračunom nego je tekoči. Celokupni državni budget bo, kakor znano, letos za 2500 milijonov večji nego je sedanjí, a Radić je pristal, da pripade od tega ogromnega viška na prosveto le 38 milijonov, t. j. za približno poldrugi odstotek! V tem oziru je treba zabeležiti tudi sledečo podrobnost. Gosp. Radić je obtožil finančnega ministra, da mu je reduciral investicijske kredite za zagrebško in ljubljansko univerzo, za beograjsko pa jih je pustil. Ironični kliki: Predlagajte za Beograd manj in za Zagreb in Ljubljano več so zadelí gosp. Radića in njegovo neiskrenost po glavi. Gosp. minister ni odgovoril. . .

Tako je debata o proračunu ministrstva prosvete postala za Radića pravi sodni dan in je do golega razkrinkala tega demagoga, ki na delu kaže, da fraze in gesla ne zadostujejo za vodstvo pametne in koristne državne politike. Ne lučimo se, da politični krogi v Beogradu sedaj govorijo: Radić se je tudi kot minister diskvalificiral. . .

Mussolini za francosko-italijanski blok

Pariz, 26. januarja. s. Kakor poroča »Eclair«, je Mussolini izjavil, da morata Francija in Italija držati skupaj ter tvoriti močan blok proti vsakemu drugemu bloku, o katerem sanjajo gotovi narodi Evrope. Povdarjal je, da se ne sme nihče, zlasti noben Francoz vzemirati radi vprašanja italijanskega imperija. Končal je s besedami, da ne sme nič ločiti Francija od Italije.

Resni glasovi beograjskih listov

«Politika» in «Pravda» smatrati situacijo za nevzdržno, «Samouprava» svari radićevce.

Beograd, 26. januarja. p. V parlamentu postaja vedno živahnije. Predmet splošnega razgovora je nevzdržnost današnjega položaja. Vse čaka na Pašića, o katerega prevratu pa še ni neposrednih vesti. Zivahno se komentirajo glasovi beograjskih listov. «Politika» piše: Radikali pričakujejo, da bo Pašić sicer odložil važnejše politične poteze na dobo po sprejetju državnega proračuna, vendar pa bo takoj pričel razčiščevati odnose z radićevci, posebno z ozirom na Radića samega. Radikali smatrajo, da je Radić, ki je zakrivil toliko izpadov, da bi zadostovali za padec vsakega drugega ministra, postal nemogoč po svojem zadnjem nastopu na seji finančnega odbora ob priliki razprave o proračunu prosvetnega ministrstva. Radikali smatrajo, da je Radić napravil posebno slab vtis s svojo skrajno neresnostjo, ko je v nedeljski seji finančnega odbora najprvo poslance napadel, potem pa istim ljudem delal poklone. Radićevci so tudi pokazali toliko čisto piemenskega malenkostnega partizanstva, da to nikakor ne daje nobenega jamstva, da bodo v bodoče vodili računa tudi o celi državi. Spričo vsega tega žele radikali, da se položaj popolnoma razčisti. «Politika» beleži tudi verzijo, po kateri radićevci občutijo, da jim radikali ne bodo več dovolili, da bi delali, kakor doslej, radi česar hočejo svoje odnose napram radikalom urediti pred sprejetjem državnega proračuna. Zakaj po sprejetju proračuna bi položaj postal mnogo ugodnejši za širša manevriranja, česar se radićevci boje. Z ozirom na vse to niso izključena izmenavanja v skorajšnjem razvoju političnih razmer.

Davidovičevska «Pravda» poroča: Po naših zanesljivih informacijah je položaj g. Radića uzdrman. Pri radikalih se opaža gibanje, da bi se eliminirali elementi, ki so opasni današnji situaciji. Radikali ne želijo razdreti današnje koalicije, ne morejo pa dovoliti, da Radić nadaljuje, kakor je sedaj začel. Oni smatrajo za potrebno, da Radić izstopi iz vlade. Radićevci nasproti izjavljajo, da je današnja koalicija brez Radića nemogoča.

Kakor znano, se že delj časa z radićevske strani forsira ideja »razširjene koalicije«, kateri naj bi se pridružil Davidovičevci in spahovci. Glavni organ NRS «Samouprava» v članku, ki je adresiran na radićevce, resno svari pred takimi intrigami. Kombinacije z Davidovičevci označuje «Samouprava» kot grdo intrigo: »Nepoklicno vmešavanje tujih strank v odnose med obema koaliranimi strankama ne more imeti za cilj njihovo ureditev. To more trenutno zadovoljiti strankarske težnje posameznikov, ne more pa koristiti ureditvi teh odnošajev«. V radićevski in v radikalski stranki je dovolj uvidenih ljudi, ki bodo znali pojmiti, da ni niti v korist celoti niti njihovim strankarskim interesom, ako v trenutnem osebnem razpoloženju podpirajo izro, ki jo izjavlja javno in odkrito njihovi nasprotniki. Ta igra mora biti za pametne ljudi opomin, da se vsemu izogibajo, kar pospešuje njihovi nasprotniki.

Beograd, 26. januarja. n. Kralj je sprejel v avdienci bivšega ministra prosvete Veljo Vukičevića. Ta avdijenca se spravlja v zvezo z nesrečnimi nastopi Stjepana Radića v finančnem odboru.

Konferenca Male antante zopet odgodena

Podrobnosti o programu blejskega sestanka.

Beograd, 26. januarja. n. Pomočnik zunanega ministra Marković je sprejel danes rumunjskega poslanika Eman-dija, ki mu je sporočil, da je rumunjska vlada preložila občinske volitve na 18. februarja. Poslanik Eman-di je vprašal, ali bila naša vlada pripravljena pristati na to, da se za nekaj dni odgodi sestanka zunanjih ministrov Male antante, ali pa da se vrši nekaj dni poprej. Izgleda, da bo naša vlada pristala na to, da se konferenca Male antante z nekaj dni odgodi, ker mora biti določene dne rumunjski zunanji minister Duca zaradi volitev v Rumuniji.

Beograd, 26. januarja. p. V svrhu priprav in nameščenja zunanjih ministrov odpotuje te dni na Bled šef protokola zunanega ministrstva Ilija Novakovač. V Zenevi prične 25. februarja razorožitvena konferenca. Dr. Beneš, Duca in dr. Ninčić potujejo z Bleda naravnost v Zenevo.

Konferenca Male antante na Bledu se bo bavila predvsem z vprašanjem odnošajev Male antante do Madžarske zlasti z dogovor, ki so v zvezi z veliko falzifikatorsko afero in z vprašanjem razorožitve Madžarske.

Izmenjave bodo tudi misli glede priznanja sovjetske Rusije. Po poročilih iz Prage bo ministrski svet češkoslovaške republike te dni oficijelno objavil priznanje sovjetske Rusije de iure. Za priznanje sovjetske Rusije so se izrekle vse parlamentarne češkoslovaške skupine razen Kramarjeve.

Blejska konferenca bo končno razpravljala o vprašanju glede ukinitve vojaških zaveznih kontrol v Sofiji in Budimpešti. Bolgarska vlada je izvedla vsa zadevna določila mirovne pogodbe. Tudi madžarska vlada zahteva odra-vitev vojaške kontrole, toda nastali so v tem oziru najresnejši pomisleki.

Nov fašistovski zakon proti slovenščini

Nova odredba zasleduje uvedbo analfabetizma med našim primorskim ljudstvom in hitrejšo raznaroditev.

Trst, 26. januarja. e. Izšel je nov zakon o ljudskem šolstvu v novih pokrajinah, ki pravi, da se v ljudskih šolah novih pokrajin doseže prestop v višji razred samo na podlagi posebnega izpita iz italijanščine. V to svrhu se bo italijanski jezik poučeval po pet ur na teden v vsakem razredu.

To se pravi, da bodo slovenski učenci, ki posejajo letos še ostale slovenske razrede, od četrtega razreda dalje, morali koncem leta polagati poseben izpit iz italijanščine, sicer bodo morali ponavljati razred. Število tedenskih ur za

italijanščino se bo povečalo na račun ostalih predmetov, tako da bo naša slovenska deca ostala popolnoma analfabetska.

Pouk v italijanščini je bil doslej poverjen učiteljem - špecialistom. Nova odredba je najlepši dokaz, da vsa dosedanja fašistovska šolska politika ni prinesla zaželenih uspeškov med naše ljudstvo v Juljski Krajini. Zato se sedaj trudi fašistovska vlada, da bi z uvedbo posebnih izpitov iz italijanščine na ljudskih šolah čim prej poitalijančila našo deca.

Italija dosegla z Anglijo sporazum glede svojega dolga

Danes se podpisše angleško-laški finančni sporazum.

London, 26. januarja. e. Na jutrišnji plenarni seji Italijanske in angleške delegacije bo podpisan dogovor o povrnitvi italijanskih vojnih dolgov. Današnji dan je bil posvečen redigiranju tega dogovora, čegar vsebina bo zelo kratka. Dogovor bo vseboval le par klavzul. Italija bo morala plačati prvi obrok še tekom letošnjega leta. Letni obrok bo znašal 4 do 4,5 mill'ovov funtov šterlingov.

Točna vsebina dogovora bo znana še-le jutri. Po poročilih angleškega časopisa so Italijani dosegli znaten uspeh. Sporazum z Anglijo se docela razlikuje od sporazuma z

Ameriko. Ostane samo amortizacijska doba 62 let. Italijanski delegaciji se je posrečilo zrušiti načelo »pari passu«, ki ga je angleški zakladnik minister Churchill do zadnjega trenutka uporno zagovarjal. Italija je dosegla v Londonu še boljše pogoje kot v Washingtonu. Tudi v vprašanju o 22 milijonov funtov šterlingov, ki jih je l. 1915. postavila v Angliji kot jamstvo za svoja prva posojila, je grof Volpi izbojeval zadovoljivo zmago. Ta zlati zaklad se bo vračal Italiji v obrokih tekom 62 let. Vrnjen bo v celoti. Vendar ne dobi zamj Italija nobenih obrestí.

Proti nemoralni literaturi in modernim plesom

Sofija, 26. januarja. n. Zveza bolgarskih duhovnikov je sklenila prirediti po vsej Bolgarski v mestih in na deželi zborovanja proti pornografski literaturi, nemoralnim fil-mom, modernim plesom in kratokrilni modi. Na teh shodih bi sklenjena resolucija, ki zahteva kazensko postopanje zoper razšir-jevalce slabe literature in umetnosti in proti onim, ki sledijo moderna plesa.

Predlogi za redukcijo najneznosnejših davčnih bremen

Včeraj je vladna večina »reducirala« proračun državnih dohodkov ter povečala davčno obremenitev posameznih pokrajin. — Enoten predlog opozicije za : nanjšanje davčnih bremen. — RR v zadregi. — Treba počakati finančnega ministra. . .

Beograd, 26. januarja. p. Vladna večina finančnega odbora je dopoldne in popoldne razpravljala o proračunu državnih dohodkov.

Plenarna seja finančnega odbora se je začela popoldne ob 5. Najprej je povzel besedo zastopnik finančnega ministra, minister Uzunović in podal izjavo, v kateri je naglašal, da je proračun sedaj v ravnotežju in da predvideni dohodki krijejo izdatke. Poedine postavke dohodkov se opirajo na stvarna dejstva in na dohodke, ki so bili v veljavi do 1. oktobra 1925. Vsi predvideni dohodki stalno naraščajo. Za njim je dobil besedo radikál Milan Stjepanović, ki je v imenu vladne večine predlagal sledeče spremembe in redukcije v proračunu dohodkov:

V prvem oddelku (neposredni davki) se v prvem poglavju zniža davek na poslovni promet od 250 na 220 milijonov dinarjev in invalidski davek od 160 na 140 milijonov, pri dokladah izredna 500% in 30% od 500 na 480, in komorska doklada od 80 na 70 milijonov, tako da se celokupna vsota splošnih neposrednih davkov in doklad zníža od 1.035.100.000 na 925.100.000 Din. V drugem poglavju (posebni neposredni davki in doklade) se skupni znesek za Srbijo zviša od 47.346.000 na 57.846.000 Din in postavka 153,5% vseh državnih in posebnih dohodkov od 72.145.000 na 88.262.550 in v novih oblastih (Južni Srbiji) od 45 na 50 milijonov, za Bosno in Hercegovino od 35.930.000 na 38 milijonov 910.000 pri davkih in od 27 milijonov 790.000 na 33.890.000 na dokladah. Pri Hrvatski in Slavoniji se temeljna dohodarina z doklado zviša od 9.500.000 na 20.500.000, davek na imovino (nepremičnino) v znesku 6 milijonov pa se črta. Pri Sloveniji se osební davki zvišajo od 32.310.000 na 34 milijonov 310.000, splošne doklade pa od 40.902.600 na 43.902.600, za Vojvodino in Srem se tečajarina podvoji, ki morajo javno polagati račune, zviša od 8 na 20 milijonov, splošna dohodarinska doklada od 14 milijonov na 17.600.000, 60% vojna doklada od 23 milijonov na 36.200.000, doklada na bolniško oskrbo in davek na imovino z doklado se črtata, dohodarina z doklado pa se zviša od 50 na 85 milijonov. Ravno tako se zviša dohodek dolžnega davka z doklado iz prejšnjih let od 168.560.000 na 200 milijonov. S tem se celokupni znesek prvega oddelka (neposredni davki) zniža od 1.856.231.265 na 1.848.038.765 dinarjev.

V drugem oddelku se trošarina zniža od 781 na 751 milijonov, takse od 1.159 na 1.119 milijonov, carine od 160 na 144.950.000, tako da se peto poglavje tega oddelka (carina, carinske takse in ažio) zniža od 1.705.100.000 na 1 milijardo 650.000.000. V tretjem oddelku (monopoli) se dohodek od saharina zniža od 2 milijonov na 100.000 Din, tako da se celotni dohodek državnih monopolov zmanjša od 2.425.400.000 na 2 milijardi 424.500.000. Pri poglavju, ki govori od dohodkih državnih posestev, se črtata postavki za Belje, kjer je namesto 253 predvideno samo 10 milijonov, in za posestvo Topolovac pri Sisku namesto 7.821.000 je 400.000, ker je iz proračuna izzeta celokupna postavka za ta posestva. V poglavju dohodkov državnih gledališč je določeno za Beograd 6, za Zagreb 4 in za Ljubljano 2 milijona. Poslanec Stjepanović je potem predlagal še nekatere manj

važne spremembe. Na ta način predlaga vladna večina znižanje državnih dohodkov v znesku 190.625.989 Din.

Razvila se je živahna debata, tekom katere je opozicija nastopila eno in stavila predlog, naj se v budžetu dohodkov zmanjšajo nekatere postavke, in sicer

1) da se trošarina na sladkor zmanjša od 5 na 2,5 Din, monopolska taksa na sol od 3,5 na 2 Din, 2.) vse sodne pristojbine naj se znižajo za polovico, prenosne pristojbine od 6 % na 4 %, nadalje naj se izredna državna doklada na zemljarino zniža od 500 na 400 odstotkov, na vse druge davčne oblike pa od 30 na 20 %, davek na imovino z vsemi ostalimi državnimi in drugimi dokladami naj se uk'ne, čim stopi sedanjí proračun v veljavo, dohodarina pa naj se plačuje po naslednji lestvici, pri čemer so prosti dohodki do 12 tisoč dinarjev na leto: od 12 do 14 tisoč znaša davek 5 %, od 14 do 16 tisoč 10 %, od 16 do 19 tisoč 15 %, od 19 do 25 tisoč 18 %, od 25 do 35 tisoč 20 odstotkov, od 35 do 50 tisoč 21 %, od 50 do 100 tisoč 22 %, od 100 do 200 tisoč 23 %, od 200 do 300 tisoč 25 %, od 300 do 500 tisoč 30 % in nad 500 tisoč dinarjev na leto 40 %.

V imenu vladne večine se je poslanec Stjepanović izjavil za to, naj se cena soli izenači s ceno, ki je bila v veljavi pred poslednjim povišanjem, da pa ne sme biti sol dražja kot 2 Din za kg, nadalje naj se doklada na dohodarino, ki zlasti občutno obremenjuje prebivalstvo v Vojvodini, na Hrvatskem in Bosni in Hercegovini, sploh uk'ne in da se ukinejo tudi gotove vrste davkov v Sloveniji, ki so v mnogih slučajih enaki dokladam na dohodarino v gorí omenjenih pokrajinah ter se s tem izenačijo z ostalimi kraji. Odkupnina tobaka od sadilcev naj se zviša in naj se kakovost blaga pri odkupu presoja enako in pravično.

Minister Uzunović je rekel, da vzame te predloge na znanje ter da jih bo predložil fin. ministru, čm se povrne v domovino. Dejal je, da se sam v tako važnih vprašanjih ne more vezati. Kar se tiče znižanja cene soli, je rekel, da upa, da se bo cena v najkrajšem času znižala ter da se bo morda dosegel še nadaljnji korak v tem smislu, da se dovo'h prost uvoz soli, da bi imelo prebivalstvo dovoljno množino tega važnega hranila in no sprejemljivi cení. Glede davčnih olajšav je dejal minister Uzunović, da bo finančni minister storil vse, kar je v njegovih močeh, ker je že tolikokrat pokazal svojo dobro voljo! Končno je dodal, da bo vlada vse stavljene predloge resno vzela v pretres in jih kolikor mogoče upoštevala.

Za ministrcom Uzunovićem so govorili poslanci dr. Kumanudi, dr. Sečurov, dr. Spaho in drugi, ki so vsi naglašali, da se iz proračuna državnih dohodkov najbolje vidi, da je naš budget fiktiven in samovoljen in da so tudi prihranki za to fiktivni. Naš proračun je kljub vsem izkazanim številkam v primanjkljavi. Govorniki so zahtevali od ministra, naj predloži zaključne račune.

Potem je predsednik odredil ob 9. zvečer odmor in se ob 10. sela nadaljevala. Prvi je dobil besedo klerikalec Pučeniak, nkar je govoril samostojni demokrat Demetrovič. V nočni nočni uri je vladna večina sprejela budget državnih dohodkov.

Program Luthrove manjšinske vlade

Drugi dr. Luthrov kabinet računa s podporo vseh izvenvladnih strank. — Slediti hoče politiki locarnskih pogodb in premagati težko gospodarsko krizo.

Berlin, 26. januarja. s. Današnje seje zbornice so se udeležili skoraj vsi poslanci. Tribune so bile prenapolnjene. Državni kancelar dr. Luther je najprej na kratko obrazložil sestavo nove vlade ter je nadaljeval: Zbornica se bo morala odločiti zato, ali bo hotela stvarnemu delovanju te manjšinske vlade dati z zaupanjem potrebno podlagó. Ze 19. januarja lani, ko sem predstavil zbornici večinsko vlado, sem prošil za podporo onih strank, ki niso bile zastopane v vladi. Vlada, ki jo hočem danes predstaviti, je kot manjšinska vlada navezana v načelu tudi na podporo onih strank, ki niso v vladi. Prosim za to podporo, da bo mogla v težkem zunanje-političnem položaju in v največji gospodarski krizi voditi državne posle na korist ljudstva.

V zunanje-političnem ozru je pol državne vlade določena po locarnskih pogodbah in po sprejetih smernicah, ki sem jih obrazložil v svojem govoru v državncm zboru dne 23. novembra 1925. Najvažnejša točka gne dne stališča sedanjé vlade je vstop Nemčije v Zvezo narodov. Vlada, ki je odstopila in ki je do sedaj vodila državne po-

se je v smislu odločitve državnega zbora z dne 27. novembra 1925. neprestano delovala na tem, da se izkoristi locarnska pogodba zlasti za zasedena ozemlja.

Z druge strani hočem danes opozoriti na vprašanje, ki je v središču razprave, to je vprašanje števila zasedbenih čet in drugi in tretji coní. Glede tega je nota poslanšiške konference z dne 14. novembra 1925., ki je znana zbornici, določila, da se bo izvršilo občutno zmanjšanje čet, in sicer tako, da se bo bodoče število zasedbenih čet približalo normalnemu številu. Pojem »normalno število« se ne more tolmáčiti drugače, kakor tako, da pomeni to število nemških prezenčnih čet v miru. Pogajanja o tem z interesiranimi tujimi vladami so še v teku. Nemška vlada upa, da bodo imela zaželjen uspeh, kakor se je to že zgodilo glede raznih drugih vprašanj.

Lastninsko pravni spor z bivšimi vladajočimi rodbinami se more čimprej zakonskim potom rešiti. Vlada pa hoče pri tem prihraniti nemškemu narodu nemire pleb'scita.

Poostritev notranjepolitične situacije v Rumuniji

Notranjepolitična situacija v Rumuniji, ki je bila že ves čas jako napeta, se je nenadoma še bolj poostрила. Povod temu razburjenju je razpis občinskih volitev, ki ga je objavila Bratianova vlada te dni.

Bratianu je s svojo homogeno vlado, sestojajočo iz vodilnih članov liberalne stranke, absoluten gospodar položaja v rumunjski zbornici, ker se opira na močno absolutno večino. Opozicija je napram njemu toliko kot brez moči.

Ali tedaj pričetakom aprila poteče doba rumunjskega parlamenta, izvoljenega v marcu l. 1922. Koncem maja ali začetkom junija so projektirane nove volitve. Prihaja tedaj oni kritični moment, ki bo odločil, kdo bo v nadaljnjih štirih letih imel v rokah režim v Rumuniji. Pri tem je potrebno naglasiti, da velja v Bukarešti praksa, da vladna stranka ne dobi dvakrat zaporedoma volilnega mandata, marveč da se izvedba volitev poveri eni od opozicijskih strank. Na to prakso se zanaša tudi sedanja rumunjska opozicija, toda ima proti sebi mnoge tehtne argumente. V njej je zastopana deloma erdeljski regionalizem, dalje radikalni agrarizem, deloma celo pristaši bivših germanofilskih strank. Vrh tega je opozicija razcepljena in uspeti s fuzijiranjem v večje stranke. To velja osobito o nacionalni stranki, katere vodja sta Erdeljci Maniu in profesor Jorga, ter o kmetski stranki; tretja največja opozicijska stranka, to je ljudska stranka, ki jo vodi general Avarescu, pa je celo v opasnosti, da se od nje loči skupina pristašev Marghilomana, ki se je bila fuzijirala z njo.

Prav nič se ne da reči, katera od teh treh strank more računati na večji uspeh med narodom, zato so šanse njih vseh napram liberalom slabše nego bi bilo pričakovati. V liberalni stranki pa obstoja močna skupina, ki je proti temu, da bi stranka ostala še nadalje na vladi, marveč želi, da preide v opozicijo in se utrdi v tej ulogi.

Sredi te občne negotovosti je Bratianu nenadoma razpisal v celi Rumuniji občinske volitve, in sicer že na datum 7. februarja, dasi bi se imele vršiti po prvotnem načrtu pozneje. Očitno je, da hoče Bratianu doseči na občinskih volitvah ta efekt, da se volilci izjavijo za eno ali drugo stranko, seveda v nadi, da se izjavi za liberalno, tedaj za vladno partijo. Po uspehu v občinskih volitvah bi liberalci lahko s polnim upravičenjem zahtevali zase mandat za parlamentarne volitve. Vlada se sklicuje na dejstvo, da v Rumuniji po vojni sploh še ni bilo občinskih volitev, da pa so sedaj potrebne, ker pošljejo občinski odbori nekaj senatorjev v senat.

Opozicija je iz sebe radi tega Bratianovega koraka. Zakaj to pomeni, da bo Bratianu izvedel sam prve in druge volitve, ker se trdi, da v Rumuniji vlada vedno zmaga na volitvah. Opoziciji gre tedaj za to, ali naj bo še za nadaljina štiri leta obsojena na grenko hrano brezplodne parlamentarne kritike, ali se vendarle dokoplje do zmage. Jasnoma pa je, da bi v situaciji, kakor jo je ustvaril Bratianu z razpisom občinskih volitev, bila zmaga mogoča samo in kvečjemu, če opozicijske stranke nastopijo v skupni fronti. Zato se je v odgovor na vladni korak iz opozicijskih vrst pojavil klic po skupni falangi.

Toda časa je malo in nikakor še ni sigurno, če se bo razcepljenim strankam in frakcijam posrečilo tako hitro sestaviti skupno fronto proti liberalom, ki ne poznajo sentimentalnosti.

Vzhodnokitajska železnica

(K rusko-kitajskemu konfliktu)

Dne 19. maja l. 1891. se je pričela v Vladivostoku graditi velika sibirski železnica, katere vzhodni oddelek je moral radi skrčenja razdalje potekati čez ozemlje Mandžurije, ki je bila takrat še popolnoma kitajska provinca. Leta 1894. je Japonska pričela vojno s Kitajsko ter ji vzela Mandžurijo in Port Artur, toda na intervencijo veselih, v prvi vrsti Rusije, pa je morala v miru, sklenjenem v Simonoseki, pustiti ti dve deli zopet Kitajski, Rusija pa si je znala v njih pridobiti prav izredne privilegije, ki so pripravljali popolno osvojitve dežele. Toda vojna med Rusijo in Japonsko 1904—1905 je prevrgla te projekte in spravila v opasnost tudi oni oddelek sirske železnice, ki so ga Rusi izpeljali preko Mandžurije in ki je znana pod imenom »vzhodnokitajske železnice«.

Kitajska spočetka ni bila rada privolila v gradnjo te železnice; Rusija je vendarle dosegla dovoljenje v Pekingu, aji ipak v obliki, da gradi železnico privatna »Družba vzhodnokitajske železnice«, seveda samo formalno, faktično je bila to le firma ruske države. Družba je vzela v koncesijo potreben teren v širini 25 vrst (kilometrov), kjer je smela vršiti vso administracijo in graditi vsa potrebna poslopja. L. 1898. so se pričela dela na novi progi, l. 1902 so že otvorili novo železnico, ki je dolga 2400 km.

Proga ob novi železnici se je pričela slijano razvijati. Družba je dobila v koncesijoniranem ozemlju pravico lastne straže, administracije, sodstva in občinske uprave; na njem so nastajala mesta in druge cvetoče naselbine z mnogimi tvornicami in velikimi agrikulturno-industrijskimi podjetji. Družba je vzdrževala vojsko 2400 kozakov. Železniško osebo je bilo militarizirano in prvovrstno izveščano. Družba je vzdrževala tudi osnovne in srednje šole,

bolnišnice, znanstvene inštitute, gledišča, časopise itd.

Rusko-japonska vojna na tem ni ničesar spremenila. Ko pa je izbruhnila v Rusiji revolucija in se je osnovala sovjetska republika, je postal položaj kočljiv, ker Kitajska dolgo ni priznala sovjetske vlade. Družba je obstajala dalje in vodila svoje posle, kakor poprej, dasi je bila v težavni dilemi, ali naj se internacionalizira ali naj pride v kitajske roke. Vendar se ni zgodilo niti eno niti drugo. Najprej je družba sklenila l. 1920 s Kitajsko dodatno pogodbo, po kateri je ostalo v glavnem pri starem razmerju, le s to znatno spremembo, da je Kitajska odbila velike pravice v področju administracije, čuvanja, sodstva in občinske samouprave.

Položaj železnice se je popolnoma uredil šele, ko je Kitajska l. 1924 priznala sovjetsko vlado de iure in nato sklenila z njo pogodbo glede te vzhodnokitajske železnice. Sovjetska vlada je v glavnem obdržala koncesije iz poprejšnje dobe s spremembami v prid Kitajski v navedenem obsegu iz povojne dobe. Za vsak slučaj pa je Rusija sklenila pogodbo tako s pekinško vlado kakor tudi s Čangtsolinom, gospodarjem Mandžurije.

V svojem najnovjšem koraku napram Kitajski je sovjetski zastopnik izjavil v Pekingu, da je sovjetska vlada eventualno pripravljena odrediti se tudi administraciji v pasu železnice, toda da mora to seveda urediti posebna pogodba. Dotlej pa zahteva strogo spoštovanje do sedaj veljavne pogodbe.

Če bi bila danes na pozornici carska Rusija, ki se je korak za korakom razširjala preko kitajskih meja, bi se nedvomno za nobeno ceno ne umaknila več iz Mandžurije, dasi je bila pogodba prvotno sklenjena za 80 let. Kako politiko ima v načrtu današnja sovjetska vlada, se mora pokazati baš te dni, ko je to vprašanje tako nenadoma stopilo v ospredje.

Uradniška armada v Nemčiji

Naletje breme za nemško finančno.

i. Berlin, 18. januarja.

Ogromna množica uradnikov je danes gotovo najhujše breme za nemški državni proračun.

Tako je na pr. Reichswehr, najemniška armada, kjer služi vsak vojak po 12 let, pravzaprav vojska 100.000 glodalcev državne blagajne, ki stanejo letno ogromno vsoto 500 milijonov zlatih mark. Schupo ali Schutzpolizei (varnostna policija) je druga še številnejša najemniška armada, ki ne stane nič manj kot državna obramba.

Stanovanjski zakon, sklenjen po vojni, je zahteval ustanovitev posebne uradniške armade aparata, ki šteje 98.000 oseb, torej skoraj toliko kot Reichswehr.

V državni upravi za zavarovanje proti boleznim, onemoglosti, brezposelnosti in pri upravi za zavarovanje zasebnih nameštencev je nastavljen nenavadno visoko številni organov, ki gre v sto tisoče.

Bavarska porabi od svojega proračuna, ki znaša (l. 1925.) 335,8 milijonov zlatih mark, 185,06 milijona za svoje uradništvo. Saksonska imla (l. 1924.) buđet 296,6 milijonov, od katerega gre za uradništvo 70 odstotkov. Če primerjamo te vsote z letom 1913., vidimo, da se sedaj izdaja na Bavarskem 75 odst. več za javne nameštence, na Saksonschem pa celo 184 odst.

Prusija je imela l. 1913. pri prebivalstvu 28 milijonov duš proračun 859 milijonov. L. 1925. znaša ta proračun že 1430 milijonov. Za uradništvo je šlo l. 1913. 460 milijonov, lani pa 881,9 milijonov zlatih mark. Ta postavka je narasla torej za 92 odst. Celokupni nemški državni proračun za l. 1926. predvideva 7419,7 milijonov mark prejemkov in ravno toliko izdatkov. Ravnotežje je torej popolno — vsaj na papirju. Od te vsote se bo izdalo za uradništvo 4046,3 milijone zlatih mark, to je za 1520 milijonov več kot leta 1913. In nemški teoritorej je danes znatno manjši kot pred vojno!

Poslanec gospodarske stranke Lademdorff je navedel pri proračunski razpravi v pruskem deželnem zboru zanimive podatke o razširjanju javnega denarja. Omenil je na pr. občino Datteln, ki je imela pred vojno 10 nastaviteljev, danes pa 48. Mesto Bochum je prej imelo 340 uradnikov, danes pa jih vzdržuje 817. Waten-scheid, kateremu je pred vojno zadostovalo 30 uradnikov, jih plačuje zdaj 130. Berlin je podvojil uradniško osebo.

Na desetstoseč stanovanj je zasedeni z novimi uradi. Izračunali so, da bi bilo samo v Berlinu 3000 stanovanj prostih, če bi se uprava znižala na pravo mero.

Davčna uprava, ki je pred vojno stala 127 milijonov mark, stane danes 533 milijonov.

Cela Nemčija — država, posamezne dežele in občine — plača 12 milijard 350 milijonov davkov. Od te vsote se največji del porabi za uradništvo.

Lademdorff zahteva temeljito redukcijo uradniške armade in radikalno preureditev uprave. Zahteva, naj se kradomalo učine ministrstvo za javno pomoč, ki nima več smisla sedem let po vojni. Njegov delokrog naj se preloži kakemu drugemu ministertvu. Ravno tako smatra, da je čisto odveč ministrstvo dela.

Priznati je treba, da se Nemčija zadnja leta kolikor toliko trudi, da bi znižala ogromno uradniško armado. Leta 1919. je bilo na pr. zaposlenih pri nemških železnicih 1.128.111 železničarjev. To število se je znižalo na 732.000. Ko pa se je namerala izvesti redukcija še nadaljnjih 40.000 oseb, je nastal tak vihar ogorčenja, da se je morala izvesti tehta varčevalnega načrta odločiti na boljše čase.

Uradniška kriza, ki tare Nemčijo, je eden izmed vzrokov nizne gospodarske krize.

Toda če bi lo skušala rešiti samo z redukcijo osebja, bi muno zvišala število brezposelnih, ki je itak že prekoračilo 1 milijon, to je dvanaesti del delovnega prebivalstva.

Na eni strani vidimo razširjanje javnega denarja, na drugi pa brezposelnost. Kaj je storiti? Dilema je vsakakor neprizneta za preobljudeno Nemčijo.

Katere koristi so ogrožene?

Klerikalci so postali hudi centralisti. Zatajili so bistvo svojega političnega programa. Ker jim pri volitvah v Delavsko zbornico ne gre pšenica v klasje in cerkveni aparat ne odtehta volilnega aparata, so poklicali Beograd na pomoč. Spominjamo se, kako so demagoško branili avtonomijo občin in celo glavarjem ali velikemu županu demagoško prepovedovali pregledovanje občinskega gospodarstva. Tudi Delavska zbornica je avtonomna institucija, ki naj bo varovana vsakega tujega vpliva in prosta državne varuštva. Ta avtonomija je zbornici z zakonom zajamčena. Zakona o Del. zbornici niso sicer izdelali klerikalci, ker na take stvari, ki imajo za naše slovenske potrebe praktično korist, navadno ne mislijo, toda zakon je v polnem skladu s klerikalno avtonomistično zahtevo. To avtonomijo pa so klerikalci kar naenkrat do dna srca zasovražili in najljubše bi jim bilo, da bi jo od njih tisočkrat prokleti Beograd v žilici vode potopil. Samo za to, ker so prišli do prepričanja, da v Delavski zbornici ne bodo mogli komandirati in je ne bodo mogli eksploatirati v svoje strankarske svrhe. Klerikalci so zopet pokazali, da je njihovi morali sveto le ono, ker more služiti njihovim političnim svrhnam. Zato jim je svet boj proti avtonomiji naših avtonomnih institucij.

V tej klerikalni spreobrnitvi tiči dokaz velikega pomena naše Delavske zbornice, ki naj skladno z drugimi našimi institucijami deluje za gospodarski in socialni napredek v naši državi. Te naloge bi Delavska zbornica ne mogla izvrševati, ako bi bila izročena v oblast klerikalnih koristi. Postala bi brezposelna za naše državno življenje, kakor je brez pomena klerikalna armada narodnih poslancev. Delavstvo bi z vzdrževanjem Del. zbornice pomagalo vzdrževati klerikalno pogubno politiko. Teža pa delavstvo ne bo storilo več. Ve namreč, da se mu je takrat najslabše godilo, ko so imeli politično zastopstvo klerikalci v rokah.

Na drugi strani vpiljejo socialkomunisti: marksisti vkup. Njihovo glasilo ubira strune najogabnejšega političnega tona in s tem najbrže hoče pokazati srčno kulturo, ki jo hoče dati delavstvu. S »prmejudi politiko« delavstvu ne bo pomagano in niti malo delavstvu ne korist, ako je ono preko »svojega« glasila prisiljeno vse drugo zmerjati s svojajo in drugim izbruhni nesocijalnega in nedemokratičnega čustvovanja. Socialkomunisti so z veliko »gesto« storili vse, da osvoje Delavsko zbornico. Takega nasilja so v kulturnem svetu bili zmojni samo še boljševiski. V našem jih posnemajo naši mali komunisti, ki domnevajo, da je naše delavstvo še vedno potrebno komunističnih odrešenikov. — Brezobziren in predrzen napad na svobodo volilcev naj bi jim rešil Delavsko zbornico. Socialkomunisti se zavedajo, da je sila njihovih idej in njihovega dela preslaba, da bi mogla biti simpatična, privlačna za naše delavstvo, zato hočejo dobiti velika denarna sredstva zbornice v roko, da bi z denarjem potem zavojevali svet in rešili svoje eksistenco. Kakor so drugače protikapitalistični, jim delavski denar vendarle diši. Vzgledy vlečejo. Noben delavski »voditelj« ni še šel v pokoj s pokojnino, kakršno uživa rudarski upokojenec. . . .

Delavska zbornica v rokah socialkomunistov bi pomenila težko ogroženje koristi našega delavstva in gospodarske osamosvojitve domačega delavca. Denar Delavske zbornice bi socialkomunisti predvsem uporabljali v utrditev njihovega internacionalizma, ki nujno zahteva, da se naša socialna in gospodarska vprašanja ne rešujejo v Ljubljani ali Beogradu, ampak daleč tam gor v Amsterdamu ali Moskvi. Kako so jim tam mar naše bolečine, je jasno. Koristi našega delavca bi zastopala močnejša nemška socialdemokracija, ki mora zahtevati, da naša država na stežaj odpre vrata nemškim proizvajalcem, da bo nemški delavec v nemških tovarnah imel dosti dela in bilo čim dalje manj zaslužka. To je naravna posledica internacionalizma, ker bodo morebitni naši delegati na internacionalni delavski konferenci kratkoma lo potemnjeni v kot in se bodo morali pokoriti sklepom večine. Niti ugovarjati ne bodo smeli, ker bi vsak ugovor moral sloneti na obrambi naših narodnih koristi. Naroda pa socialkomunisti ne poznajo in so zanje vsi delavci enaki. Delavska zbornica v rokah socialkomunistov bo morala odobravati, da imajo vsa boljša mesta v naših tovarnah tuj valpeti, ki so na zunaj radi svojih koristi tudi socialkomunisti, v notranjosti pa naši največji sovražniki. Kako so razni mojstri vihteli in vihte bič nad našim delavcem! Delavska zbornica bo morala podpirati stremljenje dunajskih socialkomunistov, ki jim je na tem, da imajo dunajske tovarne dosti dela, saj gre naš delavec tudi na Dunaj lahko delat, kajti »vsi delavci so enaki«. To je za naše delavstvo usodopolen nauk. Marksisti hočejo dosledno svojim naukom, da naš delavec stalno bolj obuboža, da se mu vedno slabše godi. Drugače ne bo sposoben za revolucijo, pravijo. Teža nauka naš delavec ne sprejme, ker hoče, da se mu njegov položaj vedno izboljšava in ne nasprotno.

Tako v boju za Delavsko zbornico gre za velike stvari dalekosežnega pomena. — Naše narodno-zavedno in socialno napredno delavstvo se tega v polni meri zaveda in zato se bo odločilo in uporabilo glasovalni listek z beseda-

mi: Glasujem za neodvisno delavsko listo, katere nosilec je Rudolf Juvan. Naša Delavska zbornica mora biti v korist našim narodnim in državnim težnjam, ki so težnje našega delavca.

DEMOKRATI! SOMISLJENIKI! JUGOSLOVENI!

V soboto zvečer v Celjski dom v nedeljo v Maribor

na shod posl. SVETOZARJA PRIBIČEVIČA!

Politične beležke

+ Revolucija med klerikalnimi starejšinami. Med klerikalnimi akademskimi starejšinami, zlasti pa med ožimi pristajši dr. Gosarja, vlada že dalje časa velik odpor proti poslovnim ljudem v vodstvu klerikalne stranke, ki zavzema jo v klerikalnih zavodih in podjetjih razna zolo dobra mesta in ki vrše v stranki pravo diktaturo. Odpor je zlasti velik proti poslevoedečemu podpredsedniku SLS prof. Remcu, ki ga smatrajo za glavnega krivca sedanje politike klerikalne stranke. Ta odpor je prišel do vidnega izraza na nedeljskem zborovanju katoliškega akademskega starejšinstva, na katerem je došlo do večjeje spora med Remčevimi pristajši in gosarjevci. Ti so imeli večino in so dosedanega predsednika Remca odžagali. Prof. Remec ni bil več izvoljen za predsednika katoliškega akademskega starejšinstva in je dobil pri volitvah samo par glasov. Kakor se čuje, se sedaj gosarjevci pripravljajo tudi na ofenzivo proti samemu vodstvu klerikalne stranke, v katerem zahtevajo večje izpremembe osebnega kakor tudi političnega značaja. Pričakovati je, da bo došlo v kratkem v klerikalni stranki do zanimivih prizorov razčiščenja odnošajev med onimi, ki so se v njej polastili vse oblasti, in onimi, ki se čutijo zapostavljene. Pristaši prof. Remca sicer pravijo, da se ne bodo vdali in da bodo že znali pokazati svojo moč raznim »punterjem«, iz česar se more skienati, da se razkol med nima in gosarjevci ne bo likvidiral povsem v duhu krščanske solidarnosti.

+ Klerikalna poštenost. Klerikalci se zaradi volitev v Delavsko zbornico zelo razburjajo, ker jih socialni demokrati v zlorabi slabega volilnega reda znatno prekašajo. Četudi so avtonomisti, so se kljub temu zatekli po pomoč k beograjski vladi in zahtevali preiskavo raznih socialističnih sleparij. Toda preiskava bi bila potrebna tudi pri klerikalcih samih. Kakor smo zvedeli, imajo klerikalci v svoji Jugoslov. strokovni zvezi vse polno volilnih kuvert, ki niso bile nikoli dostavljene volilnim upravičencem, pač pa so jih dobili klerikalci na razne skrivnostne ter nedopustne načine. Preiskava bi se morala izvršiti predvsem v klerikalnih in socialističnih tajništvih, ako bi se hotelo priti raznim goljufijam do dna. Pri tem bi je prav gotovo pokazalo, da klerikalci niso nič manj nedolžni kakor socialisti. Ker jim seveda bolj trdo prede kakor socialistom, tudi bolj vpiljejo o goljufijah drugih po znanem klerikalnem receptu — »Primito tatu!« Da bi prikrili svoje volilne sleparije, mečejo blato na samostojne demokrate, ki smo se izrekli za poštene in svobodne volitve. »Slovenec« namreč piše, da so samostojni demokrati pri zadnjih skupščinskih volitvah z orožniki volili za klerikalnimi pristajši, da so razbijali in propovedovali klerikalne shode, zapirali varuhe volilnih skrinjic, presipavali krogljice, batnali svoje nasprotnike in da tudi sedaj pri volitvah v Delavsko zbornico tekmujejo s socialisti za palmo večje goljufivosti in nasilnosti. Odkod ta drznost, da ponavljajo klerikalci svoje stare perfidne laži? Odgovor je enostaven: Z obrekovanjem hočejo prikriti lastne grehe. Vsem tistim, ki pa niso dobili volilnih kuvert za Delavsko zbornico, pa svetujemo, naj gredo v klerikalne volilne odbore, da bodo našli svoje glasovnice.

+ Klerikalni boljševiski. »Jutro« je navedlo, kaj piše boljševiski list »Federation Balkanique« o slovenskih klerikalcih, ki jih smatrajo boljševiski za svoje najboljšie indirektno zavezničke, ker pomagajo rušiti državo. Naravno je seveda, da klerikalcem ni prijetna pohvala v boljševiskem listu in da se je sedaj otresalo. Niti tega poguma nima n. pr. »Slovenec«, da bi priznal, kar je že sam pisal o svojih simpatijah za boljševiske. Zato se izgovarja in navaja v oravčičlo stvari, ki mu jih nikdo ni očitil. Mi pa samo ugotavljamo, da je »Slovenec« zadnje dni ponovno kokečiral s komunisti, da bi jih zvalil k glasovanju za klerikalne kandidate pri volitvah v Delavsko zbornico in da je nalašč v ta namen objavil tudi članke, ki izražajo simpatije za ruske boljševiske. Popolnoma umevno je, da boljševiski vračajo klerikalcem poklone, ki jih morajo upoštevati že zaradi tega, ker izhajajo v škofovem listu.

+ Napredna koncentracija. »Slovenec« je dolgo časa pisal, da SDS vse zapušča in da lo sploh kmalu več ne bo. Odkar pa so klerikalcem izginili zadnji upi, da bi mogli skovati še kakršnokoli zvezo z drugimi strankami v Ljubljani, pa je začel priznavati, da napredna koncentracija napreduje. Tako piše n. pr. »Slovenec« včeraj da so že skoraj vse slovenske napredne stranke v zvezi s samostojnimi demokrati, ki sedaj samo še naskakujejo Pučliche in Prepelihove trdnjave. Nas prav veseli, da »Slovenec« končno vendarle spoznava, da se politične razmere v Sloveniji razvi-

jajo v smeri koncentracije naprednih elementov pred vodstvom SDS, ker je ob enem bi tudi dokaz, da je dekoncentracija klerikalne stranke v polnem tiru.

+ Klerikalci proti interesom Slovenije. Klerikalci izjavljajo v privatnih razgovorih, da sedanja radičeva prosvetna politika v Sloveniji ne more biti boljša, kakor je, in da bi tudi kak klerikalni prosvetni minister ne mogel za klerikalce več storiti, kakor je St. Radič. To ni čudno. Prosvetni šef dr. Lončar je ustregel doslej še vse n klerikalnim željam, napredno učitelstvo pa se preganja in premešča, kakor to želi tajništvo SLS, oziroma njegovi eksponenti v Slomškovi zvezi, ki so ob Božiču sklenili, da stopijo v ožji stik s separatistično hrvatsko učiteljsko zvezo. Zato je tudi popolnoma umevno, da je bil govor poslanca dr. Kulovca na nedeljski finančnega odbora pri razpravi o proračunu prosvetnega ministrstva naravnost hlapčevsko ponižan in mil spričo ostrega nastopa Sv. Pribičeviča in Juraja Demetroviča proti St. Radiču. To beleži vse jugoslovensko časopisje, ki se posebej poudarja, da je St. Radič delal poklone klerikalni stranki in da je bil v svojem odgovoru dr. Kulovcu zelo ljubezljiv. Da bi »Slovenec« prikril najhujše kokečiranje med klerikalci in radičevci, je v svoji včerajšnji številki objavil nesramen napad na zastopnike SDS v finančnem odboru, češ, da sam demokratska poslanca dr. Popovič in Juraj Demetrovič nista v vsej proračunski debati niti besedice zinjla v dobro Slovenije in da sta v debati v prosvetnem ministertvu javno pokazala, da sta proti kreditu za slovensko univerzo in da sta z drugimi srbskimi strankami složno brskirala vse slovenske zahteve. Večje demagožije, kakor jo je zagrešil »Slovenec« s tem, si pač ni mogoče misliti, ker je vse naše javnosti dobro znano, da so edino resno nastopili proti proračunu prosvetnega ministrstva ravno samostojni demokrati, medtem ko so klerikalci iz navedenih vzrokov pred St. Radičem ponižno zlezli pod klop. V ostalem pa pozivamo »Slovenec«, naj navede, kaj so klerikalci v finančnem odboru dosegli za Slovenijo, kar jih bo vsekakor vsaj deloma legitimiralo za napade na sam demokratske člane finančnega odbora. Spričo zakulisnega prijateljstva z radičevci bi vsekakor lahko tudi nekaj dosegli za splošne koristi Slovenije in ne samo nekaj drobtin za svoje nikdar site strankarske koritarje.

+ Radikali proti Radičevi prosvetni politiki. Na ponedeljkovi seji radikalnega poslanskega kluba so mnogi radikalni poslanci odkrito izrazili svoje nezadovoljstvo zaradi vladnega postopanja pri razpravi o proračunu, posebno pa zaradi postopanja Stjepana Radiča. To nezadovoljstvo se je pokazalo zlasti v govoru poslanca Jovana Cirkoviča, ki je dokazoval, da je Radičeva prosvetna politika najneuspešnejša za južno Srbijo, da je anacionalna, da namešča Radič tamkaj niti najmanj zanesljive ljudi, temveč bolgarofile in njim silne elemente. Posl. Cirkovič je celo zahteval, naj ukrene radikalni poslanski klub vse potrebno, da se Radič odstrani s svojega mesta. Radiču je omajala tla pod nogami zlasti nedeljska razprava v finančnem odboru o proračunu prosvetnega ministrstva.

+ Klofota beograjske univerze prosvetnemu ministru. V ponedeljek zvečer je g. Radič zopet zapustil svoje ministertvo ter se podal v Zagreb. Razlog tega potovanja so jako interesantni. Danes se namreč, kakor na vseh naših univerzah, tako tudi na beograjski vrši svetosavska proslava. V Beogradu se te univerzitetne proslave vsako leto udeležijo kralj sam v spremstvu ministra prosvete. Ta nastop se vrši jako svečano in minister prosvete pri tej priliki slovesno stopi v neposredni stik s predstavniki jugoslovenske znanosti in z visokoškolsko omladino. Zvečer se vrši še posebna akademska svetosavska beseda, na kateri minister prosvete zastopa vlado in državo. Radič se teh proslav ne bo udeležil. On je pred njimi pobegnil v Zagreb. Beograjski rektor je namreč v ponedeljek po nalogu akademskega senata zaprosil ministra prosvete, naj se ne udeleži svetosavske proslave, češ, da bi vsled razburjenja, ki vlada radi upokojitve zagrebških profesorjev, moglo priti do nemilih incidentov. Ta prošnja beograjskega rektorja je udelec v obraz g. ministru. Je proglasitev bojkota univerze proti njegovi osebi. G. Radič je klofota, ki mu je bila na ta način aplicirana pred vso evropsko javnostjo mirno vtaknil v žep ter je — odpotoval v Zagreb. Značilnejše ilustracije, kako cenijo najodličnejši prosvetni delavci prosvetnega ministra, si pač ni mogoče misliti.

Človeška nizkotnost

Je pokazana v njeni prvi barvi v največjem filmu sveta

«Morski vrag»

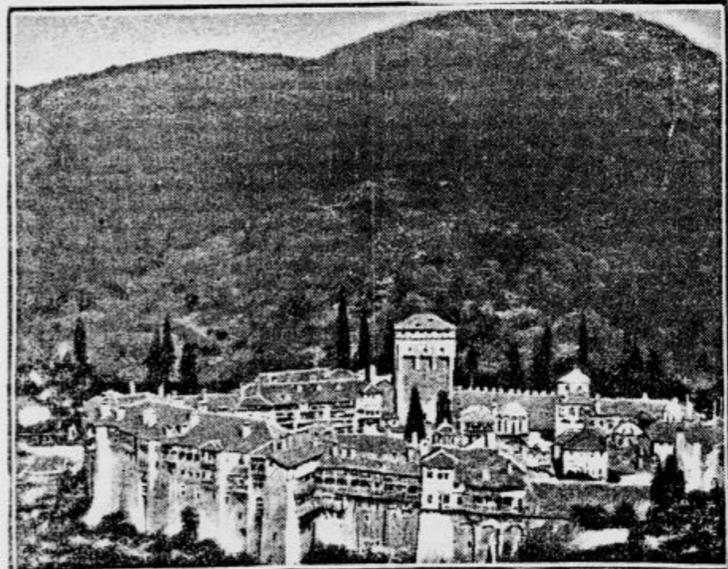
Naši kraji in ljudje

Sv. Sava

Najmlajši sin srbskega velikega župana Stefana Nemanje, 17 letni Rastko, je okoli leta 1190. skrivoma ubežal z očetovskega dvora na goro Atos, kjer je oblekel meniško haljo ter si nadel ime Sava. Osem let po očetovi smrti, ki se je odpovedal prestolu in se pomenišil, se je vrnil Sava v domovino. — V veliki pravdi med Rimom in Carigradom se je Sava gotovo že definitivno odločil v bizantinskem smislu, čeravno je verjetno, da dogmatična stran pri njem ni bila edino odločujoča. Za slovansko liturgijo je pomenjala rimska smer stalno trajno nevarnost, zveza z bizantinsko smerjo je bila Srbom porok za lažjo dosego politične in cerkvene neodvisnosti. Sava je bil najvplivnejši srbski diplomat od leta 1207. do 1233., ki je spravil brata Vukana in Stefana, utrdil

Samostan Hilandar

pozicijo domače narodne dinastije ter se pogajal s sosednim vladarjem. Ko je prišla v Srbijo leta 1217. iz Rima ob enem s kraljevo krono tudi rimska verska smer, je odšel Sava vnovič na Atos, a se vrnil, čim je mogel uveljaviti svojo cerkveno politiko, a vendar ohraniti deželi kraljevo dostojanstvo. Sava je organiziral srbske cerkve v bizantinski smeri ter dal slovanski liturgiji in cerkvenoslovanskemu slovstvu med Srbi trdno podlago; postal je prvi nadškof. Leta 1198 se je z nieroovo iniciativno ustanovil na Atosu srbski samostan Hilandar, v Srbiji; žiča in nove škofijske stolice. — Tudi na slovstvenem polju delaven. . . Srbskemu narodu je postal sv. Sava simbolični početnik in zastopnik vsega dobrega, zlasti na prostornem polju. Umrl je 12. januarja 1236.

po besedilu je bila leta 1921. ustanovljena v Ljubljani istočno-pravoslavna cerkvena občina. Njen prvi predsednik je bil dr. Paja Avramovič, a sedaj ji predseduje g. univ. prof. dr. Jovan Hadži. Prvi svečenik, ki še danes vrši nastirsko službo, je protopresbiter Stavrofor Dimitrije Sv. Jankovič, ki si je v kratkem tudi pri nepravoslavnih meščanih stekel največjih simpatij. Ob ustanovitvi je cerkvena občina z vojaštvom vred štela okrog 2000 duš in pojavila se je potreba, da se najde mesto za službo božjo. Takratni divizijski general Gjura Dokič je takoj dal na prostorno sobo v vojašnici Vojevođe Mišiča za pravoslavno kapelo. S prostovoljnimi doneski kakor tudi s požrtvovanjem slikarja Dragotina Inkiostroja je bil postavljen ikonostas in bila

jev na zagrebški univerzi. Te dni si v kavarnah in gostilnah, v klubih in na ulici slišal povsod le razgovorjati o tem najnovejšem sporazumaškem ukrepu prosvetnega ministra Splošno se sodi, da si je Radić s tem svojim neutemeljenim in partizanskim postopanjem definitivno podžagal vejo, na kateri je sedel. Ogorčenje je silno in javnost pričakuje, da bo s prihodom gosp. Pašića prišlo do temeljitega razčiščenja sedanje mrtve situacije.

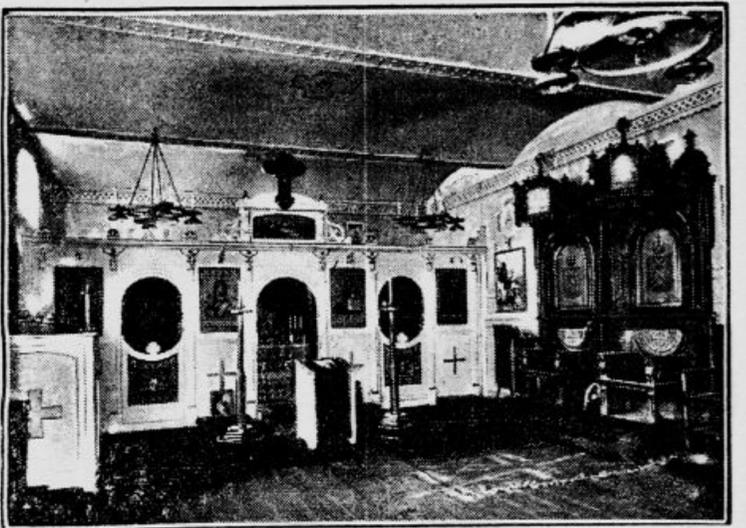
V gledališču smo v četrtek imeli premijero »Borisa Godunova«. Bil je to velik dogodek letošnje sezone, obenem pa tudi največji dosedanj uspeh naše opere.

I publika i kritika so z navdušenjem sprejeli to grandiozno delo Musorgskega. Opera je bila vseskozi temeljito naštudirana, dekoracije in kostimi izvrstni v stilu in kombinaciji, solisti svoje vloge sijajno podali. Gosp. Jurenev posebno, je bil idealen Boris, in je žel mnogo zaslužene priznanja. Dirigiral je gosp. Brežovšek, katerega sposobnosti kritika posebno hvali in podčrtava. Splošno je mišljenje, da se more

beograjska uprizoritev B. G. meriti na vsej črti s predstavami velikih evropskih odrov. Boris Godunov si je seveda pridobil stalno mesto na našem repertoarju. Gledalšču je bilo že par dni prej popolnoma razprodano. Kako tudi ne, saj smo Beograjčani že težko pričakovali to, že davno napovedano premijero, ki je šele druga v tej sezoni. Prva je bila Hrističeva opera »Suton«. To je skladba s sijajno instrumentacijo, katero vsa preveva duh narodnosti. Ni sicer na rodni motivov in vendar, skozi vsa opero osečaš takorekoč dušo narodov. Publika pa je ni sprejela posebno prijazno.

Pa je bilo res lepo gledati tudi in ne samo poslušati. Ves večer je bil kakor poklon umetnosti in zato tudi pavze ni bilo ni malo dolgačasne. Prvič po vojni je bilo videti zopet v gledališču polno razkošnih toalet iz srebrnih ali zlatih čipk, dominiral je pa tudi brokat. Barva ciklam je bila mnogo zastopana. Tudi najnovejše od novega je bilo videti, kaj mislite, kaj je to? Oblekce z rozami, ki so jih slikali na blago pariški umetniki Pa pravijo, da vse to ni bilo nič proti pravljicno lepim izumom toalet ne umetnosti, ki smo jih občudovali na dvorskem plesu. O tem pa še podrobnje napišem!

Pravoslavna kapela v Ljubljani

Po besedilu je bila leta 1921. ustanovljena v Ljubljani istočno-pravoslavna cerkvena občina. Njen prvi predsednik je bil dr. Paja Avramovič, a sedaj ji predseduje g. univ. prof. dr. Jovan Hadži. Prvi svečenik, ki še danes vrši nastirsko službo, je protopresbiter Stavrofor Dimitrije Sv. Jankovič, ki si je v kratkem tudi pri nepravoslavnih meščanih stekel največjih simpatij. Ob ustanovitvi je cerkvena občina z vojaštvom vred štela okrog 2000 duš in pojavila se je potreba, da se najde mesto za službo božjo. Takratni divizijski general Gjura Dokič je takoj dal na prostorno sobo v vojašnici Vojevođe Mišiča za pravoslavno kapelo. S prostovoljnimi doneski kakor tudi s požrtvovanjem slikarja Dragotina Inkiostroja je bil postavljen ikonostas in bila

skim Slovincem to večinoma niti znan ni bilo, so Nemci sklicali za ta dan v Maribor zastopnike iz cele južne in srednje Stajerske. Demonstracija pred takratnim okrajnim glavarstvom, sedaj županijsko palačo, se je vršila v starem vsenemškem duhu, demonstranti so pevali »Die Wacht am Rhein«, kričali »Heil!« in vihтели pruske in nemške narodne zastave.

Demonstracij pred glavarstvom in obhoda po mestu se je udeležilo vse mariborsko nemštvo in nemštubarstvo, vsi nemški državni in mestni uradniki, vse delavstvo iz delavnic takratne južne železnice s svojo godbo korporativno pod vodstvom svojih nemških uradnikov in socialnodemokratskih voditeljev, vse učiteljstvo, okrašeno s frankfurtaricami, s šolsko mladino, ki je nosila nemške napise, mestna požarna bramba, gojenke mestne gospodinjke šole, gojenice nemškega diaškega doma in tako dalje. Reditelji so bili nemški visokošolci.

Ob sedemletnici krve vega dneva v Mariboru

Maribor, 26. januarja. November in december 1918. in prvi meseci leta 1919. so bili v Mariboru zelo razburjivi. Dasi je general Maister 1. novembra 1918. v imenu Narodnega sveta prevzel oblast v Mariboru, je bilo vendar treba še krvave razmere nemške »zelene garde« dne 23. novembra, da se je odpravilo nemško vojaštvo iz Maribora. Zadnje dni novembra je bilo odstranjeno nemško uradništvo iz raznih uradov, n. pr. iz sodišča, državnega pravdnštva, jetnišnice, moške kaznilnice, pošte, dne 15. decembra pa smo ob številni udeležbi iz okrajnih krajev zelo slovesno proslavili ustanovitev Jugoslavije in osvoboditev Maribora.

Vendar napetost ni nomstila. Številni odpuščeni nemški uradniki niso zapustili Maribora, ampak so porabili prosti čas, skrivaj obiskovali Gradec in trčili med ljudstvom razne vznemirljive vesti. Tajno so organizirali odpor.

Tako je napolil ponedeljek 27. januarja 1919., ko je imela priti ameriška komisija pod vodstvom podpolkovnika Milesa v Maribor, zaslišati slovenske zastopnike iz Koroške. Dočim maribor-

skim Slovincem to večinoma niti znan ni bilo, so Nemci sklicali za ta dan v Maribor zastopnike iz cele južne in srednje Stajerske. Demonstracija pred takratnim okrajnim glavarstvom, sedaj županijsko palačo, se je vršila v starem vsenemškem duhu, demonstranti so pevali »Die Wacht am Rhein«, kričali »Heil!« in vihтели pruske in nemške narodne zastave.

Demonstracij pred glavarstvom in obhoda po mestu se je udeležilo vse mariborsko nemštvo in nemštubarstvo, vsi nemški državni in mestni uradniki, vse delavstvo iz delavnic takratne južne železnice s svojo godbo korporativno pod vodstvom svojih nemških uradnikov in socialnodemokratskih voditeljev, vse učiteljstvo, okrašeno s frankfurtaricami, s šolsko mladino, ki je nosila nemške napise, mestna požarna bramba, gojenke mestne gospodinjke šole, gojenice nemškega diaškega doma in tako dalje. Reditelji so bili nemški visokošolci.

Po Gosposki ulici, v kateri so vsi hišni posestniki razobesili frankfurtarice, so se demonstranti podali na glavni trg mestni. Položaj na glavnem tr-

gu je bil vedno opasnejši, napadeni so bili vojaki in civilisti, ki jih je množica spoznala za Slovence. Več vojakom so skušali s silo iztrgati orožje. Med drugimi je bil na glavnem trgu napaden tudi policijski komisar dr. Senekovič: podrl so ga na tla, vzeli mu siloma službeni samokres, teptali ga in tolkli po njem, da je bil skoro nezavesten. Na njegovo klicanje mu je prišla straža na pomoč in ga rešila iz opasne situacije samo na ta način, da je rabila bodala proti napadalcem.

Straža je pozvala ljudi, naj se odstano, sicer se bo moralo rabiti orožje. Navzlic temu pozivu so nahajali ljudje navallili na rotovž, ki je bil zastražen od čete vojakov in redarjev. Množica je skušala odvzeti vojakom orožje na več mestih, padlo je nekaj strelcov iz množice, nakar so vojniki rabili orožje. Padlo je kakih 50 strelcov. Mrtvih je bilo pet (Hans Bratschitsch z Dunaja, rojen na Pragerskem, Marij Bubak, tapetnikova soproza, Janez Gornik, kotlar juž. želez., Friderik Loser, mestni knjigovodja iz Ptuj in J. Hotschevar, član mestne požarne brambel), ranjenih pa okrog trideset oseb, med njimi precej železničarjev, nekaj diakov, par učiteljev. Nato se je množica razpršila in vpostavljen je bil red in mir.

Iz vsega je razvidno, da zadene krivd, da se je rabilo orožje, izzrednike same, predvsem pa organizatorje demonstracije.

Po dogodku so Nemci raztrosili najverjetneše vesti v svet. »Neue Freie Presse« je na primer čez tri dni poročala, da so tudi bogoslovci z revolverji streljali iz I. nadstropja bogoslovja na množico in da je bil ustreljen tudi otrok znanega protestantskega pastora Mhnera, kar pa seveda ni bilo res. Pač pa so našli nekaj dni po demonstraciji v snegu pri Marijinem spomeniku mrtvo deklico, ki jo je množica potisnila za sohe spomenika, kjer je nato najbrž zmrznila.

Dne 27. januarja se avstrijski Nemci, zlasti bivši mariborski uradniki, spominjajo vsako leto s hujškajočimi članki v svojih listih. Najbolj strupene članke je prva leta po prevratu prinašala sedaj že pokojna »Deutsche Grenzwaht«, a nič niso zaostajali graški listi. Sentimentalen članek »Der Marburger Bluttag« stoji tudi na čelu propagandne knjige »Südsteiermark«, v katerem skuša pisatelj, ki je bil menda sam med organizatorji demonstracije, dokazati, da ni bila organizirana, ampak nekaj spontan poskus mariborskega prebivalstva, pokazati ameriški komisiji, da je Maribor nemški in da bo tudi ostal nemški.

Da to ni res, je pokazal ravno zadnji nasilni poskus mariborskih nemškarjev 27. januarja 1919. Radi tega se tega pomembnega dne moramo tudi mi spominjati.

Potovanje po Sredozemskem morju

V soboto smo priobčili načrte potovanja ki jih misli prirediti »Društvo za promet stranca v Zagreb«. Danes lahko potrestremo z natančnejšimi podatki. Vršilo se bo le eno potovanje, ki bo trajalo 22 dni in sicer s Sušaka na Krf, Malto, Tunis, Alžir, Barcelona, Marseille, Nizo, Genova, Elbo, Neapelj, Messino, Dubrovnik, Sušak. V vsa kem navedenih krajev se bo parnik »Kardordje«, na katerem se bo vršilo potovanje ustavil za dalj časa, da si vsakdo lahko dotični kraj ogleda oziroma napravi izlete n. pr. iz Nizze v Monte Carlo, iz Neaplja v Capri ali Pompeji in Vezuv itd. Cene za vožnjo znašajo v I. razredu od 5000 do 7250 dinarjev, v II. razredu 4000 Din za osebo. Hrana in oskrba stane dnevno 100 Din. Za doslej priplačene iz Slovenije so prostori rezervirani. Oddati bi bilo še mesta v II. razredu, toda treba se je takoj prijaviti. Potovanje se prične dne 26. aprila s Sušaka in se konča 18. maja tudi na Sušaku. — Dr. P. Marn.

Ženska bolnica v Mariboru

Iz Maribora poročajo: Zdravstveni inspektorat v Ljubljani namerava izposlovati državni nakup mariborskega sanatorija in nastaniti v njem žensko bolnico in porodnišnico.

Dočim ima Ljubljana žensko bolnico približno tako veliko, kakor je mariborska županijska palača, namerava mariborsko oblast zopet odpraviti z malo hišico s par eno ali dveposteljskimi sobicami pod pretežno paviljonskega sistema. Kje hoče postaviti potem drugi paviljon, ako se sploh kdaj postavi? Morda na edino možnem prostoru onkraj ceste, kjer je znižan teren tako vlažen, da bi se morala pred zidavo izvršiti obširna regulacijska in izsuševalna dela z ogromnimi stroški.

Edini sposobni prostor za novo žensko bolnico je pač razsečni svet krog obstoječe splošne bolnice v Mariboru.

Uvodoma omenjeni projekt pa je absurdum, ki se utegne kot drag eksperiment kruto maščevati. Kajti sanatorij — poprej enostanovanjska hišica — ne bi takemu namenu odgovarjal radi mnogo premajhnih sobic, radi velike oddaljenosti od centralne bolnice, s čimer bi se obrat ogromno podražil (dvojno ločeno gospodinjstvo, kuhinja, uprava, številnejši personal itd.).

Slednjič: zakaj ubiti humanitarni zavod mariborskega sanatorija, v katerem deluje sedaj složno in uspešno mariborski zdravniki in kojega se je posrečilo obnoviti v prid prebivalstva, s težavo in velikimi žrtvami?

Navesti bi bilo seveda še mnogo drugih argumentov, ki se bodo objavili, čim postane to vprašanje akutno. Ne moremo verjeti, da bi naš zelo uvideni in rutinirani zdravstveni inspektorat v Ljubljani tudi po lokalnem ogledu sanatorija v Mariboru vztrajal na svoji nameri.

Mariborski magistrat, pred katerim so naši vojaki leta 1919. v silobranu oddali usodepolno salvo.

Veliki potres dne 25. januarja 1348

Ako listaš v letopisih naše zgodovine, s krvjo in solzami prepojeane, srečaš malo svetlih strani. Požari, povodnji, obrski, madžarski, turški napadi, potresi, lakota, glad, kužne bolezni in mnoge druge nadloge so trle naše pradede. Usoda jim je podarila malo svetlih dni, a temnih, bridkih brez broja. Med naj-črnejšimi dnevi, kar jih pozna slovenska zgodovina, je bil 25. dan januarja leta 1348., petek, praznik izpreobrnjenja sv. Pavla.

Lep zimski dan je bil in sonce je prijetno sijalo. Prazniški mir je vladal povsod. Nihče ni slutil, kaj se pripravlja v zemeljskih globinah. Popoldne krog 3. ure zabobni zemlja. Strahovit potres jo je vzdramil v njenih temeljih. Zdelo se je, kakor da bi bil planil znanj iz svoje-ga brloga in v divjem diru pustošil vse, kar je dosegel. Grozni so bili učinki potresa, tako grozni, da jih ni moglo solnce gledati, ampak se je skrilo za oblake. V zvonikih so zajokali zvonovi in zapeli tisočem k pogrebu.

Potres je zavzel jako širok razmah. Vznemiril je Dalmacijo in Ogrsko. Potresla se je Italija in trpela ponekod veliko škodo. V Raveni je bilo porušeni mnogo hiš. V Benetkah so popadali zvoniki in podsluj ljudi. Grozne sledove je ostavil potres v Lombardiji in Furlaniji, kjer je bila hudo poškodovana stara oglejska bazilika. Potres je divjal na Tirolskem. V Bocenu je razrušil 10 hiš in en zvonik. Segel je na Goreale in Dolnje Avstrijsko, Češko, Bavarsko, Svabsko, v Alemanijo. Čutili so potres celo v Strassburgu.

Najhujše razdejavanje je povzročilo v slovenskih deželah: na Koroškem, Kranjskem in Štajerskem. Središče mu je bilo v Beljaku in okolici.

Prj Zbanici pod Sv. Višnarjami so bili razvaljeni vsi gradovi in vse cerkve. Enaka usoda je zadela tudi gradove in cerkve v okolici Podkloštra; potres je tu razrušil 18 vasi in ubil okrog 3000 ljudi. Ogromno škodo je trpel izza potresa benediktinski samostan Podklošter. Poleg cerkva so najhujše čutili grozo potresa gradovi: Federaun, Kellersberg, Ortenburg, Sternberg, Wasserleoburg, Holleaburg, Radsberg, Wildenstein, Hochosterwitz, ki se mu je sedel stolp.

Popolnoma opustošen je bil Beljak, tedaj cvetoče trgovsko mesto. V župni cerkvi sv. Pavla so bili zbrani beljaški meščani — krog 500 — pri popoldanskim službi božji. Potresni sunek je razmjal cerkvene stene in hipona porušil božji hram; vsi navzoči so ostali pod razvalinami. Prav tako se je zgodilo frančiškanski cerkvi sv. Nikolaja in tamkaj zbranim vernikom. Vse hiše so bile več ali manj porušene; mestno obzidje je bilo razlito; le tu pa tam je ostala kaka lesena koča v predmestju. Na gorenjem koncu mesta je privrel iz tal močen studenec in preplaval okolično. Izpod ruševin je jel švigati ogenj in požgal, kar je ostalo gorivega. Kronist Detmar iz Ljubeka je zabeležil gnusobo razdejavanje za besedami: Potres je uničil veliko častito mesto Beljak, ki je popolnoma ugonobljeno z ljudmi in blagom, in se je pogreznilo, da se ni nihče živ oteel, razen 40 ljudi. Drugi kronisti poročajo, da je potres usmrtil takrat v Beljaku 5000 ljudi. Iz tega je razvidno, kako neznaten in svojih posledicah je bil ljubljanski potres leta 1895. v primeru s potresom leta 1348.

S popisom potresnih strahot še nismo pri kraju. Najgroznejši čim njegov je usod Dobrača, 2167 m visoke gore blizu Beljaka med Dravo in Ziljo. Podklošterski letopisec omenja ta grozni dogodek z naslednjimi besedami: Na dan izpreobrnjenja sv. Pavla je potres razkal goro, ležečo proti severu, in popolnoma zasul 17 vasi, 3 gradove in 9 cerkva. Reka Zilja je tudi narasla in nekaj dni ni mogla prodreti, potem pa je voda učinila škodo. — Iz zaježene vode je nastalo jezero, ki je pogoltnilo 10 vasi. Ziljska dolina je bila opustošena 10 km daleč.

Vrh Dobrača stoji sedaj nemška cerkva, blizu nje na južnem pobočju pa slovenska brez stolpa. Ob nemški cerkvi se je razkrala in udrla gora. O potresu leta 1348. so se udrli tudi južni obronki Osojščice v Osojsko jezero.

»Bilo je ob večernicah, ko sonce jasno sijalo; potem pa so pokrili nebo temni oblaki in opat Florimond je moral gledati grozen potres,« tako je s tresočjo roko zapisal podklošterski menih Marijan vest o potresu v samostansko knjižnico. Silen strah je stiskal ljudi in ži-

vali. Kakor brez uma je vse begalo in iskalo rešitve. Mnogo živine so ugonobile razvaline. Divjačina je zbegana pristiskala v človeška bivališča. Zemlja se ni mogla umiriti. V presledkih se je tresla 40 dni, a treslaji so se čutili še dve leti.

Veliki potres leta 1348, tudi Kranjski ni prizanesel. Stara, jako verjetna pripoved poroča, da je bila nekad pod Ljubeljem na kranjski strani cvetoča naselbina: stari Tržič a prišel je hud potres in razmikastil goro Koroško, ki se je udrla in zasula stari Tržič. Kar se je rešilo ljudi, so se preselili enj v Borovlje, drugi pa so ustanovili novo naselbino — sedanji Tržič. Nekateri zgodovinarji menijo, da se je zgodilo to leta 1348.

Nesreča pride redkokdaj sama. Za potresom je pritisnila kuga, veliki pomor ali črna smrt. Tako so rekali tej strašni bolezni, ker so bolniki okuženci po njej počrneli. Kogar je napadla, je bil v malo trenutkih mrtev. Ta grozna morilka, pred katero so tolikokrat trepetali prednamci, se je zlezla v Indijo, iz Orijenta so jo zanesli v Italijo genoveški trgovci. Zlasti v Benetkah je neusmiljeno kosila. Odondod se je pritepla v naše kraje. Dve leti je divjala po Evropi in izpraznila mnogo mest, gradov in vasi. Pomorila je dve tretjini prebivalcev. V Pasavi je umrlo leta 1348. v enem dnevu za kugo 270 ljudi. Nekateri kraji so popolnoma izumrli. Polje je ostalo neobdelano; zastala sta obrt in kupčija. Ljudje so obupavali, ker ni bilo nobene zdravniške pomoči. Boječ se okuženja, so se skrivali po gozdih in samotah in se ogibali drug drugega. Nekateri so se znašli nad židi, češ da so oni zakrivali kužno bolezen; seveda so jim delali s takim natočevanjem veliko krivico; drugi — in teh je bilo mnogo — so smatrali potres, kugo in druge nezgode kot šibo božjo ter so skušali potolažati božjo jezo s spokornimi sprevedli. S križi in banderi, s prižganimi plamenicami in svečami v rokah, pohajali od sela do sela in se grede bičali. Bičarjem, krvavečim iz prostovoljno dobljenih ran, so se pridruževali ljudje vseh stanov, moški in ženske, mladeniči in starci. Zaradi mnogih nerednosti sta jim bili za petami obe gosposki, svetna in duhovska, ter naposled zatrli blazno početje. (Fr. Kocbek, Dobrača v PV I 1895; Gruden, Zg. sl. n. 237, 238; dr. M. Potočnik, Vojv. Koroška, 59 in dr.)

St.

Seja gerentskega sosveta v Trbovljah

Trbovlje, 26. januarja. Včerajšnje seje gerentskega sosveta se je udeležil prvič tudi novi svetovnik g. Miloš Rozina. Gerent g. Vodusek je na interpelacijo radi staro-vpokojevec, ki so bili odpuščeni pri rudniku iz službe, sporočil, da se je obrnila občina na sresko poglavarstvo, na centralo TPD in na pokojniški zavod. Zanimljivo pa se bo še rudarsko glavarstvo in Delavska zbornica. Po možnosti se bo staroupokojevec zaposlilo pri občinskem gospodarstvu.

Prošnji posestnikov iz Bevskega za napravo več cestnih svetilk v Bevskem se je udeležil. Prošnji so preračunani na okoli 5 tisoč dinarjev. — Prošnja posestnika g. Burgerja in lovskega društva »Kum« za znižanje psetine za lovske pse je bila odlojena. — Glede prestavitve tržnih dni se je sklenilo, da ostaneta vsaka sreda in sobota še nadalje tržna dneva, da pa se uvedeta vsakega petajstega in zadnjega v mesecu še izredna tržna dneva. Če bo na te dni prazniki, se bo vršil tržni dan en dan poprej. — Zaradi odkupa zemljišč za oba nova vodovoda so nastale razne ovire. Pri zadnji posestniki niso zadovoljni z odkupni-ko, tako n. pr. zahtevajo 50 Din za m² in nove odkupnine. Zadeva se je prepustila kmetijsko-gospodarskemu odseku v proučitev. — Prošnjam za gostilniške koncesije se ni ugodilo, ker je v Trbovljah že itak veliko število gostiln. — Pred leti je izliči-tilo več posestnikov občinska zemljišča. Ker jim je vodovod napravil veliko škodo, se je sklenilo na njihovo prošnjo, odpisati za lansko leto polovico najemnine. — Prošnji klerikalne zadruge »Lastni dom«, za prodajo 200 m² občinskega zemljišča se je ugodilo. Zemljišče se bo oddalo na temelju regulacijskega načrta. O ceni pa se bo sklepalo ob prihodnjem pogajanju. — Glede poudbe steklarne v Hrašnicah radi odkupa sedanje izločilnice in ubožne hiše se je sklenilo, da se obeh stavb toliko časa ne proda, dokler

ne bo primerneza stavbišča za novi zgradbi. Izkupček za obe stavbi pa bo moral biti tako velik, da bo občina lahko sezidala novo izločilnico in ubožno hišo. — Na poziv Avstro-ogrsko ubožno je bilo določeno, da se poravna medvojno posojilo trboveljske občine v znesku 2.492.000 starih avstrijskih kron, kar znaša v sedanji valutni borbi 1993 Din. — Za občinsko izločilnico se bo nabavil živalni stroj. — Redarju Dra-kslerju se je priznalo 250 Din izredne pod-pore. — Prošnji g. Vladimira Slivca, biv-šega polkovnika, za sprejem v občinsko zvezo se je ugodilo. Enako so bili še spre-jeti: Janez Črešnovar, Jože Škrj, Jože Lav-rjč, Anton Stušek, Franc Bevk, Ivan Jan-žič, Terezija Šarp, Karl Pucelj, Jože Grum, Ana Šteh, Katarina Šere in Ivan Krulje. Prošnja Janeza Gruma je bila odklonjena, ker še ne biva 10 let v občini.

Končno se je ugodilo še prošnji Jožeta Golouha in V. Jakliča za nakup občinskega zemljišča. Vendar pa pod istimi pogoji ka-kor zadruzi »Lastni dom«. Med živahno de-bato so sledile nato slučajnosti.

Miloščinar s samokresom v roki

Ljubljana, 26. januarja. Ko je sedela včeraj zvečer zasebnica Marija Hofer, sama v kuhinji svojega stanovanja v hiši št. 26. na Karlovske cesti, je nenadoma nekdo potrkal in vstopil je okrog 30letni neznanec, srednje čokate po-stave, tor ji brez drugih besedi zagrozil: »Tiho, sicer...!«

Hoferjeva se je tuja umevno silovito prestrašila. Neznanec ji je pričel nato v hrvatskem narečju pripovedovati daljšo zgodbo, ki jo je razumela le deloma. Pravil ji je, da je pobegnil iz zaporov in da mu morajo sedaj ljudje pomagati. Tožil je tudi, da se mu je v zaporu zelo slabo godilo, da je sedaj zunaj mraz in zima ter da nujno potrebuje obleko. Izrazil se je med drugim, da je po poklicu pekovski pomočnik in da bo, kakor hitro bo dovolj čedno oblečen, odšel naprej proti Hrvaški ali pa čez mejo. Nato je naprosil v kotu stojajo in po vsem životu tresoč se Hoferjevo, da mu podari kakke čevlje. Naposled se je Hoferjeva vendar nekoliko umirila; neznanec se ji je celo zamislil in ponudila mu je nekaj jedade, ki jo je pa čudni gost odklo-nil. Hoferjeva mu je nato prisiljena izročila res par čevljev. Pri prevzetju pa je ne-znanec nenadoma potegnil iz žepa samo-kres in kuhinjski nož, ji pomolil oboje pod nos ter se izrazil, da si bo pri ljudih po-magal s tem, ako mu ne bodo hoteli poma-gati radevoljno. Čim je Hoferjeva zagle-dala orožje, jo je strah zgrabil znova, ne-znanec pa jo je hitro pomiril, češ: »Tebi ne storim ničesar slabega, ker itak znam, da sama nimaš premoženja!«

Tujec je nato ženski zagrozil naj o do-godku molči, nakar je počilo odšel. Pre-plašena in ostrašena Hoferjeva si nekaj ča-sa res ni upala iz stanovanja in je prijavila zadevo policiji šele pozneje. Medtem je za-gonetni mož odšel na cesto in krenil ka-ker je bilo ugotovljeno pozneje, k pekov-skemu mojstru Grilu na Karlovske cesti, kjer je posil miloščine. Od tam je šel v gostilno Pengov, kjer je tudi beračil. Za-tem je obiskal še nekaj strank v stanova-njih, pri katerih je enako grozil z orožjem tako, da so mu ljudje preplašeni dajali ra-zno oblačilo in ostali po njegovem odhodu ra-je v hiši.

Kam je nasilneč naposled izginil, se ni dalo točno ugotoviti. Na prijavo Hoferjeve je bila odrejena ulična racija, vendar se je ubegli kaznjence izognil še pravočasno ne-varnosti. Da bi se že odpeljal je malo ver-jetno, ker ni imel brzokone potrebnih sred-stev. Zato je prav možno in je tudi pri-kažovati, da se pojavi morda še v kakem drugem koncu mesta, kjer bo na enak na-čin poskušal terorizirati na samem stanju-je stranke, kot je to storil na Karlovske ce-sti. Zatorej pozor pred nasilnežem!

Šah

Izredni občni zbor ljubljanskega šahovskega kluba

V ponedeljek zvečer so se vršili v restavraciji »Slova« izredni občni zbor ljubljanskega šahovskega kluba, katerega se je udeležilo nad 50 članov in častni predsednik dr. Milan Vidmar, ki ga je članstvo burno akklamiralo. Po poročilih odbor-nikov in revizorjev je bil podan staremu odboru, ki je podal svojo demisijo že pred občnim zborom, absolutorij. Pri volitvi novega od-bora je bil med viharnim navdušenjem so-glasno izvoljen za predsednika zaslužni ljubljanski šahovski starosta, g. Henrik Pfeifer. Dr. Vidmar je pri tej priliki pov-darjal zasluge in izredne šahovske zmoe-nosti g. Pfeiferja in izrazil prepričanje, da se je klub s to srečno izvolitvijo vsaj nek-o-liko obdoližil temu šahovskemu idealistu. Ostali odbor je sestavljen sledeče: Prvi podpredsednik inž. Viktor Zupane, drugi podpredsednik Rudolf Mrzlikar, tajnik Ci-ril Vidmar, blaginik Trček, knjižničar St. Zadnek, upravitelj Vasja Pirc, revizorja Marina Plešnar in dr. Lmaček. Na pred-log g. Iskre je bil dosedanji predsednik kluba Bogo Plešnar izvoljen za častnega člana, na predlog inž. Zupanca pa svetovni velemojster dr. Milan Vidmar za dosmrtnega častnega predsednika.

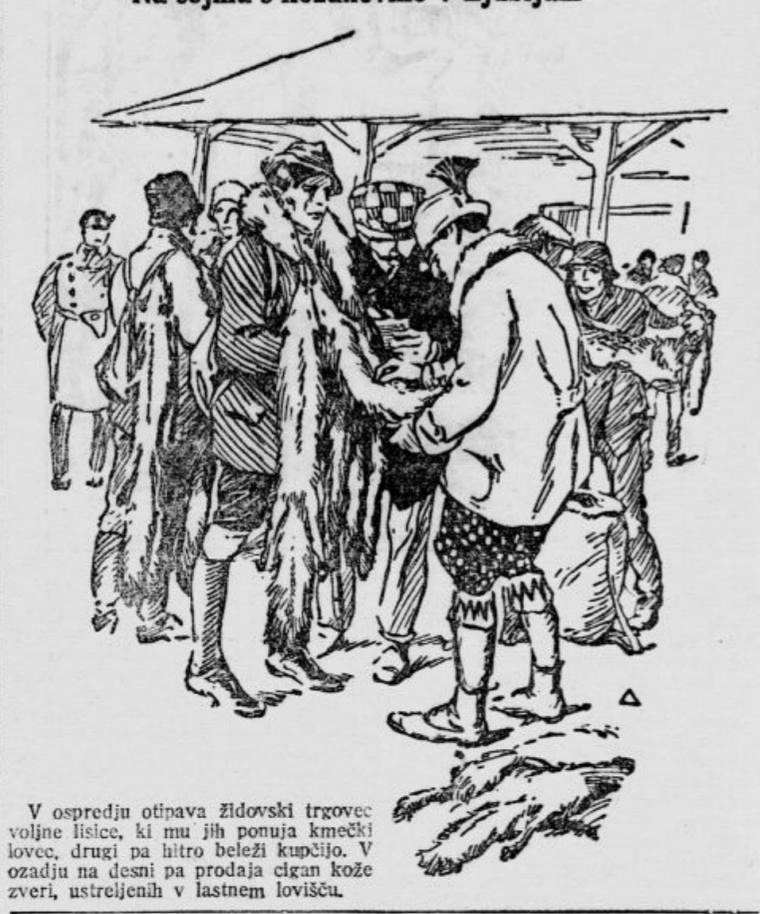
Krasno uspehi občni zbor ljubljanskega šahovskega kluba je pokazal, da pridobiva ta plemenita igra v Ljubljani vedno več tal in vedno več prijateljev, ki resno stro-me po napredku in sistematični igri.

Mala senzacija v Petrogradu. V Petrogradu se je vršil konec decembra četverturnir, katerega so se udeležili sledeči štirje igralci: Gotthif. Torre, Rohlin in Modol. Na splošno presenečenje je zmagal Gotthif, ki je dosegel od šestih doseglj-vih točk štiri. Dobil je obe partiji proti Mehlikanuu Torreju, četrti nastop na mo-skovskem turnirju je vzbudil po vsem šahovskem svetu ogromno senzacijo. Drugo in tretje mesto sta si delila Rohlin in Torre s tremi točkami.

Kaj je z odlično medmestno tekmo za prvenstvo Jugoslavije? Kakor znano, sta prišla v finale medmestnih tekem v naši državi Zagreb in Novi Sad. Tekma je bila sedaj že ponovno odložena. Mislimo, da ni nobenega stvarnega zadržka, da se tekma še vendar enkrat odigra. Kdaj pa naj se vrše potem letošnje tekme, ako še lanske niso končane?

Danes! Zopet brezkonkurenčni vefilmi! Danes!
Veličastna premijera najlepšega svetovno znanega francoskega romana
EMILA ZOLA
„NANTAS“
V glavni vlogi krasotica Pariza Lucie Legrand in drugi znameniti umetniki
Comedie Francaise.
Sijajno prikazan balet (posnet s „Zeitupom“) Prekrasni posnetki Pariza. Lepi igralci.
Vsled velikkanske dolžine filma 2 dela 12 dejanj naenkrat (4000 m)
predstave po 2 uri in sicer dnevno ob 5., 7. in 9. uri.
Izven programa: Novi „Deulig Journal“
Prednaznanilo: „Maciste v peklu“.
Kino „Ljubljanski dvor“
Telefon 730.

Na sejmu s kožuhovino v Ljubljani

V ospredju otipava židovski trgovec voljne lisice, ki mu jih ponuja kmečki lovec, drugi pa hitro beleži kupčijo. V ozadju na desni pa prodaja cigan kože zveri, ustreljenih v lastnem lovišču.

Dopisi

ŠT VID NAD LJUBLJANO. V Zepuzah obratuje dobro ideča tovarna za zastore »Stora« d. d. Preteklo leto se je tovarna precej razširila in je zaposlenih v njej že lepo število deklet. Meseca novembra je dobila od neke zagrebške tvrdke centralno karjavo. Imela je pri tem delu zaposlene svoje delavce, a se ozirala obenem tudi na domačine, za kar ji gre vsa čast. Vse drugače pa postopa z domačini ravnatelj g. Vogel. Ako hoče dobiti od njega kakko de-elo, moraš biti strasten klerikalec. Mj ubogi zidarSKI pomočnik iščemo dela in bi radi delali ne za 7 Din od ure, kakor plača g. ravnatelj p. d. Terču iz Št. Vida, temveč tudi za 5 Din od ure, samo da bi mogli priležiti sebi in svoji družini. Po našem mnenju bi bilo treba v prvi vrsti podpirati domače, v resnici potrebne zidarje; šele v drugi vrsti naj pridejo v poštev drugi.

ŠMARJE PRI GROSUPLJEM. Po volni se je v našem kraju močno razpasla navada, igrati hazardne in tudi druge igre za visoke svote. V zadnjem času se je začela oblast zanimati za ljudi, ki bi radi brez dela dobro živeli. Lepo je, če je kvartop-reč na večer dobil 3000 do 5000 dinarjev ali pa še več! Potem se lahko imenitno živi in elegantno oblači. Slišijo se zanimive stvari, o katerih bomo morda še podrobneje poročali, ko bo pretekava končana.

ŽIRI. V 3. številki letošnjega »Domolju-ba« se dopisnik iz Zirov spoditka nad vri-zoritvijo »Vdova Rošlinke«, ki se je igra-la na našel sokolskem odru, češ da je »ne-slana in polnživiva«. Tega mnenja smo, da ni pri »Vdovi Rošlinke«, nič več polnživivega in nemoralnega kakor v raznih kerah, ki se vprizarjajo v njihovih društvenih do-mih. Pošten človek dobi dober nauk tudi, ako vidi kaj »neslanega in pohujšiveza«, kdor pa je pokvarjen in hudoben, se vedno zgraža in obseda vse na okoli, da bi od-vrnil pozornost od sebe. Tudi ples je pri-vzdignil dopisnika. Ples je lepa in dobra družabna zabava in ni nobenega vzroka, da bi se vskratil mladini. Pri nas je vse do-stojno in nič spodakljivega. Če klerikalci pridejo do plesa, se tudi radi zavrtje. De-lujmo vsak po svoje, pa pustimo v javnosti drug drugega pri miru!

URŠNA SELA. Pri nas bi radi sezidali farovž. Že tretji šhod se je vršil v ta na-mem in so na njem v resnici nabrali 4500 Din, seveda samo na papirju. Preračun je napravil bivši Puceljev general, ki je očiv-ko mislil, da se bodo ljudje kar trli za nepotrebne stroške. Toda ljudje z Dobin-dola in z Lubna, kakor tudi nekaj iz Urš-nih sel, so se temu odločno uprli. In po vsej pravici! Vprašamo samo, kje je denar, ki je bil nabran za šolo? Ali ni šel vesdar kle-

rikalne agitacije za volno posojilo? Zanima nas tudi, kake je za blagajno in računni og-krvenih ključarjev, ki jih že več let nismo videli. Zakaj pa v bližnjih Lazah voljno vsako leto druge može in so vsako leto računl javno razglašeni na občnem zboru. To za-hitevamo brez pardona tudi za Uršno selo.

ŠMARJE PRI JELŠAH. Sročil okrog 6. se je pripeljal v šolo nekdo izumovč ter od-nesel iz kuhinje sreskega šolskega nadzor-nika kratko črno kožuhovinstvo s knjajo s črnim gladkim ovratnikom in sivkastim no-tradim krznom. V žepu so bili ključki, sive volnene rokavice in bel robc z oranžni-mi črtami ter večerna pošta, naslovljena na upravitelstvo šole v Šmarju pri Jelšah Kdor kaj potvze, dobi bogato nagrado.

RIBNICA. Sokolsko društvo priredi v ne-deljo dne 14. februarja maskerado. Sodo-luje godba dravske divizijske oblasti pod osebnim vodstvom g. kapelnika dr. Čerina. K obliini udeležbi vseh vjudno vabimo. — Odbor.

PTUJ. Priprave za trgovski ples v Ptu-ju so v polnem razmahu. Vabila se te dni razposiljajo. Če bi vabila slučajno kdo ne prejel, naj se zrlasi pri g. Pavlu Dostaju, Slovenski trg, ali pa pri g. Framu Nedozu, Minoritski trg. Zarimanje je veliko in bo ples brezdvomno eden najlepših. Komite skrbi, da bo vsakdo zadovoljen v vsakem oziru. Udeležba bo velika in živahna, dvo-rana eno samo plesišče, telesne dobrote obilne in cene.

RADOVLJICA. Sokolsko gledališče vprizori v nedeljo 31. t. m. ob pol osmih zvečer in na praznik 2. februarja 1926 pol štirih po-poldne detektivsko burko »Olimpijske igre«. — Podružnica Kola jugoslovenskih sester v Radovljici ima svoj rodni letni občni zbor v četrtek ob 16. uri v ljudski šoli v Ra-dovljici. Sestre, udeležite se ga polnošte-vno.

Od danes dalje pretresljiva, moderna drama iz sedaj-nosti

„Stolp tišine“

s krasno znanimi nemškimi slavnimi igralci Hanna Ralph, znana Brunhilda iz »Nibelungie«, markantni Nigel Barrie zelo priljubljena Ksenija Desni. Vsebi-na kakor slike so prvovrstne, in bo si-gurno ta film vsakomur ugaljal. Pred-stave popoldne ob 3., pol 5., 6., pol 8. in 9. uri.

Kino Ideal

SAMO ŠE DANES! Samo šo danes! SAMO ŠE DANES!
Elegantno! Pikantno! Razkošno! Moderno!

Pariška metresa

Velika sionska družabna igra iz sedanjega življenja.

Krasna EDNA PURVIANCE in elegantni ADOLPH MENJOU so v tem izvrstnem filmu naravnost neprekosljivi. Kolosalna je tudi režija slavnega CHARLIE CHAPLINA. Imenitne so scene kot: V krempljih velikomesnega Don Juana — Pariški kabareti — Orgije in nočno življenje elegantnega in vselega Pariza — V sijaju in bogastvu — Pariz! Pariz! Vitince greni — Slast ljubav — Prvo razočaranje — Preziranje življenja — Na lovu za novo žrtvijo... — Miadlini vstop ni dovoljen.

Predstave danes samo ob: 4., pol 8. in 9. uri.

Pri vseh treh predstavah svira prvovrstni umetniški orkester.

JUTRI! Najnovejši veliki senzacionalni RIN-TIN-TIN film „Strah in trepet pragozda“ (velika kriminalna pustolovščina)

«Elitn. kino Matica»
vodilni kino v Ljubljani.
Telefon 124.

Skladatelj Verdi

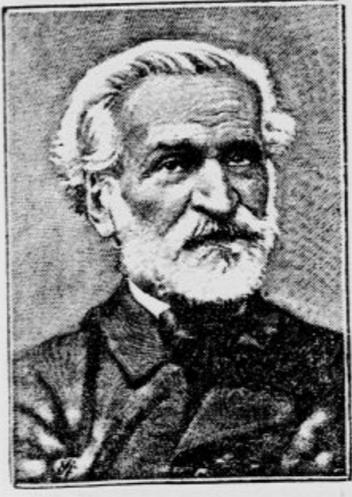
Ob 25. obletnici njegove smrti 1901 — 1926

Rigoletto, III. dej.
Začetni takti iz svetovnoznanega kvarteta
»Dekle milo, tebi t. žim.«

Verdijevo življenje

V zadnjih letih prejšnjega stoletja je izgubila Evropa v kratkih presledkih celo vrsto velikih muzikov. Po vrsti so odšli v večnost: Rikard Wagner, Franc Liszt, Niels Gade, Robert Franz, Charles Gounod, Peter Čajkovskij, Anton Rubinstein, Hans von Bülow, Anton Bruckner, Johannes Brahms, Johann Strauss in Verdi. On ni imel časticev, imel je samo — oboževalce.

Po svojem talentu in razvoju je Verdi fenomen. Njegov začetek ni bil gladek, priznanje je doživel počasi, korakoma. Leta 1839. je napisal prvo večje delo, ki je bilo komičnega značaja. Imenovalo se je »Oberto, conte di S. Bonifacio«. Sledilec operi (Un giorno di regno, Nabucco, I Lombardi alla prima crociata) so koncipirane popolnoma v slogu propadajočega stila skladatelja Donizettija. Toda že »Hernani« prinese novo razodetje. Verdi se v tej operi umika sistemu, kar samo ukaže, kar uho boža. Dramatična nota se oglašča v njem s silo. Tudi orkestral, part je samostojnejši. Baš to delo je pokazalo Verdijevo fiziognomijo pred svetom v pravi luči. Skladateljevo ime je šlo daleč po svetu. Od leta 1844. do 1850. je sledila vrsta novih del: I due Foscari, Giovanna d'Arco (po Schillerjevi Devici Orleanski), Alzira, Attila, Macbeth, i Masnadieri (po Schillerjevih »Razbojnikih«), potem je prišel Jeruzalem, Korzar in na podlagi Schillerjevega teksta (Kovarstvo in ljubezen) Luiza Miller. Verdi je moral v tem času marsikdaj občutiti, da je umetnikov poklic velikansko, naporno in težavno delo. Našli so se dvomljivci, ki radi pomanjkljivih uspehov niso imeli vere v njegovo bodočnost. Pa je naenkrat prišel »Rigoletto« (leta 1851.), za njim »Trovatore« in potem »Traviata«. Slednji dve operi je Verdi ustvaril leta 1853. Ta izredno srečna trojica opernih del je pridobila Verdiju zopet stari renome, skladatelj je postal ne le svetovno znan, ampak tudi splošno popularen.

Za ta uspeh pa je bil Verdi v prvi vrsti dolžan hvali srečni snovi, katero si je izbral za svoje opere. Ko je videl, kako zelo zavisi opera od teksta, je sklenil proučevati in uporabiti vsa preizkušena sredstva tedanje francoske opere. Harmoniziral je pogumneje, orkestru je tu in tam prepustil kako pikanterijo. In je uspeval. Nastopna štiri dela: Sicilijanska Vespera, Ples v maskah. Moč usode in Don Carlos so pomenila zopet samo delne uspehe. Krono Verdijevega opernega ustvarjanja so prinesle še naslednje opere: Aida, Othello in Falstaff. Prva je nastala leta 1870., druga leta 1877., tretja pa leta 1893.

Z »Aido« se začena pri Verdiju nov razvoj: v operi si podajata roke melodik in dramatik. Radi dramatične silnosti vsebuje »Aida«, so imenovali Verdija Wagnerjevega privrženca. Kako površna je bila ta sodba! Verdi je postal v »Aidi« samo zrelejši, izločil je šablono, naturalizem, vse kar je dišalo po surovosti. Baš v tem je bil pogoj njegovega uspeha. »Aida« je bila naročeno delo, napisano za egiptovskega kralja in se je prvič izvajala o prički otvoritve Sueškega prekopa leta 1871.

Po »Aidi« se je Verdi časno ločil od opere. Leta 1874. se je oglašil s krasnim »Requiemom«, ki je napisan v spomin na pisatelja Manzonia. Toda delo je jasno in nedvoumno pokazalo, da je Verdijevo težišče v operi. »Requiem« je nekaj posvetna, mestoma močno teatralna skladba. Menda je to spoznal

skladatelj sam, ki se je kmalu na to vrgel na komponiranje »Othella«. Besedilo mu je preskrbel po Shakespearjevem tekstu znani skladatelj Arrigo Boito, avtor »Mefistofela«, ki smo ga že slišali na ljubljanskem odru. V »Othellu« je bolj potrdilo to, kar se je pokazalo že v »Aidi«: da je Verdi močan dramatik. Opera je polna krepkih konfliktov, dvo-spevi v »Othellu« so pravcati dvozvori in muzika služi tu le kot spremljevalka drame.

To se je pokazalo tudi popolnoma v naslednjem, zadnjem Verdijevem opernem delu, v »Falstaffu«. Za katerega mu je zopet priredil besedilo Boito po Shakespearjevih »Veselih ženah«. Toda »Falstaff« je čudovito zadivljajoče delo, zrela izpoved umetnika, ki je srečno dospel na vrhunc življenja. Nihče ne bi bil pripisoval Verdiju toliko humorja, kolikor ga je pokazal v »Falstaffu«. Verdi je ustvaril s tem delom idealno komično opero najvišje vrste. Baš v visoki starosti, ko strasti v človeku navadno mirujejo in se življenje izpremeni v pusto vsakdanjost, se je Verdi razvnel kakor ne bi bil nihče pričakoval od starega moža. Sijajna je ta opera po novih domislekih, ki jih je ovekovečil Verdi v zadnjem delu svojega življenja: troben-te prevzemajo vlogo gosli, oboe vlogo fanjar in pozavne trilirajo kakor flavte, ki so zašle med basiste. In krasna vokalna fuga »Vse je šala na svetu«, s katero se opera zaključuje! Takega finala ne zaznamuje nobena druga svetovna opera.

Poleg številnih del (27) je zložil Verdi štiri druge skladbe: dve med njimi sta eminentno cerkvenega značaja — Stabat Mater in Te Deum laudamus. Posebno »Stabat Mater« se odlikuje po idealni lepoti vsebine in oblike.

Verdijevo življensko pot je bila drugače zelo preprosta. Rodil se je v vasi Roncole blizu Parme. Njegovi starši so bili skromni, ubožni trgovci. Ko je zagledal Verdi luč sveta, je baš francoska vojska korakala skozi Roncole. Vo-

jaštvo je bilo zelo sirovo in ni bilo analoško ženskam in novorojenčkom. Radi tega je skrila Verdijeva mati otroka v zvonik. S tem ga je rešila smrti, ki bi ga v nasprotnem slučaju morda doletela, kakor se je primerilo mnogim družim.

Kot deček je kazal Verdi izredno glasbeno nadarjenost. Petje in orgljanje sta mu polnila dušo od mladih dni naprej. Prvi učitelj mu je bil preprost vaški organist. Ta je opazil Verdijevo nadarjenost in je svetoval staršem, naj pošljejo dečka v šole. Tako je prišel Verdi v Busetto. Stopil je v neko trgovino za pomočnika in trgovec, ki je spoznal, da nima opraviti z navadnim talentom, je poslal mladeniča v Milan. Naključje pa je hotelo, da je baš v Milanu doživel prvo razočaranje. Moral je delati skušnjo na konservatoriju pred komisijo strogih gospodov z naočniki. Tega se je tako prestrašil, da je pri skušnji — padel, dasi je imel dovolj glasbenega znanja. Kapelnik Lavigna pa mu je pomagal dalje in v nemali meri je veliki Verdi prišel na pravo pot po njegovi požrtvovalnosti.

Verdi je bil dvakrat ožen. Prva soproga mu je bila hčerka njegovega dobrotnika, trgovca Barrezzija. Podila mu je dva otroka. Oba sta umrla in za njima je šla še mati. To je Verdija silno potrl. Drugič je poročil pevko Streppionievo, ki mu je pomagala do uspeha v »Nabuccu«. Živel je ž njov srečnem zakonu do njene smrti leta 1898.

Enostavno je bilo v zadnjih letih Verdijevo življenje. Njegova neskončna ljubezen do narave je storila, da se je preselil na kmete, kjer je oral, sejal in okopal. Poletje je običajno nrežviljal na svojem posestvu Sant'Avati poleg Busetta, pozimoval pa je v Genovi. Stanoval je v palači Doria. Od časa do časa je obiskoval tudi svetovna mesta — te dirigiral svoja dela. Videl je London, Pariz, Köln in Dunaj, vendar se je vsako pot vrnil nazaj na kmete, kjer je v miru in harmoniji zaključil svoje plodovito življenje.

Anton Nellat, kapelnik Narod. gledališča v Ljubljani:

Skladatelj in buditelj naroda

Dokaj čudno se nam zdi, če pomislimo, da je Verdi, katerega svet se danes obožuje in časti radi njegovih dičnih melodij, bil indirektni faktor, buditelj in duševni prvoborilec ujedinjene Italije. Ujedinjenje Italije se ni izvršilo samo z orožjem. Velik delež pri tem ima duševna revolucija, ne v zadnji vrsti umetnost, in sicer tista, ki najbolj diči italijanski narod — glasba.

Zmagam Garibaldija, političnim uspehom Cavourja, doktrinom Mazzinija, delu vseh patriotov in mučeniški smrti vseh svobode željnih Italijanov se je pridružil nesmrtni pevec Verdi in s tem ovekovečil in proslavil indirektno delo vseh svojih sobojnikov. Ko so nekoč naprosili mojstra, naj napiše italijansko himno, je odgovoril: Čemu bi pisal himno, ko je vsaka nota v mojih spevih jasna priča italijanstva.

Vsak pomembnejši čas v zgodovini človeštva rodi velike duhove. Tako je hotel slučaj, da se je tudi Verdi rodil v burnem revolucionarnem letu 1813. Kmalu bi vojna vihra ne prizanesla novorojenčku. Skrbna mati ga je otela, prenesla ga je v zvonik cerkve neznatne domače vasi, kjer je skrila dete, medtem ko so divje tolpe vojaštva požigale, morale in ronale po vasi. Ni dvoma, da so pripovedke staršev in nemirna politična situacija vplivali in oblikovali otroško dušo mladega Verdija. Neizbrisni spomini preteklosti, misli na težko in nevarno bodočnost so zbujali v bodočem mojstru skrb, tesnejšo vez z vsemi dogodki in sodelovanje z novimi strujami, katerih cilj je bil: probujenje naroda, osvoboditev Italije izpod francoskega in avstrijskega jarma. Sicer ne vemo, da bi se bil Verdi dejansko udeleževal gibanj ali vstaj. Že prva njegova dela pa razodevajo gorečega, svobodnoželjnega domoljuba. Po raznih peripetijah, družinskih in življenjskih nezdah, neuspehih na opernem polju, prinese leta 1841. Nabucco, dnevarja. Ta opera izvojuje Verdiju briljanten uspeh. Vsebinska operna slika usodo židovskega naroda pod tiranskim žezlom asirskega kralja Nabukadnezarja. Ob spominu na Jeruzalem zapoje zasluženi židje krasen zbor, v katerem prevladuje hrepenenje in tužni spomin na izgubljeni rodni kraj. Iste vsebine je opera »I Lombardi nella prima Crociata«. Križarska vojska se odpravila v sveto deželo, da osvobodi Jeruzalem, sveto mesto, iz rok nevernikov. Revolucionarno misel razvija

Verdi dalje v operi »Attila«, kjer nam predoča hunskega mogočnega Atilo in njegov pohod na Rim. Toda čudež ustavi poganovo vojsko — in tolikokrat razdejani Rim je rešen. V »Musadiri« je milje istotako popolnoma revolucionaren.

V naslednjem delu pa doseže Verdi vrhunec svoje prve operne dobe. Še danes živi na svetovnih odrih pretresujoča zgodba nesrečnega starca, dvornega norca Rigoletta in njegove hčerke Gilde. Menda ni prišlo sovraštvo, razen v »Aidi«, nikjer do takega izraza, kakor v tem delu. Vsakdo pač pozna monolog Monterona, dialog Sparafucila in Regoletta. Še bolj strašna pa je »Vendetta« na koncu III. slike, kjer besneči stariček preklinja dvorjansko za lego in njihovo nemoralno početje. Prav temna je tudi zgodba ljubosumnega brata Lune v Trubadurja, kjer vidimo strašno bratomorno dejanje. Menda ni melodika v nobeni Verdijevi operi tako roboto-divja in ritmika tako živa kot baš v »Trubadurju«. Večkrat mu je kritika — posebno tuja — očitala banalnost, lahkomišelnost, toda pomisliti je treba, da je »Cabaletta«, »Di quella pira«, »Vendetta«, »Gersusalem, Gersusalem«, »O mia patria si bella e perduta« napisana za maso, ki ne trpi zamotanih umtovorov, ampak zahteva jasno, preprosto in razumljivo meodično. In italjski narodi so takrat potrebovali živih ritmov, žrče, zdrave in moške, potentne meodičke. Italija l. 1848. je potrebovala moža. Verdi jo je razumel in ji podaril polno srce ljubezni, zato mu je treba oprostiti marsikatero napako.

Seveda se je pozneje Verdi umiril. Wagnerjevi principi so nekoliko omanjali temelje sivega mojstra, vendar ne tako, da bi bistveno izpremenili njegovo ustvarjanje.

Idea hrepenenja po svobodi se sistematično nadaljuje tudi v sledečih Verdijevih operah. Vzemimo za primer »Hernani«. Mala anekdota nam lahko predoči, kako je po premijeri, ki je bila viharno sprejeta (zbor »Si videri Leon di Castille« je bil pred vojno v Avstriji prepovedan), razdražena publika po ulicah Rima glasno demonstrirala. Nekateri duhoviti Rimljani so celo razlagali ime Verdi kot sledi: V. s. Viva, E. s. Emanuele, R. s. Re. d. s. d. I. s. Italia. Rilo je to leta 1844. V tem smislu nadaljuje Verdi svoje započeto delo preko »La Forza del Destino« in »Ballo in

maschera», »Don Carlos«, »Vesperi siciliani« do »Simon Boccanegra«, ki je začet iz zgodovine borbe genoveških patricijev in plebejstva — do »Aide«. To je krona in tudi konec slavne epohe, a tudi zaključek borbe in zmaga. Italija je konsolidirana, papež je suženj kraljev, narod se je pomiril, sosedje so ustavili sovražnosti, iz megle vstaja za sivolasega mojstra prekrasna mirna večerna zarja in duševni preobrat, ki nam rodi po dolgem premoru »Othella« in duhovito burko o tolstem vitezu Falstaffu. Verdi je pričel svojo pot s komično opero in jo dovršil tudi s komičnim delom. A Johna Falstaffa komika je globoka, mirna, polna tistega humorja in okusne buffonije, ter se je osmdesetletnemu, vendar še vedno mladeniško svežemu starčku, popolnoma prilagala. S tem, da je Italija izgubila Verdija, je zaključila v svojem preporodnem razvoju veliko dobo. Nadaljevanje e dobe pa je manj globoko, bolj narejeno in tudi — manj slavno.

Verdijeve pomembnejša dela po letnicah nastanka. L. 1839 Oberto, 1841 Nabucco, 1844 Hernani, 1845 Alzira, Giovanna d'Arco, 1846 Atila, 1847 Macbeth, 1851 Rigoletto, 1853 Trovatore, Traviata, 1855 Vesperi siciliana, 1859 Ballo in maschera, 1862 Forza del destino, 1867 Don Carlos, 1870 Aida, 1887 Othello, 1893 Falstaff. Po skupinah so dela razvrščena takole: v prvi dobi — ta dosegli nadpovprečen uspeh operi Nabucco in Hernani, v drugi dobi Rigolet-

to, Trovatore, Traviata; sam zase stoji Ballo in maschera, nakar sledi zopet trojica: Aida, Othello in Falstaff.

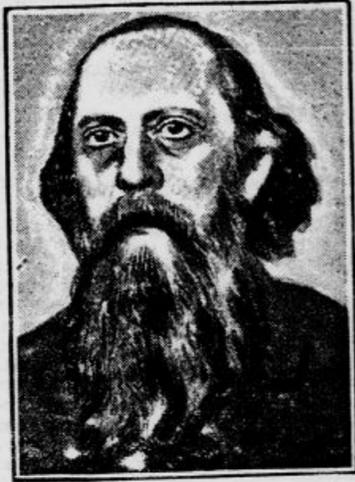
Najdbe v Verdijevi glasbeni ostalini. Lani je našel neki italijanski glasbeni zgodovinar v Verdijevi zapuščini prvotno uverturo k »Aidi«; kompozicija je ležala v Busettu in pride prvič pred javnost v milanski Scali Sedaj pa poročajo z Dunaja, da se je pred krakim izvajala na nekem tamošnjem simfoničnem koncertu baletna vlečka namenjena prvotno za Othella. Balet je napisal Verdi, ko mu je bilo nad 70 let. Značaj baleta je eksotičen ter sestoji iz himne na Alaha in na vojno.

Verdi in današnje gledališče. Pri bližnji deset Verdijevih oper se drži stalno na repertoarju evropskih in ameriških gledališč. Zadnja leta se s posebno marljivostjo izvaja »Aida«; poleg nje vedno nanovo triumfirajo trojica: Rigoletto, Trovatore, Traviata. Bolj poredkoma je na sporedu opera Hernani, in še manj kakor to delo se poje Nabucco; Ples v maskah ima večjo gledališko srečo. Tu in tam vpripori kako gledališče tudi opero Forza del destino. Othello in Falstaff zahtevata velik aparat in prvovrstno zasedbo.

Verdijeve opere v Jugoslaviji. V naši državi se navadno izvajajo naslednje Verdijeve opere: Rigoletto, Trovatore, Traviata, Aida, Othello, Ples v maskah. Ljubljanska opera je zadnja leta vpriporila prva štiri imenovana dela, v prejšnjih letih na je bil na ljubljanskem odru tudi Othello.

Ruski satirik Saltykov-Ščedrin

1826 -- 1926

Novo dobo v ruskem slovstvu je otvoril pesnik Aleksander Puškin, katerega nastop pomeni za Rusijo konec psevdoklasicistične literature. Puškinova sopotnika sta bila še pesnika Lermontov in Koljcov, prvi »ruski Byron«, drugi pa »ruski Burns«.

Ko se je romantika v tridesetih letih izživljala, je prišlo zanjo nadomestilo v obliki realizma. Njiva zanj je bila že preorana. Nikolaj Vasiljevič Gogolj je položil vanjo prva semena. Njegove povesti in romani so dali prozi odločilno smer. Gogoljevi ljudje so iz srednjega stanu, tipi, katere nam je tako drastično naslikal, spadajo večinoma med subalterno uradništvo. V ruskem življenju je v tem času posebno važen pojav Stankevičevga krožka, ki se je začel zanimati za filozofska vprašanja, in iz katerega sta izšli dve važni skupini: Slavjanofili in Zapadnjaki. Slednji so bili v ostri opreki s prvimi. Vodil jih je Hercen s študijem zgodovine, politike in del francoskih socializmov. V štiridesetih letih sta šli skupini definitivno vsaksebi. V ruski kritiki se je pojavil Visarion Beljinski. On je namah spregledal Gogoljev talent in uganil, da je treba utreti pot novi šoli. Vzpredno so se začeli oglašati: Turgenjev (Lovčevi zapiski), Gončarov (Vsakdanja zgodba), Dostojevski (Bedni ljudje) in Tolstoj (Detinstvo). Manj pomembni pisatelji tedanje dobe so bili: Aksakov, Pismekij, Grigorovič in nekatero ženske.

Socialno vrenje sredi štiridesetih let je postajalo čedalje močnejše. Svoboda besede se je vedno bolj krčila. Najtežji udarec pa je zadel rusko inteligenco v domovini, ko je vlada odkrila zaroto Petraševskega. Njene posledice so značne: Dostojevskij je moral v Sibirijo za dolga leta in malo je manjkalo, da ni sploh umrl na morišču.

Po Gogolju so pisatelji risali v lepih knjigah predvsem ljudstvo. Reformna doba, ki je sledila nastopu vlade Aleksandra II., pa je rodila nekaj prav zlahtne noveletike, na katero je ruska literatura lahko ponosna. Med pisatelji te dobe zavzema posebno mesto satirik Mihajl Jevgrafovič Saltykov, s psevdonimom Ščedrin.

Saltykov-Ščedrin je prišel na svet dne 27. januarja 1826. v tverski guberniji. Oče mu je bil dober posestnik. Dal je sina v šolo, in sicer v licej v Carskem selu. Dopraviši študije, je stopil Saltykov v državno službo. A že po štirih letih se je moral umakniti v Vjatko. Povod za preemestitev so dale njegove satire, ki so žgoče in neusmiljeno bičale rusko družbo. Sele, ko je zasedel prestol car Aleksander II., so oblasti poravnale krivico ki so mu jo bile prizadeale. Toda Saltykov je čakal ugodne prilike, da stopi iz državne službe. To je kmalu našel in svoj sklep uresničil, nakar se je posvetil popolnoma pisateljevanju v satiričnem slogu. Bil je sprva sotrudnik »Sovremenika«, potem pa sourednik »Otečestvinih zapiskov«, katere je vlada ustavila leta 1884.

Knjiga, ki je prinesla Saltykovu slavo, je bilo leta 1865. izšlo delo »Crlice iz province«. Sledile so Satire v prozi, Nedolžne zgodbe, Znamenja časa, Pisma iz province, Dnevnik maledga meščana v Peterburgu, Taškentska gospoda, Pompadurji in Pompadurke itd. V teh delih je bičal Saltykov korupcijo in nevzdržne razmere v Rusiji.

Saltykovo delo je pisano s srčno krvjo. Kar je razkrival slabega, gnilega in trhlega, je odkril samo zato, da bi koristil domovini. Njegove novele in crtice so polne domislekov, način obdelave je originalen, slog čisto poseben. Način izražanja je moral biti svojevrsten že radi tega, ker je cenzura nazila na to, da se ni povedalo preveč. Odtod alegorične prisodobne, ki jih je pisatelj poln in ki delajo prevajalcem v druge jezike velike težkoče.

Po obsegu ni Saltykovo delo posebno veliko: njegova tehnost je v kakovosti. Tukaj je neprekosljiv in ostane svetel vzor vsem rodovom, kar jih bo rodila velika ruska mati v bodočnosti.

Sergej Jesenin

Prostovoljen zaključek težke duševne drame Sergeja Jesenina je vzel Rusiji pred par tedni nlelega najbolj izrazitega pesnika sedanosti, »rdečega Puškina«. Ze veliki romanopisec Turzenjev je označil ruskega kmeta kot večno uganko in novo svingo. Pisatelji, ki so slikali rusko vas po so slabo poznali njeno delansko stanje. Opevali so večnoma revščino in ponižno vdanost usodi. Sele sedaj živeči Bunin je odkril v duši ruskega kmeta obup in jezo ter sebično besnost. Buninu niso hoteli dolgo časa verjeti. Toda njegovo analizo je neusmiljeno potrdila viharna in krvava agrarna revolucija, ki je omogočila zmago boljševoikov.

Jesenin je prvi pristni pesnik sodobnega ruskega muzika. Njegovi prvi verzi so bili še preveč revolucionarni, da bi bili umetniški. Pozdravljaj je v njih pilano smrt, ki pleše ob kmečki harmoniki Preklinjal je v imenu kmeta pravoslavno, ponižno preteklost. Njegovi junaki so grozili, da bodo »z zobmi izruvali Boga brado« in si potkall »novega Boga«. Te nebrzdane slike v Jeseninovi poeziji so nastale pač pod vpliv umirajočega predvojnega simbolizma. Takrat se je poročil Jesenin s slavno ameriško pesalko Isadoro Duncanovo. Bil je ponosen na lakaste čevlje, na cilindri in na potovanje z letalom. Toda že takrat je oblikovala njegova miselnost sanja o »gradu Imoniji, domovini boga življenja«. V njem je že tedaj tlelo požarvedno kmečko sovraštvo do meščanske kulture.

V poznejših letih je obledelo njegovo komunistično navdušenje. Spoznal je, da starokupitnemu posejdelcu ni mesta niti v bodoči, kaj sele sedanjí socialistični državi. Glavboko se je zamislil v svojo tragiko »zadnje pesnika ruske vasi«. Zapel je »Zadušnico« kmetu, k' sovraži »po pločevini smrdelce proletarsko meso«. Ze takrat (l. 1921.) je slutil mladi pesnik, da »o kmalu odbila njegova ura«. Tako je nastala čustvena slika neumnega žrčbška, ki bi rad prehitel jekleni vlak v stapi. »Mili bedaček«, pravi na nekem mestu, že davno so minuli časi, ko je veljal dober konj dve lepi jetnici. »Sedaj kupuje Rusija nove vlake za cene konjskih koč in mesa!« Ko ga je komunisten razočaral, se je izpremenilo tudi njegovo razmerje do starega življenja. V krasnem »Obisku pri svojih« ponavlja besedo deda o svojih sestrah-komunistkah rekot: »Ta sodrga mi ne da moliti in me zasmehuje.« Pesnik pa zasmehuje sestro in se roga njenemu »dobelemu Markusu«, ki ga berejo v hiši kot evangelij. O njem pravi sam: »Nisem ga bral niti ob slabem vremenu, ker je predložil časen.« Nekeč kmečki potepuški fant in pastir, se je vdal Jesenin pijači Napadal je žde in si je končno skrajšal življenje. Povedal pa je, da ne očita krivde niti sebi niti drugim. Na grobu le želel imeti napis: »Ljubil je domovino, kakor ljub pianec svojo budočnost.« V literarni zgodovini bodo oslne njegove številne krasne pesmi.

50 letnica Kettejevega rojstva

Leto 1876 je v slovenski literaturi posebno znamenito. Dalo nam je dva revolucionarna duhova, ki sta prekvasila naše lepo slovstvo koncem prejšnjega stoletja: Dragotina Ketteja ter Ivana Cankarja. Župančič in Murn sta prišla šele pozneje.

Cankar se je rodil v majniku, Kette v januarju. Luč sveta je zagledal v Premu na Notranjskem, kjer je bil njegov oče ljudski učitelj in organist. Mati mu je umrla zelo rano; v mladeniških letih ji je sledil še oče in Kette je ostal v življenju sam.

Ni dvoma, da je ta položaj življenja vplival nanj ter oblikoval njegovo miselnost. Napravil je iz njega moža, spoznavajočega, da je življenje »sovražstvo, večer bojs«. Baš ker pozna življenje in njegove senčne strani, ne želi Kette v znanem sonetu, da bi stopil oče iz groba ven; želi mu le pokoj in sladko spanje v grobu.

Toda žalost ni pri Ketteju toliko, da bi ga pahnila v obup in resignacijo. On je na zunaj vesel, razposajen fant, ki čuti v svojih prsih neskončen »trip večnega časa in njegovega gospodarja. Zaveda se, da zastrupljeno življenje nima cene. Tako začne romati po domači zemlji, pride na dolensko stran, tja, kjer stoji »jagnjed visokorastočica«, kjer v beli pristavi domek se skriva, pa zapoje na koncu tisto znano slovensko »En polič...«. A ko nastopi svoj »Izprehod« in se mu v samotni kraji žarki ljubki otroci prostosti, se zamisli nad seboj in nad življenjem; vendar je, vendar pa že ne več razposajen. Zaveda se resnosti, ki spremlja človeški žitek in bitek. V tem stanju piše »Črne noči« in se bliža »svojemu Bogu«.

V Ketteju je vtelesena vsa tista šegavost, naravnost, neprisljnost, ves humor, ki preveča zdravega človeka na naši zemlji. On je doma povsod, v kmečki baladi in gosposki romanci, v zabavljici in satiri. Brez zlobe v naivno-porednem slogu poje pesmico o pisarju, ki napiše za denar vse lepo, pobotnico in tožbo. In pristen kakor je, se spravi celo nad škofa: »V Ljubljani je brig: to je škofija, kraljuje v njej dihur, to je Missija«. Drago je moral Kette plačati to svojo mladostno razposajenost. Vrgel so ga iz šole na cesto. Strogi cerkveni dogmatiki niso videli v njem človeka, temveč grešnika, ki mu je treba naložiti kar se da trdo pokoro. Kette je pokoro delal, kaznen prenašal, ampak zopet tako, kakor je najbolje vedel in znal. Pisal je pesmi. Iz lastnega gorja je vstvarjal nove radosti iz lepote, ki jo je imel v sebi. V »Koncu literarne krčme« poroča Ivan Cankar, da se je pripravil Kette na romar, v katerem bi popisal našo preteklost. Mislil je tudi na dramo, pri tem pa si je sam snažil čevlje, ker ga je bilo sram strganih podplatov.

Ker je po krivdi drugih moral ubijati čas, ne da bi hodil v šolo, je moral kmalu k vojakom. Poslali so ga k tedanjemu 97. pešpolku v Trst in ga uvrstili med prostake. Kette, ki je bil mnogo prestrašen, ni bil kos naporom utrjujočih ter izčrpavajočih vaj. Prehladil se je, vtila se mu je kri in njegova usoda je bila zapetena.

Spoznavaši, da ne bo koristil vojaškemu stanu, so ga zdravnik poslali nazaj domov, t. j. v Ljubljano. Kette se je vrnil iz Trsta in je šel k svoji stari študentovski materi, katere tip je že med vojno v Ljubljani močno obledel. Svobode ni

užival posebno dolgo. Slabotna pljuča so ga kmalu vrgla na posteljo in v nji je sanjal do zadnjega diha o jugu in vtiših, katerih mu je bila duša polna. Končal je z izpovedjo »Moj Bog«. Kakor klic po življenju se glase njegovi verzji: »Olel, mislil sem, da bi mogel živeti brez tebe kdaj, brez svojega Boga...«. A naj li rastejo vonjivi cveti brez solca sredi jasnega neba? Zato prešini me, o Bog, zaneti mi večni žarki ogenj v dnu srca!

Hiša smrti slovenske moderne, ljubljanska cukrarna mu ni več mogla vrniti zdravja. Ljubljansko narodno ženstvo mu je sicer po svoji moči lajšalo zadnje ure s tem, kar je nabralo zanj, smrt pa je bila neizprosna. Pesnik je umiral in 26. aprila 1899 je na Poljanah podlegel sušici. Ob smrtni postelji je bil navzoč Anton Aškerc, ki je zatisnil Kettejeve oči. Kako mu je bilo pri srcu, ko je videl umirati mladega nadarjenega poeta, je povedal v »Intermedie« pomladnega jutra.

Kette spada po svoji kratki dobi življenja v vrsto velikih poetov romantike, ki so tragično zgodaj zaključili svoje življenje. Pomislimo samo na Byrona, Puškina, Lermontova... Vsi ti so odšli ne da bi se izpovedali do konca. Toda Kette — ki njegovim družbi ne dela sramote — je ugasnil najmlajši med njimi. Byron je bil star, ko je umrl, 37 let, Puškin približno toliko, Kette pa je jedva prekoračil svoje 23. leto.

Nehote se vsiljuje človeku misel, da je bil Kette določen za nadaljevanje Prešernovega dela. Njegova zgodnja dozorelost in tisoč drugi okoliščini govori za to. Smrt mu je na žalost prerano upihnila luč in še v tistem bornem življenju, ki ga je smel živeti, so mu metali polena pod noge ljudje, ki se ga danes ne spomnijo niti z eno besedo.

Dragotin Kette:

Kmetov samogovor

(Iz dvodejanske burke »Naši dijaki«, ki se je našla v ostalini prof. Streklja.)

Kmet vstopi: O tristo zelenih luhčičev, tega si pa ne bi mislil, da je Ljubljana tako čudno mesto. Grem, grem skozi Spitalske ulice, pridem do neke stare branjeve blizu neke cerkve, pa jo vprašam: Mamica, rečem, mamica, vi gotovo veste, kje zlato prodajajo po prav nizki ceni. Pa vi, botrica, bi mi tudi morebiti vedeli povedati za kakoga padarja ali pa dohtarja, kakor jim v Ljubljani pravijo. O ja, mož, pravi, vem, vem, če hočete kaj zlatine kupiti, kar naravnost jo mahajte po trgu, boste že kaj zlatega videli, dohtarja pa dobite tam konec ulice, veste mož. Vem, vem, pravim, Bog plati vam mamica, pa grem... kmalu bi se spotalnil na tistih kroglah, torej zakolnem, Bog pomagaj, človek si ne more kaj, jaz zakolnem: luhčič! »O Ježeš, za pet ran«, se oglasi babura, kaj preklinjaš Boga, ti spaka vraga ti. A jaz si mislim, pred cerkvijo se ne sme klefati, pa se ne sme. Hitro jo pobrišem k dohtarju. Jaz sicer sam ne vem, po kolikih stopnicah sem dokoracal do njega, ali sem tudi vse pozabil. Komu se pa tudi ne bi v glavi zmešalo, če kaj takega doživi. Jaz pridem k dohtarju da mu pravim: Gospod, mene glava dostikrat prav zelo boli, pa trga me, trga. Pa ste močen, me vpraša. Za metat se pač nobenega ne vstrašim, gospod, sem rekel. Kdo bi si pa tudi mislil, da se bom moral s takim pravim živim vragom metati (se prekrizja). Boste pa držali, pravi zopet dohtar. Makari pet centov. A-a?! ostrmi, tega pa ne bi se nadejal, no — potem pa boste že lahko to držali pravi, in mi da dva klinca v roke. E gospod, nikar norca ne brijte z mano, mu rečem, a on: le držite, le držite! I, kaj bom držal, pravim, ne, držal pa ne bom, čemu? In hočem preč zagnati. E nič ne bo, se smeje dohtar. In res, jaz se vstrašim, vrag me drži kot klop, ko smola.

? Maciste ?

????????

Nemški načrti in fantazije

Velenemški nacionalci gojijo še vedno osvobodilne namene, istočasno pa sanjajo o zbliznanju z Jugosloveni...

Akcija za zbliznanje Nemcev in Jugoslovenov

Vedno česče se pojavljajo med Nemci glasovi, ki priporočajo nemško-jugoslovenski sporazum in čim najtesnejše zbliznanje med obema narodoma. Zanimivo je, da so glasniki te ideje večinoma iz nemškonacionalnega tabora, kar mora presenečati vsakogar, ki pozna mentaliteto te gospode iz pred vojne. Tako je lani priobčila dunajska »Deutsche Zeitung«, ki predstavlja mišljenje vsenemški stranki blizu stoječih krogov, članek, v katerem se živo zavzema za sporazum med Nemci in Jugosloveni, povdarjajoč, da ni med tema narodoma nobenih bistvenih spornih točk, kolikor pa jih je, so to samo naspotnja, ki so umetno vprizrojena. Nemce in Jugoslovene sili k sporazumu obojestranski spor z Italijani in skupni nastop jugoslovenske in nemške manjšine v Italiji pri zadnjih volitvah je prvi korak k zbliznanju in k kasnejšemu popolnemu sporazumu.

Tako »Deutsche Zeitung«, in res se zdi, kakor bi se razmere dejansko razvijale v smeri, kakor da pride v ne baš dolgi bodočnosti do izravnanja gotovih spornih točk me Nemci in Jugosloveni.

Lansko jesen je prišlo na zasedanju mednarodne organizacije narodnih manjšin v Ženevi ne samo do razgovorov, marveč celo do neke vrste sporazuma o bodočem skupnem delovanju med jugoslovensko narodno manjšino v Italiji in med nemško narodno manjšino v Jugoslaviji. Kot sad tega sporazuma moramo smatrati znano spomenico predstaviteljev nemške manjšine v Sloveniji na avstrijsko centralno vlado na Dunaju in na koroško deželno vlado v Celovcu, v kateri pozivajo merodajne avstrijske kroge, naj dajo koroškim Slovcem vse pravice, ki jim gredo po sahnbermainški mirovni pogodbi.

Nekateri nemški krogi pa gredo v tem oziru še dalje in ne zagovarjajo samo jugoslovensko - nemškega sporazuma, marveč propagirajo celo idejo, naj bi se preko sporazuma ustvarila jugoslovensko - nemško - angleška zveza. To originalno idejo zastopajo »Kärntner Monatshefte«, ki izjavljajo na predpostavki, da je nemško - jugoslovensko zbliznanje stvar, ki se sama ob sebi razume, med drugim tole:

»Blok Anglije, Nemčije in Jugoslavije se nam zdi povsem mogoč. Simpatije v politiki resnih intelektualcev pač ne igrajo nobene vloge, še manj pa v krogih gospodarsko hladno mislečih in zato dalekovidnih politikov. Res je, da se številni Nemci (zlasti med nami Avstrijci), kakor tudi številni Jugosloveni (posebno med Slovenci) nagibajo k bajelesno luksurjuznemu mišljenju, da se lahko bore proti vsemu svetu. Njim nasproti se sklicujemo na največjega Nemca (Bismarcka), ki je odklanjal takšno mišljenje...«

Avstrija ne more nikdar računati na pošteno, prijateljsko mislečo Madžarsko. Tudi Nemčija, vsaj republikanska Nemčija ne bo hotela žrtvovati Gradišanske. Ta je nemška in mora ostati nemška. Neizprosno sovražstvo Madžarske pa je Jugoslaviji še bolj gotovo, ker bi se iz rivalitetnih vzrokov na Balkanu Rumunija lahko pobotala z Madžari.

Predvsem pa imamo mi in Jugoslavija enega velikega skupnega sovražnika: onega, ki se ni zadovoljil, da bi nam (?) ugrabil Trst, (s katerim ne ve ničesar napraviti) in Trbiž, Jugoslovenom pa Reko in Zader in ki razen tega kaže, ker se oba sosedna ne moreta najti, razumljiv apetit še na Tirolsko in Dalmacijo. Mussolini danes še lahko izrablja Ninčiče in Mataje za cenene triumfe. Toda njih uradniško korektnost moramo ceniti samo kot tako in je ne smemo smatrati kot izraz dejanske narodnega mišljenja. Narodni interesi zahtevajo nujno, da vsi zapostavimo vse, kar nas loči in uvažujemo samo to, kar nas združuje...

Interesantna izjava, ki slone v marsičem na realnosti! Nemci in Jugo-

sloveni naj odlože bojno sekuro, naj se med sabo pobotajo, da lahko z združenimi silami vržejo ob tla skupnega sovražnika Italijana! Na prvi pogled nadevje simpatična ideja, a vkljub temu med Jugosloveni menda ne najde mnogo navdušenih pristašev. Slované je naučila že zgodovina, da so napram Nemcem oprezni tudi takrat, ko se jim bližajo z darovi. Timemus Germanos, et dona ferentes! Nemcem očividno ne gre toliko za južno Tirolsko, kakor predvsem za Trst, saj »Monatshefte« izrecno pravijo, da so Nemcem Italijani ugrabili Trst. In da se Nemci zopet polasté Trsta, to jim naj pomagamo mi Jugosloveni, pomagamo jim naj, da se polaste zemlje in jadranske obali, ki ni bila nikdar ne nemška, ne italijanska, marveč naša? Ne, tako navni nismo! Raje imamo na jadranski obali in v Primorju Italijana, s katerim že obracunamo, ko pride čas za to, kakor Nemca, s katerim bi bila borba za našo narodno last stokrat težavnejša, kakor s sedanjim našim laškim sosedom.

A še eno je, kar dela nemške ponudbe za nas nesprejemljive, to je, da naj bi bilo žrtveno jagnje naša slovenska Koroška! Koroško vprašanje je bistveno pri razpravi o nemško - jugoslovenskem sporazumu in seveda ne bo postavljeno v kot z nobenimi opozoritvami, da pridobitev »klerikalnih koroških Slovcem« ni niti v slovenskem, niti v jugoslovenskem državnem interesu.

Diskusija o jugoslovensko-nemškem problemu je bila v ostalem postavljena na dnevni red posredno tudi z nedavno debato v italijanskem parlamentu, kjer se je od fašistovske strani postavila teza, da je treba organizirati romansko obrambo proti nemško-slovenski opasnosti...

Nemška propagandna literatura

»Razkosanje Štajerske«.

Takoj po prevrtu so se vrgli avstrijski Nemci na literarno delo, da bi s propagandnimi spisi pod videdom znanstvenosti vplivali na odločitev mirovne konference in rešili to, kar so jim avstrijski politiki in avstrijske vlade s svojim imperijalističnim, a deloma brezuspešno germanizatoričnim delovanjem zapravile. Izšla je dolga vrsta »Flugblätter für Deutschösterreichs Rechts«. Celotna graška univerza se je oficijelno vpregla v propagandno delo in izdala posebno spomenico »Denkschrift des Akademischen Senats Graz«, v kateri je med drugimi nemškonacionalni zgodovinar Pirchegger razpravljal o južni meji nemške Štajerske. Tedaj so Nemci še upali, da bodo rešili za Avstrijo ne samo Kozjak in Dravsko dolino z Mariborom, ampak tudi Pohorje, Dravsko polje in celo Slovenske gorice pod prevrezo geoloških mej. Mariborčan J. Šolch je leta 1919 ponatisnil v Gradcu svojo nedovršeno razpravo o Slovenskih gorah »Z. Mitteilungen der geographischen Gesellschaft Wien«, da bi se pokazalo vsestransko zanimanje nemških znanstvenikov za kraje, ki so jih smatrali za sporne.

Toda vse avstrijsko »znanstveno« prizadevanje je ostalo brezuspešno. Ostalo je samo upanje, da jim ostane vsaj Apačka kotlina, ki je po »mariborski pogodbi« ostala še začasno v avstrijski upravi do ratifikacije senžermenske pogodbe, ki se je zelo zavlekla. Tudi razmejivna komisija je »delovala« s polževo naglico. Tedaj so Nemci ustanovili tehnik »Deutsche Grenz-wachst«, ki je dokazoval upravičenost avstrijskih zahtev in v obmejnih krajih vzbujal nezaupanje in nezadovoljnost z jugoslovenskimi oblastvi. Graški vseučiliški profesor Arnold Luschin-Ebengruth, rodom iz Kranjske, pa je izdal obširno »znanstveno« spomenico »Die Zerreissung der Steiermark«, ki je izšla v tisku in bila takoj prevedena v angleščino. Svoje znanje slovenščine je Luschin porabil v ta namen, da je s ci-

tati najrazličnejših slovenskih pisateljev skušal dokazati svojo trditve, da je v interesu prebivalstva južne Štajerske, da sega avstrijska meja do Vitanja. Posebno je pobijal znanstveno delovanje našega zgodovinarja profesorja dr. Kovačiča, ki je bil tudi naš izvedenec pri mirovni pogodbi v Parizu.

Odkar je tudi Apačka kotlina definitivno naša, Nemci ne drže križem rok. Najbolj delavni so tisti Nemci, ki so bodisi kot uradniki ali učitelji ter profesorji ali pa z Študijskim pomočjem kot obrtniki »privandrali« v naše kraje ter pod vladno zaščito tukaj gospodovali. Že več let so pripravljali knjigo o deželi svojih sanj. Izšla je koncem leta 1925 pod naslovom »Südmark«. Krasno opremljena, na finem papirju in s številnimi slikami bi naj vse bivše »Spodnještajerce« spominjala na naše lepe kraje in jim vzbujala nado, da se morda kdaj še — vrnejo. »Doch im verhöllten Leben eins bleibt offen, das wie ein Himmelslicht erstrahlt: das Hoffen.«

Ta najnovejša propagandna knjiga, ki je izšla v opremi, kakoršna v naših razmerah sedaj sploh ni mogoča, ima zelo raznovrstno vsebino. Petinštirideset pisateljev je v šestinpetdesetih dajših in krajših člankih prispevalo h knjigi, ki jo je uredil meščanskošolski ravnatelj Fr. Hausman v Feldbachu. V knjigi najdete vse, kar je moglo naše nekdanje Nemce zanimati: od deloma temeljnih znanstvenih razprav o zgodovini, zemljepisju, geologiji, umetnosti, gledališču, glasbi, časnikiarstvu, sadjarstvu, vinarstvu itd. itd. do poročil o »kulturnem delovanju« nemškega Schulvereina in Südmärke in mladostnih spominov znanega bivšega graškega višjega državnega pravdnika Amschla na Maribor, Ptuj in Haloze, ki pa bi bolj spadali v podlistek kakoga lokalnega lističa.

Dočim dr. Walter Schmid znanstveno ugotavlja, da o bivanju germanskih plemen na južnem Štajerskem ne pričuna nobena izkopina, pač pa da so se našli staroslovanski grobovi pri Celju, v Zgornji Hajdini, na ptujskem gradu, v Središču in pri Slovenjgradcu, je tendenca skoraj vseh drugih člankov, da dokažejo, da imajo Nemci historične pravice do bivše Spodnje Štajerske. Baravalle celo trdi, da so Nemci moralni stradati, da so mogli vzdrževati šole, dunajske vlade pa so obspavale Slované z denarjem in nemških davkov, da so si postavili svoje šole, cerkve in trdnjave (Trutzburgen).

Nemška temeljitost torej ni velika.

Trgovski posli

povzročujejo mnogo skrbi in mnogokrat me je glava tako močno bolela, da sem mislil, razpočila se bo. Soproga pa mi je nasvetovala zdravilo

Aspirin-tablete Bayer

in hvale njim, da so te mučne bolečine izginile. Pristnost teh tablet se pozna po modro-belo-rudeči verstveni znamki.

VINA

lastnega pridelka
K. DVORNIK, SPLIT
Zastopstvo M. Ravtar, Ljubljana.

Boris Plinjak:

Leto življenja

Pesem sibirske tajge.

I.
Na jug in sever, vzhod in zahod — na vse strani stotine vrst okoli — so tekli gozdovi in ležala z mahom zarasla močvirja. Stale so temnorjave cedre in smreke. Pod njimi so rastle v neprehodni goščavi jelka, oljšaniki, krhlike, brin in pritlikave breze. A na malih jasad med grmovjem, v plasteh šota, ki so jo obdajale brusnice in mahovnice, so ležali v mahu nevarni »študenčiči«, brezdanji in z rdečkasto vodo na površju.

V septembru je prišla zima — petdeset stopinj pod ničlo. Padel je trd, temnomoder sneg. Samo tri ure je sijala dnevna luč; ostali čas je bila noč. Nebo se je videlo težko in se je spustilo nizko nad zemljo. Zavladala je tišina; le v septembru so še tulili losi, ki so se tačas parili; v decembru so rjovelji volkovi; ostali čas je bilo tako tiho, kakor je tiho v pustinja.

Na holmu pri reki je ležala vas. Navzdol k reki je padala gola strmina iz temnorjavega granita in belega skrilavca, vsa izbičana od vode in vetrov. Na obrežju so stale zavajene temnorjave hiše. Reka je bila velika, mračna in hladna; žalostni modrikasto črni valovi so bili nasršeni kakor ščetine. Koče so

potemnele od starosti; visoke, naprej zakrivljene strehe je tupatam zarasel zelenkast mah. Okna so zrla slepo v svet. Okoli koč so se sušile zanke. Tu so živeli lovci sibirske divjačine. Čez zimo so odhajali na dolgo časa v tajgo in lovili zverjad.

II.
Spomladi so poplavlile reke: široko, prosto in mogočno.

Drveli so težki valovi, dolbec rečno korito; od njih je prihajal vlažen, zamolkel šum, ki je vzbujal in budil nemir. Tajal je sneg. Na smrekah so zrasle smolaste sveče in so vonjale krepke in zdravo. Nebo se je razmaknilo višje nad zemljo in se modrilo; ob zori je bilo lahko zelenkasto vabljivo otožno. V tajgi se je po zimski smrti razmahnilo prvo živalsko delo — smrtje. Vsi prebivalci gozdov — medvedje, volkovi, losi, lisice, polarne kune, sove, uhariče — so tonili v pomladansko radost rojenja. Na reki so vreščavo kričale gage, labodi in gosi. V večerni zarji, ko se je nebo prelilo v lahno zeleno bojo, da bi postalo čez noč atlasnejše in polno zvezd: ko so vtilnle gage in labodi in se je v mehkem in toplim vzduhu oglašalo zroj mrčanje medvedic in hrestačev, — so se na rebri ob reki zbrala dekleta. Pela so pesmi o Ladi in plesala kolo. Iz tajge so se vrnili z zimskih lovov fantje-lovci in so se tudi zbrali ob reki.

Ostro je padalo pobočje navzdol v

vodo. Spodaj je šumela reka. Zgoraj se je razpenjalo obnebie. Vse je utihnilo; ali razbrai si v tišini, kako roji in polje življenje. Na vrhu brežine, kjer so na granitu in skrilavcu poganjali redki mahovi in pocestne trave, so dekleta posedla v tesno gručo. Običena v jarke oblike, so se videla krepke in bujne; pela so otožno in široke starodavne pesmi in upirala poglede nekam v temačno zelenkasto meglo. Zdelo se je, da pojo svoje bogate in široke pesmi zavoljo fantov, ki so stali kakor silhuete okoli devojk in se razbrzdano hohotali. Prav kakor samci v šumah pred rastitvijo.

Takšen je bil zakon v vaseh ob tajgi: Prihajali so fantje in si izbirali žene, prepirali se zavoljo njih in ubijali drug drugega; a dekleta so bila ravnodušna in so se v vsem pokorila moškim. Prepirali so se fantje, rohneli, se tepli in hrumeli — oni, ki je zmagal, si je prvi izbral ženo.

In tedaj sta se vzela on in ona.

III.
Marina je bila stara dvajset let, ko je šla na ježo ob reki.

Cudovito je bilo zgrajeno njeno visoko, malce težko telo s krepkimi mišicami in zamolkobelo kožo. Grudi, život, pleča, boki, noge so se ji črtale ostrokrepko, prožno in vzboklo. Visoko so se dvigale okrogle, široke nedri. Imela je jako črne, težke lase, obrvi in trepalnice. Oči so bleščale črno in vlažno in so imele

globoke zenice. Lica so rdele v golobesivih odtentkih. A ustne so ji bile mehke, pohotne, zelo rdeče in velike. Hodila je vsedkar počasi, dvigajoč močne noge in jedva premikajoč prožne kolke.

Prihajala je na obrežje med devojke. Pele so devojke svoje pesmi — zategnjeno, vabeče in gorko.

Marina se je vzleknila med dekleta v gruči; ležeč s hrbtom na tleh, je zaprla meglenaste oči in zapela. In plaval je pesem, točila se v širokih in svetlih krogih in vanjo, v pesem, se je vse izlilo. Upehano so se zapirale oči. Toposlada bolečina je gomezela po nedotaknjenem telesu. Neznana slast je prijemala srce in se je zdelo, da medli; od srca se je razlezla medlica po krvi v roke in noge, da so odrevenele v nji, in je šla v glavo kakor megla. In Marina se je strastno iztezala, vsa medlela in se izlivala v pesem in pela; zdrla se je le ob vzbujenih, strastnih moških glasovih.

Nko je prišla pozneje domov v zatoholo čumnato, se je zarila v posteljo; zataknila je roke pod glavo, da so se ji grudi vzbokile in napele; izprožila je noge in odprla na široko temno, meglene oči; zagrla se je v ustna in poslušala dolgo v svojih udih medlo pomladansko dremavico.

Dvajset let je bila stara Marina; od rojstva je rasla kakor osat na rebri; — prosta in sama — med lovci zverin, v tajgi, na pobočju, ob reki.

IV.
Demid je živel v lovski bajti.

Tako kakor vas je stala tudi lovska bajta nad reko. Nad njo je bil holm s strmimo. Blizu nje se je začnela tajga; tik k bajti so segale s temnozelenimi šapami tajgine cedre in smreke. Daleč se je videlo odtod: nemirna, temna reka, vasi ob njej, temnovišnjeva in na obzoru zobčasta tajga, pa nizko in težko nebo.

Bajta je bila zgrajena iz brun; imela je bel, nebarvan, iz ogromnih smrek stesan strop, ki se ga vsega pokrile medvedje, losove, volčje, lisčije in hermeline kože. Na stenah, na podu — povsod so ležale kože. Na stolicah si videl smodnik, šbro in karteče. V koteh so bile na kupu nastave, zadrgne in pasti. Viselo je orožje. Čutil si oster in krepak znanj zdelo se je, da so se zbrale vse tajgine vonjave. Bil sta dve izbi s kuhinjo.

Sredi prve je stala miza, ki jo je izdelal sam bajtar. Bila je velika, s stolci naokrog, ki so bili pokriti z medvedjo kožo. V tej izbi je bival Demid, v drugi izbi pa je živel mladi medvedič Makar.

Demid je ležal doma na svoji medvedji postelji. Ležal je dolgo in nepremično in poslušal svoje zajetno telo; poslušal je, kako živi telo, kako mu kroži v žilah krepka kri. Potlej je prisopil k njemu medved Makar, mu položil na prsi težke šape in prijateljski vohal človekovo telo. Demid je praskal medve-

Kulturni pregled

Gledališki repertoarji

Ljubljanska drama
Začetek ob 20. uri.

Sreda, 27.: Zaprto.

Cetrtek, 28.: «Henrik IV.», A. Petek, 29.: «Druga mladost», B. Sobota, 30.: «Naša kria», Premijera. Izv. Nedelja, 31.: «Obrt gospe Warrenove», — Ljudska predstava pri znižanih cenah.

Ljubljanska opera
Začetek ob 20. uri.

Sreda, 27.: «Zvedave ženske», D. Cetrtek, 28.: «Vojaška predstava», Izven. Petek, 29.: «Aida», C. Sobota, 30.: Zaprto. Nedelja, 31.: ob 15.: «Rigoletto», Ljudska predstava pri znižanih cenah.

Mariborsko gledališče
Začetek ob 20. uri.

Sreda, 27.: Zaprto. Cetrtek, 28.: «Zlahtni meščani», C.

Slovenski Shakespeare

Društvo slovenskih književnikov je v zadnjem času sprožilo vprašanje organizacije slovenskega prevodništva in se je na zadnji seji celo izreklo za lastno založbo, ki bo izdajala prvovrstna dela v najboljših prevodih. Med pisatelji, ki naj se prevedejo, stoji v prvi vrsti in na prvem mestu Shakespeare.

Ta akcija je vse hvale vredna in zasluži, da jo podpre vsa naša kulturna javnost. Shakespeare je najbogatejši pisatelj kar jih premore svetovna literatura; vsi narodi črpajo iz njega in se učijo iz njegovih del. Genij Shakespeareja je tako močan, da se njegovemu vplivu ne more ubraniti nihče, ki ga je začel spoznavati.

Da le bila naša prevodna literatura doslej le slučajna, kaže tudi dejstvo, da imamo Shakespeara doslej prevedene le posamično. Noben prevajalec se ni upal sistematično lotiti njegovih dram in nam jih prevesti od kraja. Cankar je poslovenil dve deli. Funtek eno, Zupančič pa vse ostalo, kar imamo sedaj v našem jeziku. Bil bi pa neodpušljiv greh, če bi danes ostali na tretjini pota ter mirno čakali priložnosti in dobre usode, da nam prinese prevode ostalih del. Treba je energično zastaviti vso inicijativo, da se prevede celoten Shakespeare. Ta ideja se je izkazala za potrebno. Sedaj jo je treba izpremiti v dejanje.

Društvo slovenskih književnikov pa je postavilo našo javnost, ko se je odločilo za izdajanje Shakespeara, na preizkušnjo. Ker je brez sredstev, nudi lahko samo to, kar ima. In to so prevodi, dobri, prvovrstni prevodi. Oton Zupančič je pripravljen prevesti vsega Shakespeara, ki nam je potreben. Da se pa to omogoči, potrebuje Društvo književnikov podpore celokupne slovenske javnosti. Društvo bo razpisalo subskripcijo in Shakespeare bo začel izhajati le tedaj, če bo dovolj reflektantov.

Ne dvomimo, da se danes sleherni omikan Slovenec zaveda, kaj pomeni celoten Shakespeare. To ni samo naše najbolje sprječevalo popolne kulturne afirmacije, naša vstopnica v kolo evropskih narodov; mnogo več je. Od dobrih prevodov prvovrstnih pisateljev zavisi tudi nadaljni razvoj in kakovost slovenskega odra. Po tem, kar bomo imeli v našem jeziku, se bo ravnal tudi naraščaj, ki se pripravlja na igralski položaj.

Priložnost imamo, kakor nam še ni bila dana odkar živimo. Vsa slovenska javnost mora priskočiti akciji Društva slovenskih književnikov na pomoč. Shakespeare je velik temelj, na katerem moramo zidati stavbo našega gledališča, naše kulture in naše splošne izobrazbe.

Glasovi o naši upodabljalni umetnosti

Beograjski «Starinar» (3. serija, 2. knjiga, 1925), ugodna srbska arheološka revija, katero uredi N. Vučić, prinaša v svojem zadnjem zvezku med mnogimi odličnimi prispevki dve razpravi, ki se počata z umetnostjo slovenske zemlje. Prvo, pod naslovom: «Umetnost stule iz Vača», je napisal ljubljanski univ. prof. dr. Vojleslav Mošič, ki sedaj predava na slovenskem inštitutu v Krakovu. Predmet njegove razprave je klepana dekoracija znamenite stule iz Vača, figuralna in živalska dekoracija v treh pasih. Avtor opisuje veliko

množino podobnih spomenikov, ki izhajajo deloma iz Slovenije, deloma iz Baikana in iz drugih evropskih krajev ter prihaja do zaključka, da je stula iz Vača izredno delo venetske toreutike in da predstavlja po svoji dekoraciji popolnoma zrelo delo, ki nima neposrednih zvez z ostalimi znanimi spomeniki.

Druga Starinarjeva razprava, ki je posvečena naši umetnosti, je spis dr. F. Steleha: «Freska na krkvi sv. Primoža kod Kamnika». Znamenite freske v nekdanji romarski cerkvi so bile že večkrat prednost literarne obdelave. Sedaj določa dr. Stelčič temeljiti razpravi na podlagi strokovnega popisa, kateremu je pridelana vrsta ilustracij. Čas njihovega postanka. Delo je veljalo dosedaj za izdelek ljubljanskega slikarja Elije Wolfja ki je živel v Hrenovici dobi. Ta sodba je temeljita na podpisu, ki se nahaja pod fresko poleg letnice 1592. Dr. Stelčič je našel na sliki 1559 in izhajajo od romarjev, ki so cerkev obiskovali. Po natančni analizi slova prihaja avtor do zaključka, da je delo nastalo v prvi polovici 16. stoletja in da je njegov mojster prejel slog od nemškega severa. Wolfjov podpis je torej naveden romarski podpis in tudi zveza z Italijo, katero so hoteli nekateri starejši avtorji videti, je po studiji dr. Steleha izključena.

Zadnja številka praškega umetnostnega časopisa «Veraikon» priložila članek o bratih Kraljih, ki je preveden po uvodu dr. F. Steleha v lasti izšli monografiji imenovanj umetnikov. V članku je uvrščenih 8 reprodukcij po njihovih novejših delih, katera sta razstavila na zadnji razstavi v Akademskem domu. Urednik (E. Pavlovsky) je napisal za svoje bralce par vrstic uvoda, v katerem čitamo tole zares čudno trditve: «Arhitekt Plečnik in kipar Meštrovič sta nam dobro znana predstavnika slovenske umetnosti. Oba sta pravzaprav tudi utemeljitelja slovenske moderne umetnosti, katero danes reprezentira «Klub Mladih» v Ljubljani. Nekdanji učenc Antona Azbeta bi moral položaj boljše poznati ali pa si oskrbeti boljše informacije.

Ayno Leyno

Finska je izgubila najboljšega svojih pesnikov. Rojen leta 1878, je bil Ayno Leyno tudi kritik, časnikar in prevajalec. (Prevel je med drugim Dantejevo «Divino commedio», več romanov Anatale Francea in Racinove drame.) Vendar pa so njegovo glavno in najbolj zaslužno delo izvirne pesni. Leyno si je pridobil za razvoj finske toliko zaslug (če vpoštevamo časovno razliko), kolikor Prešeren za slovensčino. Prvotni skandinavski in nemški vplivi (Heine in Runenberg) so se kmalu umaknili močnejemu čaru finske narodne poezije.

Najboljša knjiga umrlega pesnika nosi naslov «Legende». Nastala je leta 1903, pod vplivom Epov «Kalevala» in «Kanteletar». Stare preproste epizode so dobile v Leynovih telesnih nogo globoko vsebino, ne da bi pri tem trpela vdanost skrivnostni usodi, ki je tako značilna za finsko narodno pesem. Povest osabnega viteza Ilemajja, ki umre kor noče ponizati svojega ponosa, genijeva postava lepote «Sinlega križa» in slični momenti so že davno postali ponos cellega finskega naroda. Izvirni in slikoviti je posebno jezik «Legende», ki daje pesmim značaj umetnin.

Vojna ni prizanesla nobeni umetnostni panogi in malokateri pisatelj se je prebil skozi njo brez škode. Leyno, ki je začel pisati povesti in drame, je začel ta čas na čudna pota. Postal je zelo subjektiven, radi česar zanemarljivo njegova dela iz zadnjih let včasih samo poznavalce finskih razmer. Njegove legende pa so prevedene v nove svetovne jezike. Vseled Leynove smrti vlada širom finske države velika žalost. Republika bo postavila svojemu pesniku dostojen spomenik.

Štiri najnovejša dela kiparja Meštroviča. Prva letošnja številka «Nove Evrope» prinaša kot v posebni prilogi reprodukcije štirih najnovejših skulptur Ivana Meštroviča: Mater pri molitvi, Mater z otrokom, Mater z dvema otrokoma in Sv. Frančiška Asiška. Vse štiri kipe je napravil umetnik lanske leto pred svojim odhodom v Ameriko. Prva in tretja skulptura sta narejeni v marmoru ter sta bili razstavljeni na ameriških razstavah. Sv. Frančiška Asiška je vlt iz bronu. Umetnik ga je prodal v London. Ta kip je napravljen kot detajl

večje skupine, katero je Meštrovič zamislil in katero namerava izdelati do kraja.

Totedenski repertoar Nar. gledališča v Beogradu beleži nastopna dela: Boris Godunov (v drugi zasedbi), Labodje jezero, Smrt Uroša V., Kesanje, Lakmé (z g. Rjavcem v tenoristovski vlogi), Mignon, Osma žena, Pegica, Narodni poslanec itd.

Odkritje novih pisem W. Goetheja. Profesor dr. Bamberger v Darmstadtu je odkril v zapuštni nemške kralje Karoline Jagemannove, ljubice weimarskega vojvode Karla Avgusta, spominke beleške na Goetheja in več doslej neznanih Goethejevih pisem. Našli so le tudi več kosov korespondence E. T. A. Hoffmanna, Herdera in Wielanda.

Reforma naših gledališč. Sedanjí prosvetni minister Radic se resno pripravila na izvedbo reforme naših gledališč. Preureditev se bo izvedla v prvi vrsti v Zagrebu in Beogradu na način, ki bo v obeh zavodih skrajšal denarne izdatke. V vladnih krogih se namreč naloža, da je velikih stroškov v vseh naših gledaliških kriva brezglavost in nesistematičnost v repertoarju in neprogramatnost v splošnih smericah. Mesto da bi se delalo, se eksperimentira. Manj kulture in manj cenovnih efektov ter več poletivne v delo, to bo vodilno načelo pri napovedani reorganizaciji naših odrov.

Nov odbor Društva likovnih umetnikov v Zagrebu. Društvo likovnih umetnikov v Zagrebu je imelo te dni občni zbir, na katerem je bil izvoljen za predsednika kipar prof. Robert Franček, za tajnika prof. Ljuba Bahčič mlajši, za blagajnika pa g. Hinko Juhn. Poleg imenovanj sede v odboru društva še gg. Ivan Meštrovič, Marijan Trepek, Josip Tarkov, Ivo Kerdič, Tomislav Krizman, Robert Jean Vojta Branšič.

Iz glasbenega življenja

II. Muzikalno predavanje

GLASBA FRANCOZOV.

(V Filharmoniji, 24. januarja.) V seriji mladinskih koncertov, ki jih tako smiselno aranžira in izoborno vodi profesor Jeraj, smo dobili matineo francoske muzike in z njo po dolgem času spet kratek vpogled v muzikalno ustvarjanje naroda, ki raste v zadnji dobi oddaja plodne sokove v splošno usmerjanje sodasnega razvoja. Pri nas v koncertnih programih ponajveč ni slova, kaj šele enotnosti, zato človeku dobro de, če sem in tam vseeno čuje glasbene prireditev nekam enotne linije, tudi če v izvedbi morda ne seže do kdove kakšne višine. — Glasbe Francozov pri nas žal vro malo slišimo. Sem in tam kakšen kvartet (Franck, Debussy) ali kakšno klavirsko skladbo in krajšo simfonsko stvar. Pa to so rečki pojavi v našem glasbenem reproduciranju. Francoske pesmi pa kljub temu, da v pretežni meri gojimo samo vokalno muziko — koliko imamo zborov, koliko solistov! — sploh ne najdemo na naših programih. «Glasbena študija» (v poslopu Glasbene Matice) ima lepo zbirko modernih francoskih pesmi (priloge glasbenih revij «Le Ménestrel» in «Revue musicale»), pa se do danes še ne eden naših številnih pevcev ni pozanimal zanje. Ne rečem, da so te kompozicije vse dobre in za nas zanimive, vem pa, da je med njimi nekaj odličnih in markantnih, ki bi jih v zameno za marsikatero drugo pesem, ki jo pri nas tako stanevino in venomer «zingamo», zelo radi in s pridom slišali...

Nedeljska prof. Jerajeva prireditev nam je bila zato zelo dobrodošla, in to pred vsem zbog sodelovanja ge. Cirile Škerlj. Medvedovo, ki se je po dolgem odmoru, izpolnjenem s plodnim delovanjem v naši dram, spet pojavila na koncertnem odru — globoka, čista umetnica. Če jo glasovno katera naših pevka prekaša, v inteligentnem, doživljaju polnem, pogljobljem prednašanju pa — nobena. Kdor je po njej večeraj užival Francis Poulencov ciklus Bestiaril, čudovite, prevečane, duhovite pesmi o dromedarju, tibetanski kozli, kobilici, delfinu, raku in krapu, ali pa Debussyjevo Chanson de France (ki smo jo pred leti že čuli od iste interpretinje) in Menuet iz XVIII. stoletja, more samo želiti, da bi nam gospa Škerljeva kmalu spet pokazala take umetnine v tako izobornem podajanju. Naj še omenim, da je bilo slastno čuti te pesmi v imekabilni izgovorjavi originalnega jezika.

Dr. Danilo Švara je podal tri francoske skladbe (Franckov Preludij ter Debussyjevo Pogreznjeno katedralo in Vrt v dežju). Interpret se je izkazal solidnega pianista,

Martin Lotko, Zlatko Šulentić in Tabaković. Spomenica Janka Veselovića. Prijatelj srbske lepe knjige in pisatelja Janka Veselovića, ki so nedavno priredili Veselovićevo proslavo v Beogradu, kanjlo sedaj izdati spomenico Janka Veselovića, ki bo obsegala predvidoma deset pol teksta in se bo prodajala v korist spomeniku J. Veselovića Veseloviću se namreč godi kakor našemu Cankarju: vsi ga priznavajo in upoštevajo, njegova dela se čitajo in ponatiskujejo, njegove drame se igrajo — spomenika pa še vedno nima, kljub temu, da je preteklo že 25 let od njegove smrti. Kadar bo narejen, ga postavijo baje na konec Poincarejeve ulice v Beogradu.

Moissi na Dunaju. Aleksander Moissi nastopi v prvi polovici marca daljše gostovanje na dunajskih odrih. Igral bo Pirandellovega «Henrika IV.», poleg tega nastopi v drami Romalna Rolanda «Igra o ljubezni in smrti», v Shakespearejev komediji «Kar hočete» ter v Shakespearejevem «Hamletu». Slednjega bo igral v moderni obleki. To predstavo bo režiral stvaritelj sodobne uprizoritve «Hamleta» v Londonu, angleški režiser gledališča Kingsway.

Jubilej bolgarskega slikarja Nikolaja Mihajlova. Še tokom tega meseca bo praznovan bolgarski slikar Nikolaj Mihajlov 30-letnico svoje umetniške dela ter 50-letnico svojega rojstva. Ker živi Mihajlov sedaj v Berlinu, bodo proslavili njegov jubilej tudi nemški upodabljalni umetniki. Na čelu odbora za Mihajlovo proslavo stoji bolgarski poslanik v Berlinu Metod Popov ter bolgarski generalni konzul prof. Karo. O priliki proslave se bo vršila v Berlinu velika revija Mihajlovi del, na kateri bo umetnik razstavil okoli 40 slik. Obenem pa bodo prosvetno ministrstvo v Sofiji na svoje stroške album reproduciranih Mihajlovi del z 200 posnetki.

ki se ume v protjavajeno godbo točno uživati. Škoda le, da ni izbral še kakšne skladbe, ki je še ne poznamo.

Koncertni del programa je zaključil zanimivi septet za klavir, godalni kvartet, kontrabas in trobento C. Saint - Saensa, klasično, dokaj preprosto delo, ki so ga sprosodje Bravničar, Sušteršček, Jeraj, Müller, Mally, Edelman in dr. Švara odigrali dokaj usovršeno, razgibano, bravurozno.

Predavanje skladatelja Matije Bravničarja, ki je pred koncertom dokaj številni publiki (dvorana pa bi mogla in morala biti še bolj zasedena) informativno tolmehil razvojne faze francoske glasbene tvorbe, je tvoril lep uvod v razumevanje podanih skladb.

Neumornemu prof. Jeraju, ki preko mnogih ovir tako požrtovalno in tehtno vzgaja našo mladino, treba spet to pot le častitati. —n.

Iz dunajskega glasbenega življenja

Dunaj, 23. januarja.

Pred nekaj dnevi sem slišal tenorista Slezaka v Verdijevi operi «Otelo», v kateri je ta pevec svojčas po kontinentu, posebno pa v Ameriki doživljal prave triumpfe. Slezak ima kljub svojim 56 letom še vedno svež in bleščeč glas in njegova globoka zamisljena in mladeniška igra poslušalca še danes zagrabli.

Za ta petek določena premiera «André Chenier», delo italijanskega komponista Giordana, se je radi bolelosti tenorista Plocvarja morala preložiti. Dospel je na Dunaj komponist Giordano sam, da prisostvuje uprizoritvi svojega najboljšega dela, za katerega vlada v tuk. glasbenih krogih živahno zanimanje. «André Chenier», ki je doživel svoj krst že pred 30 let, se je lani uprizoril na državni operi v Draždanh z velikim uspehom in je bila poverjena glavna uloga dalmatinskemu rojaku Tino Pattieri. Pattiera bo v tej vlogi gostoval v prihodnjih mesecih tudi na Dunaju in se je maestro Giordano o njegovi lanski kreaciji izrazil napram dunajskim novinarjem zelo laskavo.

V tekočem letu ima drž. opera med drugim na sporedu Madame Butterfly, Hernani, Carmen in Aido. V obeh zadnje imenovanjih operah prije aitovsko partijo znamenita altistka Olszewska. Pretečeno nedeljo se je uprizoril v operi Wagnerjev «Tannhäuser» pod taktirko Feliksa Weggartnerja, ki ga je uprava pridobila za večkratno gostovanje.

Rainer Simono, znani gledališki strokovnjak, ki je svojčas skozil več let vodil ljud-

ska opero in se mu je posrečilo ta zavod spraviti na priznanja vredno umetniško višino, je pred enim letom ustanovil majhno komorno opero v Schönbrunnu. Toda prva sezona je končala k velikim deficitom in Rainer Simono se je moral umakniti v zaštitu.

Ljudska opera, ki ji je lani bila usoda zelo nemila in je morala prestati toliko težkih prelukšenj, si je po parkratnih izpremembah v vodstvu končno vendar opomogla in zadnja dva meseca se vrše v njej zopet redne predstave, ki so večinoma dobro obiskane.

Te dni uprizori ljudska opera «Mrtve oči», ki so na tem odru v tej sezoni stalno na sporedu, Wagnerjevo «Rensko zlato», klasično opereto «Ubogi Jonatan», ki baje gledališče skoro vsakokrat napolni in Tosco z Ano Roselle iz New Yorka v nastopni vlogi.

Dne 12. januarja se je uprizorila v «Bürgertheatru» 700šč Kalmannova opereta «Grofica Marica». To pomeni rekord, kajti več kot 600 uprizoritve ni d živela na Dunaju še nobena opereta. «Marica» se je igrala skoro večer za večerom in je polnila blagajno gledališča in tudi Kalmannu. Pred drugim aktom je pristopil komponist k pulitu in je začel sam dirigirati. Seveda ovacij ni manjkalo.

V pretečenem tednu je koncertiral v dvorani koncertnega poslopa naš rjak Ivan Noč, pianist iz Ljubljane z velikim uspehom. 26. t. m. prirede na Dunaju živeči Jugosloveni «Bosedo», na kateri poleta Nikola Zec in mladi tenorist Krsto Ivčič iz Wolfjeve pevске šole, ki je pred kratkim podpisal kontrakt za beograjsko opero. A—l.

Vaclav Talich na turneji v Angliji. Ljubljancem je v dobrem spominu umetniško delovanje Vaclava Talicha, ki je bil svoječasn kapelnik našega gledališča in «Ljubljanske filharmonije». Sedaj je šef «Česke filharmonije» v Pragi in je bil kot tak povabljen, da dirigira več simfončnih koncertov v Angliji. Prvi tak koncert je diržiral v Glasgowu z velikim uspehom. Talich prihaja vsako leto na oddih v Slovenijo. Njegova soproga je Slovenka, Ljubljankanka Vida Prelesnikova.

Spiltski tenorist v Zagrebu. Spiltski rojak g. Mate Culič-Dragan, ki se je na svojih petnajst let trajajočih pevskih turnejah proslavil v inozemstvu, posebno v Italiji, Franciji, Belgiji, na Nizozemskem in drugod ter je pred kratkim z lepim uspehom gostoval v beograjski operi, priredi 28. januarja koncert v Zagrebu. Pei bo arlje iz oper: Hermani, And. Chenier, Pagliacci, Kralj Labore ter skladbe komponistov Schumanna, Hatzeja in Liszta.

Dve premijeri Jankovičevih oper na Češkem. Narodno gledališče v Pragi pripravlja Jankovičovo opero «Šarka», gledališče v Brnu pa študira istega skladatelja delo «Izlet gospoda Keberčka na hmo».

Rosijejev kvartet v Zagrebu. Dunajski Rosejev kvartet priđe dne 3. februarja v Zagreb, kjer priredi večer komorne glasbe. Na sporedu so trije godalni kvarteti L. v. Beethovena.

Novo nastudirana «Jenufa» v Pragi. Ravnatelj praške opere Otokar Ostrčil je nastudiral in vrzilori te dni popolnoma novo Jankovičovo «Pastorko Jenufo», ki je dosegla sijajen uspeh. Ostrčil je odvzel prvemu in drugemu dejanju nekoliko naturalističnega podarka in je razvil tretji akt do neverjetne višine. Praška gledališka kritika stavi uprizoritve nad vsa dosedanja izvajanja tega Jankovičevega dela.

Italijanski skladatelj Wolf-Ferrari je dopolnil dne 12. januarja petdeset let. Njegov oče je bil slikar in je dal svočega sina v šolo k Rheinbergerju v Monakovem. V Benetkah je napisal skladatelj svojo prvo opero. Sediil je misterij «Tallita kumil», pravljinska opera «Mephist», oratorij «La vita nuova», operi «Zvedave ženske» in «Štirje grobljani», dramski intermezzo «Suzanina taina», opera «Madonin nakite» in druga dela. Med zadnjimi se nahaja pravkar dovršeno delo za opero «Nebeško oblačilo».

Tino Pattiera član berlinske opere. Dalmatinski rojak, tenorist Tino Pattiera, je angažiran na berlinski Državni operi. Podpisal je pogodbo za dobro treh let.

«Prodana nevesta» v New Yorku. Premijera Smetanove opere «Prodana nevesta» v newyorški Metropolitanki bo dne 23. januarja. Nemški basist Michael Bohnen bo pel vlogo mešetarja Kecača.

Albertina Ferrarierja v Novem Sadu. Italijanska violinska virtuozinja gđna. Albertina Ferrarierja je koncertirala dne 20. t. m. v Novem Sadu.

— Meniš, da razume? Marinka!... Marinka! Marinka!

Makar je obližnil Demidu roko in umno, domala razumevajoče spustil glavo v šape. Noč je sivela; kmalu so padle čez sneg lilašte proge in se vprle v bajto. Daljnje sonce je vstalo rdeče in okroglo. Pod ježo je ležal moder rečni led; vrh nje se je zobčasto risala tajga.

Demid ni šel tega dne v tajgo. Ostal je doma več dni.

VIII.

Prišla je zima. Sneg je ležal v globokih zametih. Po dnevu in po noči je bleščal sinje. le ob kratkem vzhodu in zatonu je dobival lilašto bojo. Bledo in onemoglo sonce je jedva vstalo nad obzorje; svetilo je tri ure in se je zdelo oddaljeno in tuje. Ostali čas je bila noč in po noči se je v nestanovitnih lokih risal na nebu severni sij. Mrzaj je legal na zemljo v podobi mlečnobele megle, ki je sprebrljiva vse drevje z debelim ivjem. Zavladala je tišina kakor v puščavi in tišina je govorila o smrti.

Oči Marine so se izpremenile. Nekoč so bile meglenotemne in pijane; sedaj so sijale čudovito jasno in izžarevale mirno veselje; bile so tihe in sramežljive. Bole so ji postali širši in život je dobil še bolj neje oblike; to ji je dajalo neko nov

da za ušesom in se je videlo, da se onadva — človek in zver — umetela med seboj. Skozi okna pa je zrla tajga.

Demid je bil toliččak in širokopleč, s črnimi, velikimi, mrtirnimi in dobrimi očmi. On njega je vonjalo po tajgi — zdravo in krepko. Oblačil se je — kakor vsi lovci v tajgi — v kožuh in v grobo tkanino domače preje, belo in prepleteno z rdečimi šivi. Noge je imel obute v visoke, težke čevlje iz jelenove kože, a rdeče in široke roke pa je pokrivala krepka skorja žuljev.

Makar je bil mlad in, kakor vse mlade zverine, grd. Takal je okorno in se je često namrgodil; tedaj je grizel mreže in kože, lomil zanke in lizal smodnik. Demid ga je včas moral pretensti. Makar se je vrzel na hrbet, naivno obračal oči in otožno cvilil.

Damid je šel na ježo ob reki in odvedel Marino k sebi v lovsko bajto. In Marina je postala žena Demida.

V. Poletju so hitele rasti bujno in sočno temnozeleno trave. Po dnevu je z višnjevega in, dejal bi, vlažnega neba svetilo sonce. Noči so bile bele in se je zdelo, da neba ni več; razlezlo se je v blede mežlo. Ves čas so rdele zarje — večerna in jutranja — in nastajale megle

so polzele nad zemljo. Krepko je šlo življenje, ker se mu je mudilo; zakaj kratki so njegovi dnevi na severu.

Marina se je naselila pri Demidu v Makarjevi sobi.

Makar se je preselil k Demidu. Makar ni sprejel Marine s prijateljskimi čustvi. Ko jo je ugledal, je zarenčal, začel režati in jo je skušal udariti s šapo. Demid ga je pretepel in medved se je pomiril. Nato se je Marina sprijateljila z Makarjem.

Čez dan je Demid odhajal v tajgo. Marina je ostala sama.

Svojo izbo je opremila po lastnem okusu; in videle so se poteze nekake grobe nežnosti. Razvesila je simetrično kožo in jarkordeče in modro podšite brisače; v kot je položila sliko Matere božje; osnažila je pod, in glej: — izba, ki je vsevdilj dišala po tajgi, je začnela naličiti gozdni kapeli, kjer prebivanci gozdov molijo svoje bogove.

Ob bledezelenskih razsvitih, ko se je nižal breznebesna noč in je bilo čuti zgolj skovikajoče uharice v tajgi in ob reki renčeče medvedice, — je prihajal Demid k Marini. Marina ni umela misliti — misli so se ji obračale težko kakor ogromni, neuglajeni kamni, počasi in okorno. Umela je ubogati in se je vsa udajala možu Demidu. V bledih, brez-

nebesnih nočeh je razpaljena in vonjajočega telesa, razvaljena na medvedji koži, sprejemala Demida.

Bele, močvirne in meglene so bile noči. Vladala je nočna tišina tajke. Megle so letele. Skovikale so uharice. Zjutraj je vzplamtel na vzhodu rdeč ogenj in na vlažno modro nebo se je povzpelo veliko sonce. Hitele so rasti sočne trave.

Minevali so dnevi. Šlo je poletje.

VII.

V septembru je padel sneg. Že v avgustu so se dnevi očitno krčili in so postajali motni; zrasle so dolge, črne noči. Tajga je kmalu utihnila, onemela in je postajala pusta. Prišel je mrzaj in je vkoval reko v led. Zopet so bile zarje zelo dolge in v njih svitu sta dobila sneg in led na reki vsivjevo barvo. V nočeh so se rastili losi in tulili v tajgi. Njih glasovi so bili tako močni in nenavadni, da je prihajala groza in so se tresle stene.

V jeseni je Marina svasila. Neko noč malo pred zvitom se je Marina predramila. V izbi je bilo zatohlo od razgrete peči in je vonjalo po medvedu. Že je začelo svitati in na temnih stenah so se komaj videlo liki sinje pege risali okvirji oken. Nekje v bližini baite je št star los; po grobem, sikajočem glasu si

mogel razbrati, da je starec.

Marina je sedela na postelji. V glavi se ji je vrtelo in postajalo ji je slabo. Poleg nje je ležal medved. Tudi njega je vzdramilo in je zrl v Marino. Oči so se mu svetile v tihem, zelenkastem ognju, kakor da bi se videla skozi špranje mirna in močvirnotih pomladanska zora.

Se enkrat ji je seklo do grla val toplote, še enkrat se ji je zavrtelo v glavi — in iskre v medvedovih očeh so vzbudile pod zavestjo, globoko v duši Marine silno, neumljivo veselje. Od njega je bilo vzdržgatalo telo. Mati je. Srce ji utripa, v glavi se ji vrta — nestanovitno in megleno kakor poletna jutra.

Marina je vstala s postelje — z medvedje kože — in je jadrno, z racavo hojo krenila vznemirjena v Demidovo sobo. Demid je spal. Objela mu je glavo s svojimi vročimi rokami in jo prižela na široke prsi, šepetajo mu v uho: — Otročič... Mati sem...

Počasi je noč osivela; na oknih se je pojavil modri svit. Los je utihnil. V izbi so se zgostile sive sence. Prištokljaj je medved in položil šape na posteljo. Demid ga je krepko zgrabil za vrat in ga v svoji ljubezenski vznichenosti vprašal: — No, kaj pa, Makar Ivanič — ali si razumel?

Nato je dostavil, obrnivši se k Marini:

Moda

Zadnja stran kožuha z rožo

Med najlepše izdelke naše narodne umetnosti spadajo z raznobarnimi kosci usnja aplicirani kožuhi, ki so pa danes že zelo redki. Pozneje so pa vpeljali z volno vezene rože, ki so nastale pod vplivom v biedermeierski dobi po ženskih samostanih nastalih bordur vezanih slik in oltarnih prtov. Vezilci — bili so moški, ne ženske — so se trudili

realistično posnemati liste in cvete, pa so s senčenjem ubili vsjo dekorativno učinkovitost rože. Na sliki imamo primer takega poznega kožuha z motivom, ki je lahko domač ali pa tuj, ker je očitno vidno že narejeni ro predlogi. Ta kožuh je tudi dokaz, da je narodna noša bila vedno pod vplivom mode, kar posebno očitno kaže ženska narodna obleka.

Moda, naše ženstvo in naša dekleta na deželi

Ni moj namen danes sestavljati natančne definicije o modi. Hotela bi spregovoriti samo par besed, kako jo je razumevali in kako se je je posluževali. Govoriti bi hotela zlasti tistim izmed našega ženstva, ki nimajo prilike modo korakoma zasledovati. Moda predvsem ni zgolj produkt velemestne blaziranosti in fantazije, temveč je po vsesplošni svetovni potrebi nastajajoča, vztrajajoča in vedno se izpreminjajoča vodilna sila ženskega sveta. Njej služi ne samo velemestna dama in meščanska, temveč vse vseppek, bogato in neobgato v mestu pa tudi na deželi. Meščankam, zlasti premožnim damam, je seveda lahko, ker imajo priliko, da modo konstantno študirajo in ji zato z lahkotnostjo sledijo.

Težje je za deželanko, še bolj težko pa za gospe in gospodične, ki razpolagajo s skromno odmerjenimi sredstvi, a vendar vsaka je rada lepa in modna, ker pravico do lepote, mladosti, novosti in ugodnosti imajo prav vse. Gre samo za to, na kak način zamorejo biti vseh imenovanih pravic lepote in spremembe deleže, kako v okrožju svojih razmer modo razumevati in ji slediti. Vsekakor so v prvi vrsti potrebni k temu modni listi ali vsaj stalna modna poročila. Ni še dolgo tega, ko naša javnost sploh ni bila deležna modnih poročil, ker šele v zadnjih letih vodijo domače novine stalno modno rubriko, kar je vrlo obsežnega pomena. Glavno je pri teh poročilih stalnost

in zanesljivost, da se publika s sigurnostjo lahko naslanja nanje. Je pač to bolj široko in delikatno poprišče, kakor bi si kdo mislil Posamezno modno poročilo sliči iz celotne kompozicije iztrganemu akordu. In zato se zgodi, da kdor vsaj deloma ne pozna nastajanja in spreminjanja mode, ne ve ne kot ne kam, ako mu modna poročila prihajajo le redkoma pred oči. Potem pa je zgražanje kako da se moda tako hitro izpreminja, akoravno gre to za poznavalca dokaj počasi in siste-

matično. In radi neinformiranosti imajo dostikrat večje izdatke kakor je pravzaprav potrebno, ali pa kakor jim razmere dopuščajo. Stalna modna rubrika ima torej nalogo, da damski svet sproti informira o modnih novostih in o splošnem razvoju mode. Res je sicer, da našim damam ni treba slepo kopirati donešenih modnih vzorcev, kakor to pretežni večini našega ženstva tudi ni možno. Bistveno je, da so najširši krogi našega ženstva tako v mestu kakor širom po de-

želi sproti informirani o glavnih modnih direktivah, nakar si lahko v skladu s svojimi razmerami in individualnim okusom nabavijo obleko, ki je lahko skromna in preprosta, pri tem pa glede možnosti prav nič pomanjkljiva. Pričujoči trije vzorci na sliki, posneti po živih modelih, predočujejo troje takšnih oblačil, ki so okusna, domača ter prikladna za vsako našo gospodično in devojko. Marija Sarčeva.

Iz življenja in sveta

Newyorško pismo

V New Yorku, januarja 1926. Amerika odklanja fašizem — jugoslovenska kulturna propaganda. — Tajnostna kitajska četrt.

Zvezda »slave« italijskega diktatorja Mussolinija je pričela v Združenih državah ameriških temneti, njen zarapidno ugaša. Končno so vendar spoznali ameriški državniki in politiki, kam so privedle Italijo politične metode fašistovske vlade in njevega glavarja Mussolinija. Danes se lahko z gotovostjo trdi, da Mussolini in njegov nasilni fašizem nimata več zagovornikov in prijateljev v politično-merodajnih ameriških krogih, pa tudi javno mnenje je zavzelo odločno stališče proti fašistovskemu gibanju in njegovemu vodji.

Pred tedni je pozval Mussolini ameriške Italijane, naj prično ustanavljati italijanske centre v Združenih državah. Centri naj bi v nemali tu živeče Italijane za ideale Mussolinijeva politike in za praktično fašistovsko taktiko. No, Mussolini je s to svojo poslanico slabo naletel! Državni poslanec Hamilton iz države New York, član komiteja vnanjih zadev, je predložil dne 14. decembra zbornico resolucijo, v kateri odločno in energično protestira proti tej Mussolinijevi nakani. Ob tej priliki je poslanec neusmiljeno ožigosal Mussolinija in njegovo politiko, ki »je oropala italijanski parlament njegove avtoritete, italijanski narod pa na naravaost škandalozen način njegove svobode in svobode njegovega časopisa«. — »Amerika ne potrebuje fašizma«, — je izjavil poslanec Fish, »ki je prav tako nevaren, nasilen in svoboščine državljanov zatirajoč, kakor boljševizem! Uvedba fašistovskih doktrin v Ameriki, bi pomenila destrukcijo naše ustave in z njo vred destrukcijo naše ljudske vlade, čemur bi moralo avtomatično slediti ukinitje vseh svoboščin, pravic in privilegijev duševno in telesno svobodnih ameriških državljanov.«

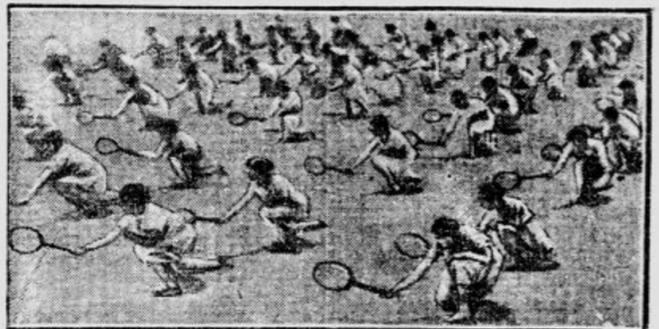
Največ zasluže, da je uzrl ameriški narod fašizem v njegovi pravi luči, gre velikemu newyorškemu dnevniku »The Evening World« ki je takoj izpočetka pričel objektivno razpravljati o blodnjah fašistovskih političnih mahinacij, ki so vse prej, kakor resne in konstruktivne. Zdej pa je isti list priobčil celo serijo člankov izpod peresa William Bolitha, ki v uvodu sam pravi, da je prepotoval Italijo od Lunca do kraja ter natančno preštudiral razmere v deželi. Bolitho je povedal amerišskemu ljudstvu o fašizmu par tako bridkih in trpkih resnic, da so se Američani čez noč ohladili v svojem ogrevanju za fašizem in njegovega voditelja. Bolitho piše jedrnat, prepričevalo, logično in objektivno. Njegove obtožbe padajo kakor udarci kladiva na fašistovske veljake in na armado črnih srjaj. »Worldov« uredniški uvodnik pa k temu članku dobesedno navaja:

List »World« bo vsekakor naredil veliko uslugo publiki, med katero širijo gotovi krogi reakcionarno, protidemokratsko propagando, s tem, da je začel priobčevati serijo člankov izpod peresa M. W. Bolitha, ki bo ameriški publiki natančno predočil, kakšno demokracijo reprezentira pravzaprav Mussolini in njegova armada črnih srjaj. »Publika se pita z grotesknimi ugotovitvi o pokretu, ki je najkrvivejši in najbrutalnejši v moderni epohi parlamentarizma in ljudskih pravic, o pokretu, ki stremi za popolnim uničenjem telesne in duševne svobode državljanov. Ko bo naše ljudstvo pričelo razumevati fašizem v njegovem pravem pomenu in

ga bo videlo v vsej goloti, smo prepričani, da ne bo med nami Američana, ki bi se ogreval zanj. Kdor veruje v svobodo, demokracijo, v zakon, v pravico, v enakost in bratstvo, ne more gojiti simpatije do Mussolinija in njegove blazne tiranije!«

Nedavno smo imeli v New Yorku umetniški večer. Nastopil je pod protektoratom Jugoslovenskega kluba Jugoslovenski goslaški kvartet, sestojec iz gg. Kuharec-a, Stojanoviča, Alberta Guidi-a in Vita Daneau-a. Kot prvi violinist je g. Kuharec znan i v stari domovini, kjer si je v rodnem Zagrebu stekel mnogo simpatij. V Ameriki, kjer biva že več let, zavzema odlična mesta v prvovrstnih ameriških orkestrih. Drugi znan član kvarteta je g. Stojanovič, ki je tu že nastopal samostojno ter je bil prvi violinist pri Cincinnati Symphony orkestru. Celist g. Alberto Guidi ima sicer italijansko ime, toda je zaveden tržaški Slovenec. Četrti član kvarteta je do rodu Rus. — Kvartet je precizno izvajal do eno Beethovenovo in eno Havdenovo skladbo. Poleg imenovanih skladb sta svirala gg. Kuharec in Stojanovič Mozartovo kompozicijo »Symphonie Concertante« s spremljevanjem klavirja. Na klavirju ju je spremljala znana jugoslovenska umetnica, ga. Frieda Altaraz, ki se je glasbeno izšola na zagrebškem Glasbenem zavodu ter je sedaj učiteljica klavirja v New Yorku.

Trening za tenis v Avstraliji

Se nedavno se je tenis pri nas smatral izključno za družabno igro, kateri niso pripisovali nobenega sportnega pomena. V zadnjem času pa se le te tudi pri nas proces izpremenilo. Tenis se gdi danes kot sport, čeprav številni teniški igračeve še ni preveliko.

novič, ki je tu že nastopal samostojno ter je bil prvi violinist pri Cincinnati Symphony orkestru. Celist g. Alberto Guidi ima sicer italijansko ime, toda je zaveden tržaški Slovenec. Četrti član kvarteta je do rodu Rus. — Kvartet je precizno izvajal do eno Beethovenovo in eno Havdenovo skladbo. Poleg imenovanih skladb sta svirala gg. Kuharec in Stojanovič Mozartovo kompozicijo »Symphonie Concertante« s spremljevanjem klavirja. Na klavirju ju je spremljala znana jugoslovenska umetnica, ga. Frieda Altaraz, ki se je glasbeno izšola na zagrebškem Glasbenem zavodu ter je sedaj učiteljica klavirja v New Yorku.

V New Yorku se je tudi ustanovila Jugoslovenska Kulturna Matica, v koje območje spada goslaški kvartet. Svaha

V drugih državah, zlasti v Ameriki in v Avstraliji pa smatralo tenis za eno najbolj prikladnih sportnih panog za telesno vzgojo. Kakor nam kaže gornja slika, ki je posneta v Avstraliji, se tam vršijo tudi sistematični treninji v skupinah. Te treninge vodijo strokovni učitelji.

Orjaški cvet

Ko je naše drevje pobeljeno z ivjem in nagelj uspeva le v plesni dvorani, cvete na vroči Sumatri rastlina amorphophallus titanum, ki ima najvišji cvet na svetu. Velikost cveta, ki je najlepše razvidna s slike same, je v primeri z našimi cveticami v resnici orjaška. Njen gomolj je 50 cm širok, listov pecelj 2-3 m visok in glavni deli listove površine so po 3 m široki. Pecelj beta je visok 1 m, bet sam pa 1,25 m in sam vrh beta, ki sega za 70-80 cm čez temnovijoličasto cvetno čašo, je visok 1,30 m.

gracijo, mehko in težo in zopet — sramežljivost.

Marina je malo hodila. Sedela je vse dni v svoji izbi, ki je bila podobna gozdni kapelici, kjer molijo boginje. Po dnevu je opravljala gospodinjska dela: kurila je peč, sekala drva, kuhala meso in ribo, odirala kože z zveri, ki jih je bil ubil Demid, snažila bajto. Zvečer — in večeri so bili dolgi — je Marina vrtela vreteno in tkala platno; šivala je za otročička. In kadar je šivala, je mislila nanj, dela in se tiho smehljala. Marina je mislila na otroka — in neizčrpna, silna, vseobjemajoča radost ji je prožela telo. Utripalo je srce in še silneje je zaplala radost. Na to, da bo morala ona — Marina — roditi in trpeti, sploh ni mislila.

Demid je ob jutranjem lilastem svitu, ko se je na jugozahodu nižala okrogla luna, odhajal na krpljah, oborožen s puško in finskim nožem, daleč v tajgo. Sedel je v smreke in cedre, zavite v trde in težke plasti zmrznjenega snega; pod njimi so se gnetle jele, krhljike in olišniki. Bilo je tiho krozinrg, tišina od snega. Če mrtve, brezvočne zamete je hodil Demid od pasti do pasti, od zanke do zanke in omamljal zveri. Streljal je in dolgo mu je odzovarjal odmev v molčeči tišini tajge. Zalezoval je lose in

volčje trope. Spuščal se je navzdol k reki, stražil bobre, lovil med ledom zmedene ribe, nastavljal udice. Vse, kar ga je obdajalo, mu je bilo znano. Počasi je zatonilo solnce in na nebu so se jeli risati loki severnega sija.

Zvečer je doma stoji razrezoval ribe in meso, ga obešal na mraz, krmil medveda s koščki, potem je sam jedel, se umil z ledeno vodo in sedel k Marini — velik, zajeten, s široko razprtimi nogami, ki je na nje položil težke roke. Takšen je bil, da je postalo od nje tesno v izbi. Smehljaj se je zadovoljno in dobrodušno.

Gorela je svetilka. Za stenami je bil sneg; potem tišina in mraz. Makvar je tekal in se obiral po podu. V izbi, ki je bila podobna na hrčič, je postalo prijetno in veselo. Stere so škripale od mraza in mrak je zri skozi okna. Po stenah so visle brisače z rdečimi in modrimi naštvi, z jeleni in petelini. Potlej je Demid vstal, vzel Marino nežno in krepko na roke in jo odnesel na posteljo. Up hnil je luč in v mraku so samo sijale tihe Makarjeve oči.

Makar je čez zimo zrasel in je postal tak, kakršni so vsi odrasli medvedje; temnačen resen, težak in okoren. Imel je zelo širok, lobanjast gobec in temnikaste dobrodušne oči.

IX.

Zadnje dni v decembru, ob Snežnih praznikih, ko so tulili volkovi, je Marina občutila, da se ji pod srcem giblje otrok. Dvigal se je tako nežno in mehko, kakor da bi jo kdo gladil z gosjim puhom. Marina je prekipela od radosti — poslušala je zgolj njega, malčka, ki je oživel v njej in je šepetala Demidu pretrgane, nelepe besede, vsa zbegana od novega občutka.

Ob zarjask se je javljal otrok. Marina je čudovito nežno polagala roke na život in pela uspavanke o svojem sinu. Lovec naj bo, ki bo ubil v svojem življenju tristo in tisoč jelenov, tristo in tisoč medvedov, tristo in še tristo gornostajev in ki si bo vzel za ženo prvo vaško lepoticu. A pod srcem se je komaj slišno, neznanško mehko dvigal otrok.

Za bajto so bili ta čas; megleni mraz, noč in tišina, ki je govorila o smrti: le zdajpazdaj so jeli tuliti volkovi; približala so se bajti, se posadili na zadnje šape in tulili v nebo dolgo in pusto.

X.

Spomladi je Marina porpudila. Spomladi so narasle reke in se razlile na široko, valeč se s svojimi mračnimi ščetinasto svinčenimi valovi; na obrežjih so se zbirale jate labodov, gosi in gag. V tajgi je završelo življenje. Tam

so se porajale zveri; šume so hrumele od glasov medvedov, losov, volkov, polarnih lisic, sov in glušcev. Zopet so se razcepile in razrasle temnozelenne trave. Skrčile so se noči in podaljšali dnevi. Zarje so bile lilaste in široke. Zvečer je sijalo nebo bledezeleno in močvirno in v njegovem siju so ob rebreh nad reko, — blizu vasi — prepevala dekleta pesmi o Ladi. Ob jutrih je vstajalo na vlažnosinjem nebu veliko solnce, da bi mnogo pomladanskih ur popotoval na svoji nebeški cesti. Napočil je pomladanski Praznik, ko se — kakor pravijo legende — nasmeje solnce in si ljudje darujejo rdeča jajca, simbole solnca.

Teza dne je Marina porodila. Spomladansko veliko in veselo solnce se je uprlo v okno in je vrglo na steno in pod — čez kopice kož — snopje svojih žarkov.

Marina je zaznavala le toliko, da jo je prišla divja bolečina, ki je krčila in izžemala telo. Ležala je na svojih medvedjih postelji. V okno je svetilo solnce — pomnila še je, da so njezovi žarki zadeli na steno in na pod, tako, kakor padajo opoldne; nato so se pomaknili na levo — na pol ure, eno uro. Potlej pa je vse izginilo v bolečinah, v težkih krčih porajajočega se življenja.

Ko se je Marina ovestila, se je že

zmračilo: sipala je zelena in tiha zarja. Ob vznokju je ležal otročiček in jokal. Malo dalje je stal medved in zrl s svojimi dobrodušnimi očmi nekam čudno, razumevajoče in smidno.

Tedaj je prišel Demid. Zavil je otroka v plenice in ga podložil Marini v posteljo. Dal ji je v roke otroka — in v očeh mu je sijala čudovito lepa sramežljivost. Na rokah Marine pa je jokal majhen, rdeč človek. Trpljenje je že pojenjalo.

XI.

V tej noči je Demida zapustil medved Makar. Bržčas je bil zavohal pomlad in je krenil v tajgo, da bi si poiskal družico.

Odšel je medved pozno v noči; razbil je duri. Na obzorju se je risal komaj viden jutranji svet. Nekatje daleč so pele devojke o Ladi. Sedeč na ježi vrh reke, na strmini iz temnorjavega granita in belevala skrivalca, so zbrane v tesno gručo hrepeneče pele: okoli njih pa so stali v temnih siluetah fantje-lovci, ki so se pravkar vrnili z zimskih lovov v tajgi.

(Iz knjige »Byle«, Reval 1922.)

Preložil B. Borko.

tega gibanja je, da se v čim dovršenejši obliki prikažejo amer. narodu naše kulturne vrednote in da si pridobimo čim več simpatij ameriškega občinstva. Tema dvema odsekom imajo slediti tudi druge akcije, med njimi odsek za književno propagando, pevski zbor, dramski odsek itd. — Kakor naknadno doznamo, je dramski odsek že ustanovljen; tvorijo ga Srbi in Hrvati, gledališki igralci, eno vodilnih mest v njem pa zavzema tudi naša slovenska rojakinja, ga. Avgusta Danilova.

Kakor v Londonu in San Franciscu, je tudi v New Yorku mestni del, kjer živi par tisoč Kitajcev. Mestna četrt, ki je zgrajena v kitajskemu slogu, se imenuje »China town« ali kitajsko mesto. Pročelja poslopij so okrašena s simboli kitajskega imperija, v velikim pozlačeni zmagališču, na balkoni hiš, ki so krite s strehami v slogu buddhističnih pagod, vise pestrobavni lampijončki; v izložbah trgovin vidiš razstavljene kose fine kitajske svile, drugod zopet sijajni kitajski porcelan, pa krasne španske stene z umetno uvzanimi ali naslikanimi pelikani, zmagali, nagodami ali idiličnimi kitajskimi pokrajini. Med trgovinami ozke ulice, so poslopja s temnimi vhodi in vifuzastimi hodniki. Tu je dom misterija, vonjavitih mirisov in kadil, opija in — zločinov... Misterij Orijenta, misterij zmajavega cesarstva, misterij buddhizma, v kojega tajne ne bo Evropejec nikdar prodril, nikoli jih doumel... V sredini velikega modernega mesta se odbijata kakor dva pola — Zapad in Vzhod!... Tulitami ti pridobijo nasproti droban, neznan Kitajec; roke križem v rokavih svoje črne surke, noge z drobnimi gležnji v običajnih suknjenih copatih. Oči poševno ležeče, koža žolta, ohlapna in uvela; vsi enaki, nelepi, priskutni ljudje, majhnih postav in slabotne telesne konstrukcije. In roke? O, te njihove roke! Človeka skoraj zona spreleti, kadar jih pogleda, te ozke, suhe roke, z dolgimi, tenkimi, grdimi in členkovitimi prsti, ki so bolj podobni krempljem ptice-ujede ali izsušenim prstom mumije, kakor prstom živega človeka... In tako drobne te tajnstvene postavice liki sence sem in tja, iz ulice v ulico, iz veže v vežo. Na cestnem vogalu ugledaš orjaškega, šest čevljev visokega ameriškega policista, ki se ti dobrodušno nasmehne, ko mu pokimaš v pozdrav. Nobene nevarnosti ni, ali vendar ti dobro dé, ko vidiš človeka belega plemena.

V newyorškem Chinatownu je izginilo že nebroj belih žena in deklet. Sledovi za marsekatero vodijo v kitajski mestni del, v labirintu ozkih ulic pa izginejo za vedno... Tako je prav te dni izginila v tem mestnem delu lepa 19-letna Julietta Vetterlin, koje ljubimec je bil neki Kitajec, policija preiskuje misteriozno zadevo, ali, kakor vedno, tudi topot brez uspeha.

Kdo naj razume zagonetno psiho žene, zlasti moderne žene? Zastrita je skoraj s prav tako gosto kopreno, kakor misterij prebivalcev neizmerne dežele mandarinov in lotosovega cvetja, h katerim jih privlačuje neodoljiva sila po uživanju in orientalskem razvratu, o katerem nimajo pojma njih beli može in ljubimci. Od več kot sto belih žena, ki so odmirle zunanemu svetu in ki žive ob strani Kitajcev v newyorškem Chinatownu v raznih opijskih pušnicah, jih je nad stiriideset, ki so absolutno visoke šole, kolegije in univerze, dve pa sta iz navije newyorške družbe... Neki novinar lista »The Graphic«, ki je posvetil svojo pozornost razmeram v Chinatownu, je dognal, da te bele krasotice uživajo pri Kitajcih z nasladi v tem, radi česar bi dale brez pomišljanja zapreti svoje ljubimce in može... Trpinčenje po metodah bolnega blaznega, markiza de Sade, jim je v nasladi; pod udarci šib sepečejo njih ustne besede ljubezni svojim žoltim mistrom in gospodarjem... Ewers, Maupassant, Prevost, Balzac in drugi, bi našli tu neizčrpen vir gradiva za svoje novele in romane. A. S.

BRAT PRODAL BRATA

je eden od glavnih momentov vefilma »Morski vrag«

Henri Duvernois: Drama

Robert Plantier je poklical svojo prijateljica Bernarda Broussina na stavn in mu dejal:

— Stopi za trenutek z menoj v kabinet. Moram s teboj govoriti.

Iz sobane je odmeval smeh in zvoki godbe so valovali po vzduhu, prepone in parfemi. Mrko in pusto se je zdelo Bernardu v kabinetu.

— Požuri se, je vzkliknil. Hladno je to.

Robert je prižgal električno svetilko na pisalni mizi. Roke so se mu tresle.

— Kaj ti je vendar? vpraša Bernard. Nekaj se ti je pripetilo!

— Doživel sem dramo, odgovori Robert, strašno dramo... Naj ti jo pripovedujem, pomiloval me boš... Hotel sem goste odslužiti... Nemogoče, kje naj najdem pretvezo? In ta brezkončni diné! Govoriti moram, smejati se, v srcu pa smrt... Mislim sem, da bodo o polnoči odšli... Pa so začeli plesati in igrati poker... Pa so začeli enaenajst igrati poker... Nisem več mogel ostati... Bal sem se, da zahtim na glas... Ali bi me hotel opravičiti? Detal bi jim, da se ne počutim dobro in da mi je zelo žal...

Cesar Franc Jožef sin bana Jelačića

Posetil sem v Varšavi redakcijo dnevnika »Rzeczpospolita« (Republika). Slo je za to, da bi ta list izdal posebno jugoslovnsko številko. Zelo ljubezivo me je sprejel glavni urednik gosp. Adam Nowicki, Gosp. NoNwicki je dolgo časa deloval na Dunaju in pozna izvrstno našo prošlost in sedanje razmere; zlasti mu je do dobra znan Friedjungov protisrbski proces iz l. 1909 in osebnosti, ki so v njem igrale ulogo. Gosp. Nowicki mi je rekel, da je izdal brošuro: »Tajnost dunajskega dvora«, kjer dokazuje, da Franc Jožef ni bil sin Habsburžana — nadvojvode, nego — bana Jelačića. Prvi hip se ta misel ni znašla v mojih predstavah, ki nam, današnji generaciji, ki je pa še živila v Avstriji cesarja Jožefa, predstavljajo tega cesarja kot starca, a Jelačića kot mladega junaka viteza — torej starec da je sin mladšega človeka? Toda zgodovina si je v duhu brž opomogla in konstatirala, da je Jelačić imel 29 let, ko se je narodil Franc Jožef. »Kako pa to dokazuje?« sem vprašal gosp. Nowickega. »Taki dokazi so zelo kočljiva stvar.« Odgovoril mi je, da govori za to mnogo dokazov, a naimočnejši dokaz je grof Bathiany, prvi ogrski ministrski predsednik, ki je bil l. 1849, na smrt obsodjen in ustreljen. Nič ni pomagalo, da bi ušel. Bathiany je vedel, zakaj so proti njemu tako neizprosnosti; rekel je: »Jaz edini vem skrivnost nadvojvodinje, matere cesarjeve, ja zato moram v smrt.« On da je videl nadvojvodinjo v delikatnih situacijah z Jelačićem.

Vsa stvar se glasi jako fantastično; brošure še v knjigarni nisem dobil, zato ne morem o njej še natančneje poročati. Ali je Jelačić okoli l. 1829, bil delj časa na dunajskem dvoru? Baj je nadvojvodinja na dvoru imela več Slovanov, poleg Jelačića tudi nekoga Poljaka ter je zato često kazala neka slovanška naznjenja.

Na vsak način je interesantna taka misel, da se je Jelačić l. 1848, boril ne le za »cesarja« in za njegovo Avstrijo, aego i za svojega — sina. F. W.

Evropejci na Javi

Na Dunaju je pred kratkim predaval bivši kapitan avstroogrške mornarice Thomas o življenju na otoku Javi. Java spada k nizozemskim kolonialnim posestvom. Leži v vročem pasu naše zemlje, naravnost na ekvatorju. Življenje na Javi je nadvse zanimivo.

Otok upravlja v političnem oziru poseben guverner nizozemske države v Pataviji. Njemu so podrejeni takojimenovani rezidenti ki so porazdeljeni po vseh večjih krajih. Naloga teh rezidentov je, vzdrževati stike z javanskim avtohtonim prebivalstvom potom tkzv. regentov urojenec. Domače prebivalstvo si na ta način predstavlja, da samo napol upravlja in vlada deželjo. Nizozemska vlada pa po drugem kraju skrbi za to, da se ta fikcija ne izpreminja. Evropelec ne sme na Javi kupiti zemljišča, sme ga kvečjemu najeti. Najemanje zemlje se vrši pod posebno ugodnimi pogoji. Posestnik plantaž prideluje na ta način lahko sladkor, čaj, kavčuk, kava, kakao, tapioko, poper in druge take potrebščine. Domačini pa se bavijo po večini s kulturo riža, ki radi vlažne zemlje posebno dobro uspeva. Java je zelo bogat otok. Samo izvoz sladkorja prinese letno tri četrtilijarde nizozemskih goldinarjev. Velik dobiček ne se tudi pridobivanje kavčuka. Poleg tega je Java bogata na petroleju, premog in cinku.

Življenje, kakor rečeno, ni posebno lahko radi velike vročine. Ljudje delajo od 8. jutraj do 5. popoldne v uradih, v plantažah pa je doba dela še večja in znaša šestkrat do 12 ur dnevno. Nodelj in praznikov ne poznajo na Javi. Delavci smejo za razvedrilo posetiti od časa do časa kinematografske predstave, plesne zabave ali pa igrališča za tenis. To je vse, kar jim nudi njihov evropski protektor.

Ureditev življenja je kljub dobri organizaciji na dokaj primitivni stopnji. Posebnost javanskih mest je ta, da se ločijo v dva dela. Stanovanja so sicer dokaj ugodna, toda brez kopalnic. Kaj to pomeni, si lahko mislimo, če si predstavljamo strašno vročino. Evropejci

se zatekajo v prostem času podnevi polivajo z vodo, katero imajo pripravljeno v velikih škafih.

V ostalem je promet dobro urejen. Izvrstno prometno sredstvo je električna železnica, ki veže večje kraje med seboj. Hvaležno prevozno sredstvo je avtomobil. Jutraj ob 7. so ulice v javanskih mestih neobičajno živahne. Avtomobili švigajo sem in tja. Večinoma prevažajo uradnike v njihove urade. Potem so prosti 8 do 9 ur, in v tem času so tuji na razpolago za mal denar.

Mesto Batavija, ki je središče življenja na otoku je tako nezdravo, da so ga do nedavno imenovali »grob Evropejcev«. Sele v zadnjem času se je posrečilo sezidati mestno četrt, ki je obrnjena proti hribom, ter s tem nekoliko izboljšati zdravstvene razmere.

Zasluge na Javi je precej dober, seveda pa ga ni lahko dobiti. Naseljevanje na Javi je zvezano z velikimi težočami. Kdor potuje tja, si mora najprej preskrbeti dovoljenje nizozemskih oblasti ter plačati za to 100 goldinarjev (1 goldinar je približno 24 Din). Zadnje čase je nastal v javanskih plantažah nepričakovan zastoj, ki je spravil mnoge Evropejce na beraško palico. Mnogo lažje se človek zasidra na ostalih otokih Arhipelaga, na Sumatri, Borneu ali Celebesu. Vendar je v teh krajih prodvsem potreben tehnični personal.

Fauna je na Javi zelo neobičajna. Nič posebnega ni, če srečaš opico, ki zbeži pred tvojim avtomobilom in spleza v strahu pred človekom na brzjavni drog. Med domače živali na Javi spadata tudi dve živali iz družine gaščaric: čičkak in toke. Čičkak je tako velik kakor naš martinček, toke pa je gaščarica večje vrste, ki kratkočasi javansko prebivalstvo s svojimi nočnimi klici, po katerih je dobila tudi svoje ime.

Zakaj je nastal vesoljni potop

Neštoto teorij je že razpravljalo o vzroku one strašne katastrofe, ki je — če smemo verjeti bibličnemu poročilu — uničila vse tedanje zemeljsko prebivalstvo razven Noeta in tistih, ki so bili z njim. Seveda pa sije iz vseh teh teorij duh tistejšega časa, v katerih so se te teorije porodile.

Danes smo že tako daleč, da lahko mirne vesti trdimo: vesoljni potop ni bil samo fantazija poetično navdahnjenega pisca svetega pisma; obenem pa moramo zavrniti mnenje tistih, ki besedam svetega pisma na besedo verjamejo, da je vesoljni potop uničil vsa živa bitja na zemlji izvzemši Noeta in njegovih zvestih. Odkar so raziskovanja dognala, da živi povest o vesoljnem potopu skoraj pri vseh narodih, je pač nevedrčna teorija, da je bil biblični vesoljni potop omejen na gotovo ozemlje. V vseh teh zgodbah o vesoljnem potopu nastopa pri vseh narodih Noe v tej ali oni obliki, iz česar moramo sklepati, da je strašna prirodna katastrofa prizanesla več ljudem, kakor trdi sv. pismo.

Pravi vzrok potopa pa s tem še ni dognan. Da zemeljske sile same niso mogle povzročiti katastrofe v tolikem obsegu, kakor je bil vesoljni potop, priznavajo že vsi sodobni učenjaki. Tako trdijo nekateri med njimi, da je potop zakrivila velika izpremenljivost v izžarevanju solneche toplote, tako da je vsa voda na zemeljski površini izpuhtela, potem pa radi nastopa velikega mraza padala v obliki dežja neprestano 40 dni na zemljo. Drugi zopet menijo, da je bil vesoljni potop v zvezi z ledeniki iz ledene dobe, ki so se radi silne solneche vročine začeli tajati. Še dlje je šel Arthur Stenheft, izdajatelj »Astronomische Zeitschrift«. On je trdil, da je vesoljni potop povzročil Halleyev komet, ki je trčil v zemljo. Ta njegova teorija je nred 20 leti naletela na velik odpor v znanstvenem svetu, danes pa jo zagovarjajo mnogi znanstveniki.

Pod temi okolnostmi seveda ne gre zavreči teorije, ki jo je postavil inženjer Hörbiger, čenrav zveni njegova razlaga precej drzno, morda celo fantastično. — Po njegovi teoriji je povzročil vesoljni potop ne komet, ampak prednik naše lune, ki se je zemlji vedno bolj in bolj približeval ter tako ustvaril pogoje za ono strašno katastrofo.

Da bomo proces vesoljnega potopa lahko pregledali, je dobro, da malo proučimo posledice približevanja lune — prednice sedanjeg zemeljskega trabant — naši zemlji.

Vsakdo izmed nas ve, da povzroča luna izpremembe v morski gladini, ki jih imenujemo plimo in oseko. (Luna je oddaljena od središča zemlje 60 zemeljskih polmerov.) Ni pa znano marsikomu, da se radi luninega vpliva vsi oceani nekako koplčijo ob ekvatorju, tako, da je morska gladina ob zemeljskem ravniku za par sto metrov višja kakor bi bila, če bi zemlja ne imela trabanta. Sedaj pa se poraja vprašanje: kaj bi je zgodilo, če bi se luna približala zemlji na tretjino sedanje oddaljenosti? Hörbiger odgovarja: pas ob ekvatorju, kjer je morska gladina višja kakor v okolici tečajev, bi se vedno bolj večal in iz njega bi se vzdikovale visoke morske kope. Ob nadaljnem bližanju lune bi se pas okrog ekvatorja pretiral in nastali bi ob njem dve stožčasti vzpetini. Kadar bi se luna približala zemlji na 5 zemeljskih polmerov in še bližje, bi se ti vzpetini zopet strmili in otvorili nov pas okrog ekvatorja, ki pa bi bil ožji in višji kakor prvotni. Bihavica bi v tem pasu skoraj popolnoma izginila.

Ta stadij je po Hörbigerjevem mnenju nastopil neposredno pred vesoljnim potopom. Takrat se je voda vseh oceanov nakopičila ob ekvatorju ter je segala kakih 30° severno in južno od ravnika. Severna meja tega vodnega pasu je torej šla preko Sahare, Arabije, Perzijskega zaliva in ob južnem pobočju Himalaje tja čez Zadajo Indijo. Iz vode so gledale abesinske gore in ameriški Kordiljeri nalk otokom. V teh krajih pa so takrat bivali ljudje, kakor tudi v mezopotamski nižini, kajti tečajja sta bila globoko doli do 45° zemeljske širine pokrita z večnim snegom in ledom. To stanje je na zemlji trajalo več tisočletij in ljudje so se nanj tako privadili, da niso elementarne katastrofe niti slutili. In ta katastrofa je prišla.

Že pred več leti je Roche postavil teorijo, da kozmično telo, ki se preveč približa naši zemlji, ne more več obstojati, temveč se razleti. Do istega sklepa je prišel tudi Hörbiger, ki pravi, da imajo tako biblična zgodba o vesoljnem potopu kakor tudi pravilice različnih narodov o tej najstrašnejši katastrofi, ki je kdaj zadela človeški rod, v sebi kal resnice. Po njegovi teoriji se je luna — predhodnica sedanje — vedno bolj bližala zemlji in dospela do tiste kritične točke, kjer se je morala razleteti. Ko pa se je to zgodilo, so se množine vode, ki jih je dotlej privlačnost lune vzdžržala ob ekvatorju, zopet razlile v svoje prvotne basene, in prebivalce Mezopotamije, Abesinije kakor tudi na Kordiljerih je zalil vesoljni potop.

Tako sodi Hörbiger. Njegova teorija je interesantna, če pa je tudi pravilna, pa po vsej verjetnosti ne bomo mogli nikdar ugotoviti.

Julijan Dunajewski

(Iz politične zgodovine Avstrije.)

Malo se je spominjam, da se je v letih mojih prvih političnih interesov često imenovalo ime Dunajewskega, nekdanjega avstrijskega finančnega ministra. Starša naša politična generacija ga bo bolje poznala. Toliko pa mi je spomin pomagal, da sem z zanimanjem začel čitati članek Leona Pilsnkega v krakovski reviji »Przeglad współczesni« (Pregled sočasni - sodobni) iz decembra 1925.

Dunajewski, rojen 1822., je bil eden izmed onih velikih Poljakov, ki so v drugi polovici prošlega stoletja v Avstriji vobče in v Galiciji posebe igrali veliko vlogo. Nemci sicer tega ne bodo hoteli priznati, ali faktično je bil Dunajewski v letih 1880 do 1891 najmočnejša in z realnim delom najbolj zaslužna osebnost cele Avstrije, edini njen politik velikega kova. Ko ga je l. 1880 grof Taaffe kot finančnega ministra poklical v svoj kabinet, je Avstrija bila v vsestransko politični in finančni krizi, oboje zlasti vsled okupacije Bosne. Dunajewski je bil človek vsestranski nadarjen, energičen, dober poznavalec parlamentarnega življenja, izbozen govornik in duhovit debatan, ki se z njim niti Neanec Plener ni mogel meriti; on ni samo uredil državnih financ, ampak je bil faktično krmilar Taaffevega ministristva v državni upravi in v parlamentu. Položaj vlade ni bil lahek; nastajala se je

3 največja filmska dela,

ki nam jih je dosedaj dala filmska tehnika so: **„NIBELUNGI“ „QUO VADIS?“ „MORSKI VRAG“**

na znani »obroč« Poljakov, Čehov, Jugoslovenov in konservativnih Nemcev (Hohenwart), ki pa so vsi skupaj imeli le malo gla sov večine nasproti sklenjeni nemški napredni opoziciji, ki je imela nekoliko sijajnih parlamentaristov. In vendar se je kabineta odbržal, in sicer glavno po Dunajewskem, li let in v tem času uredil državne finance ter iz Avstrije napravil finančno jako konsolidirano državo. To je bil čas relativnega zdravja monarhije, ki se je kazalo tudi v doželnih avtonomijah in narodnih slovenskih pridobitvah.

Dunajewski je bil univerziten profesor, ali ni bil doktriner, nego v praksi — akletik ki je izvrševal to, kar je v danih razmerah smatral za potrebno in za mogoče. Kot finančni minister je bil faktično kancelar države ter je spretno kontroliral izdatke vseh resortov, pri tem pa je bil osebno čist in pošten gospodar. V treh stvorih je videl temelj državne mašine: v zdravih financah, v spretni in poštenj upravi, ki zagotavlja red, produkcijo in zaslužek ter v vojski. Bil pa je proti vseobčnemu volilnemu pravu; govoril je: »Ako pridejo v parlament ljudje, ki ničesar nimajo, bodo glasovali za najneumnejše izdatke, saj se ne bo dajalo iz njih žepov.«

Ko so l. 1891. pri volitvah zmagali Mlado četi ter se je videlo, da Čehi preidejo — glavno radi češko-nemških dogovorov — v opozicijo, je Taaffe videl, da mu poka »obroč« ter da se bo moral pogajati z nemškimi naprednjaki (levica, Plener). Za Dunajewskega je bilo nemogoče, udeležiti se pogajanj z Nemci, s katerimi se je li let hudo boril; zato je odstopil in zapustil teren dunajskega parlamenta. Od časa njegovega odstopa je pravzaprav začela Avstrija padati, dokler ni končno padla.

Leon Pilsniski, mlajši poljski parlamentarist iz avstrijskih časov, ki pa je še sodeloval iz Dunajewskim posebno v galiciskem dež. zboru (seznanil sem se s njim l. 1923. v Lvovu), nam v tem svojem članku o Dunajewskem karakterizira tudi cesarja Franca Jožefa ter pravi: »Vladarske sposobnosti Franca Jožefa so se, dokler je živel, neizmerno procenjevale; bil je sicer delaven in marljiv, ali bolj samo v malenkostih; zdravega, jasnega pogleda na politične razmere ni imel nikoli; bil je malenkosten, brez širšega obzora, nelskren in je često rad trenutnih osebnih prijaznosti žrtvoval načelne ozere. Dobro je bilo za njega in za državo, če je na čelu vlade stal kdo »z večjo mero«, ki mu je imponiral, ni bil preveč pokoren in dominiral nad njim. Tak moč je bil predvsem Dunajewski, ki mu je bilo zoprnno se laskati vladarju in podlegati njegovim kapricam...« Pozneje so pa prišli na čelo kabinetov uradniki kakor Körber, Gautsch, Beck itd., ki so se monarhu laskali ter preko raznih eksperimentov, nazadnje preko vojna pustolovstva monarhijo spravili v grob... Nehote so pospešili to, kar je bila slovenska najnost in postale so tri slovenske države: Poljska, Češkoslovaška in Jugoslavija. P. L.

Tajnost dobrega gospodinjstva

Pred nekaj dnevi se je v Ženevi poročila dama iz boljših krogov z mladeničem iz visoke aristokracije. Na ženitovanju so dobili vsi gostje po eno karto, na kateri je bilo tiskano naslednje besedilo:

Recept za dobro gospodinjstvo.

Natres v lonec precejšnjo količino potrpežljivosti in vztrajnosti ter dodeni istotoliko vselega razpoloženja in dobre volje. Nato vso to zmes dobro premešaj, dokler ne izpuhte v penah samoljubje, lenoba in zanikarnost; postavi na ognjišče in pazi, da počasi in dobera zavre. Jedl, ki si jo tako pripravil, je ime — sreča...

Ta recept je našla nevestina mati v neki stari švicarski knjigi, ki je izšla v Engelbergu.

Recept je brez dvoma originalen in priporočljiv ne samo za aristokrate, nego tudi za plebeje. Manjka mu, žal, le eno: ljubezni, ki bi edina mogla spalati vse heterogene primesi in loncu sreče...

— In... kaj naj rečem tvoji ženi? — Tudi njej me opraviči! — Vzemirila se bo, hotela bo s teboj govoriti... — Pošli jo sem... Hvala ti, prijatelj. Jutri ti razložim vse... Zgrudil se je v kanape in pogreznil glavo v roke. Tako ga je našla Martina, njegova žena. Zelo ljubka je bila, in ko je vstopila, se je zdelo, da je prinesla seboj iz salona parfeme, smeh in godbo. — Kaj se ti je pripetilo? je vzkliknila. Gostje so vsi pobegnili, igralci so jedva mogli dokončati partijo. Ali ti je slabo, dragec. — Da! — Ali naj pokličem zdravnika? Časa lipovega čaja bi ti dobro dela... Prvo pa je, da ležeš... Počemu si v temi? — Prizgala je luč. Blesčasta svetloba je napolnila kabinet in osvetlila Robertov prepadli obraz, ki se je topil v solzah. — Ti nisi bolan! je dejala Martina začudeno. Tuga ti leži na srou, velika tuga... Opazovala sem te že med večerjo... Bil si raztresen... Madame Cavin in madame Erglade sta te vznevojlili... In potem pri promeni... Se nikdar ne nisem videla takega... Postišaj me, Robert, in zaupaj mi, saj sem tvoja žena... Deset let sva poročena in do danes še ni bilo oblaka nesporaz-

— In... kaj naj rečem tvoji ženi? — Tudi njej me opraviči! — Vzemirila se bo, hotela bo s teboj govoriti... — Pošli jo sem... Hvala ti, prijatelj. Jutri ti razložim vse... Zgrudil se je v kanape in pogreznil glavo v roke. Tako ga je našla Martina, njegova žena. Zelo ljubka je bila, in ko je vstopila, se je zdelo, da je prinesla seboj iz salona parfeme, smeh in godbo. — Kaj se ti je pripetilo? je vzkliknila. Gostje so vsi pobegnili, igralci so jedva mogli dokončati partijo. Ali ti je slabo, dragec. — Da! — Ali naj pokličem zdravnika? Časa lipovega čaja bi ti dobro dela... Prvo pa je, da ležeš... Počemu si v temi? — Prizgala je luč. Blesčasta svetloba je napolnila kabinet in osvetlila Robertov prepadli obraz, ki se je topil v solzah. — Ti nisi bolan! je dejala Martina začudeno. Tuga ti leži na srou, velika tuga... Opazovala sem te že med večerjo... Bil si raztresen... Madame Cavin in madame Erglade sta te vznevojlili... In potem pri promeni... Se nikdar ne nisem videla takega... Postišaj me, Robert, in zaupaj mi, saj sem tvoja žena... Deset let sva poročena in do danes še ni bilo oblaka nesporaz-

— In... kaj naj rečem tvoji ženi? — Tudi njej me opraviči! — Vzemirila se bo, hotela bo s teboj govoriti... — Pošli jo sem... Hvala ti, prijatelj. Jutri ti razložim vse... Zgrudil se je v kanape in pogreznil glavo v roke. Tako ga je našla Martina, njegova žena. Zelo ljubka je bila, in ko je vstopila, se je zdelo, da je prinesla seboj iz salona parfeme, smeh in godbo. — Kaj se ti je pripetilo? je vzkliknila. Gostje so vsi pobegnili, igralci so jedva mogli dokončati partijo. Ali ti je slabo, dragec. — Da! — Ali naj pokličem zdravnika? Časa lipovega čaja bi ti dobro dela... Prvo pa je, da ležeš... Počemu si v temi? — Prizgala je luč. Blesčasta svetloba je napolnila kabinet in osvetlila Robertov prepadli obraz, ki se je topil v solzah. — Ti nisi bolan! je dejala Martina začudeno. Tuga ti leži na srou, velika tuga... Opazovala sem te že med večerjo... Bil si raztresen... Madame Cavin in madame Erglade sta te vznevojlili... In potem pri promeni... Se nikdar ne nisem videla takega... Postišaj me, Robert, in zaupaj mi, saj sem tvoja žena... Deset let sva poročena in do danes še ni bilo oblaka nesporaz-

Nove knjige in revije

Ljubljanski Zvon

Je nastopil svoje 46. leto pod uredništvom Franceta Albrechta in novi, lepi moderni opremi in na 80. strani. Januarska številka prinaša nekaj pesmi Pavla Golje (Kantarček in poet, Marija v polju, Manifest) in novo poglavje iz romana Juša Kozaka »Sempter«.

Naš rojak Janko Lavrin, ki predava na visoki šoli v Nottinghamu, objavlja prvič v našem jeziku sestavek »Tolstoj in Nietzsche«, predavanje, ki ga je imel v Kings Collegeu pred Angleško-ruskim društvom. Krasna, temeljita in izčrpna študija bo zainteresirala slehernega našega izobraženca. Revija je pridobila v osebi g. Lavrina sodravnika prve vrste.

Pod sledečim zaglavjem »Lirika« bomo troje pesmi. Prvi je natisnjen sonet Ivana Cankarja »V spominski knjigi«, napisan na Rožniku 12. februarja 1910, za gospo O. L. Urednik je s to objavo otel pesem pozabe. Frau Eller proučuje sonet »Ob enajsti uri«. Ivo Peruzzi pa verze »Sestri«. K. Dobida piše o razstavi portretnega slikarstva na Slovenskem, dr. Niko Zupančič o prvem pojavu Antov v zgodovini. Srečko Kosovel ima črtico »V kavarni«, France Bevk začenja nadaljevanje »Sužnja demona« — roman »Beg pred senco«.

V Književnih poročilih o slovenskih delih čitamo oceno zbirke Radivoja Peterlina-Petruške »Znamenje« iz pesra urednika Albrechta, referat Pavla Karolina o Meškovičih »Listkih«, Debeljakovo recenzijo Vadnjalovega »Otoškega postrika« ter razpravo Rudolfa Binterja o slovenskem debatemu pismu v minuli 60 letni dobi. Dr. Budal ocenjuje prof. St. Stanojevića »Narodno enciklopedijo«. V Kroniki piše K. Dobida o lanskim poletnim razstavi bratov Kraljev v Akademskem domu, France Marolt pa poroča o treh koncertih: o koncertu Ljubljanskega Zvona o priliki 20 letnice društvenega obstoja, o prireditvi komorne muzike Društva učiteljev glasbe ter o klavirskem koncertu pianista Borovskega. V Inozemskem pregledu sporoča F. A. mnenje Dostojevskega o dramatičiranju njegovih romanov ter sodbo pisatelja Alekseja Tolstega o sodobnem ruskem slovstvu.

Revija stane letno 120 Din in se naroča pri Tiskovni zadrugi in Ljubljani, Prešernova ulica 54. Toplo priporočamo!

Dr. L. Pivka delo „Proti Avstriji“ v češkem prevodu

Znana delo dr. Ljudevita Pivke »Proti Avstriji« in sicer prvi in drugi del tega dela, ki nosi naslov »Carzanos«, je izšlo v češkem prevodu. Prevod je oskrbel dr. František Roubík, izšlo pa je v založbi »Pamětníka odboje«. Kakor pri nas, tako je tudi na Češkoslovaškem vzbudila ta knjiga največjo pozornost. V »Slovenskem Prehodu« piše Fr. Loubal o Pivkovi knjigi tole:

»Ime dr. L. Pivka je pri nas postalo znano po interpelaciji čeških poslancev v državem zboru avstrijskem, ko so nastopili proti krutosim starega režima, ki si jih je dovolil na rodoljubni slovenski rodinici dr. Pivka. Dr. L. Pivka je po vojni svoje izkušnje nanizal v delo, ki vzbuja pozornost ne samo po svoji vsebini, marveč predvsem po ideji, ki jo je dr. Pivka zastopal. Dr. Pivka se je takoj po izbruh svetovne vojne odločil proti Avstriji in je ostal teli svoji ideji zvest tudi kot avstrijski častnik. Ni hotel preiti k nasprotnikom praznih rok, marveč je hotel pri tem izvršiti nekaj, kar bi bilo za Avstrijo porazno. In zastopajočo idejo, je čakal samo na priložnost. Ta se mu je končno ponudila na italijanski fronti pri Garzani. Skupaj s češkimi častniki in vdanimi mu pravoslavni Bosanci je zasnoval načrt za prebitje avstrijske fronte. Vse potrebno je izdelal do zadnjih strašnih podobnosti s temeljno pomočjo svojih tovarišev. Njegov načrt je bil, da bi v sporazumu z vrhovnim italijanskim vodstvom italijanska vojska razbila avstrijsko fronto tako, da bi bil velik del avstrijske armade zajet. To bi pomenilo popoln poraz Avstrije. Prelom avstrijske fronte bi imel segati do Tridenta samega. Pri tem je dr. Pivku uspelo varati avstrijsko vrhovno vojno poveljstvo na način, ki je edinstven. Njegovi današnji memoari kažejo jasnoje kakor sonce na eni strani naravnost neverjetno nesposobnost in zarukanost avstrijskega armadnega vodstva, na drugi strani pa nezlomljivo težnjo vseh avstrijskih Slovanov po svobodi.

Njegova zarota je bila izdana in Pivku je grozila aretacija. Toda s svojo hladnokrvnostjo ni samo odstrani vsak sum, marveč je dobil še osebno zadoščanje od samega cesarja Karla. Podjetje, ki je bilo določeno na dan 17. septembra 1917, se je ponesrečilo po krivdi italijanskega armadnega vodstva, ki je bilo mlačno in ni zaupalo stvari. Dr. Pivko je seveda tudi v italijanskem vjetništvu snoval načrte za osvoboditev svojega naroda prav tako, kakor njegovi češki tovariši. Več seveda so trpeli oni, ki niso mogli usteči v Italijo in so prišli v avstrijske ječe, kakor poročnika Mastalka in Martince, ki jima je bilo v delez nezrečno trpljenje. Toda dr. Pivko je bil tako oprezen in previden, da tudi tema dvema ni mogla avstrijska vlada ničesar dokazati, dasi se je trudila na vse načine. Pivkova rodovina seve ni usla ječi in prezanjati.

Pivkove knjige mad vse jasno osveščujočo težnjo avstrijskih slovenskih narodov za svobodo, za katero so zastavili vse svoje moči. Prav zato bodo Pivkovi memoari zavzemali v slovenski osvobodilni literaturi prvo in za stari režim karakteristično mesto.

Kakor čujemo, seza češko občinstvo prav

pridno po dr. Pivkovi knjigi in se je nadejati, da bodo v najkrajšem času razprodane. Zeleli bi, da bi imel slovenski izvirnik isto srečo, zato znova priporočamo vsemu narodnemu občinstvu vlezanizirno dr. Pivkovo zbirko »Proti Avstriji« s pozivom, naj jo pridno naroča in tudi čita. Zbirka »Proti Avstriji« boji v vsaki rodoljubni slovenski hiši!

Ivo Sever: Prešeren

Mistej Slovenstva.

Ob 125letnici rojstva slovenskega genija Prešerna se je naš narod le površno spomnil svojega največjega duševnega sina. Kako drugače je bilo v tem oziru pred 25 leti! Takrat se je odkrival v Ljubljani Prešernov spomenik. Bilo je borbenosti, hrepnenja po lepoti, resnici, bilo je mnogo volje po afirmaciji Prešernovih idealov! Ob 125letnici je narod izkazal svojemu največjemu pesniku komaj prisljono čast. Par predavanj, nekaj medijh spominov — in stvar je bila opravljena.

Gospod Ivo Sever, založnik »Naše Grude«, se je hotel oddolžiti Prešernovemu spomnu z besedo. Napisal je misterij s prologom in tolmačem, ki nosi naslov »Prešeren«. Osem postav je postavil na oder v knjižici: Prešerna, Slovensko Kronanega, Čopa, Vrana Gavrana, Andreja Smoleta, Bratca Andreja, Julijo Prim-

Moderna tehnika

Umetno zlato

Težnja, preustvariti nežlahne kovine v zlato in srebro, je starejša kot naše časovno štetje. Najstarejši viri v egipčanskih rokopisih so se izgubili leta 640. ob razdejanju aleksandrijske knjižnice. Sto let pozneje je začela alkemija iskati metode, kako bi se dalo napraviti zlato.

Alkemija je stvar sprva razmišljala popolnoma resno na podlagi Aristotelovega nauka o elementih. Šele tekom XV. stoletja se je v tedaj znanstveno alkemijo vtiloptilo šarlatanstvo in goljufija. Četudi so resni učenjaki prekoslej iskali »kamen modrosti«, ki naj bi imel čudežno moč, ozdraviti vsako bolezen, celo kugo, poleg tega pa izpremeniti nežlahne kovine v žlatne, se je vendar večina pripadnikov alkemistične obrti bavila z mističnimi formulacijami in sofisticirani razlagami. Nešteto tajnih receptov, ki so preostali iz tistih časov, priča o njihovem »delu«, pa tudi o njihovi navilhanosti.

Današnji kemiji so podlaga utežna razmerja med posameznimi elementi, ki jih je prvi določil in s poskusi potrdil Dalton. Od tedaj do pred kratkim se je zdela, da postane pretvorba ene kemično enostavne snovi, elementa, v drugega neznanstven problem, tako približno kakor problem perpetuum mobile. Če upoštevamo, da so atomske teže prvov več ali manj natančno mnogokratniki atomske teže vodika, ki je najlažja prvina, se pa vsiljuje mnenje, da so morda tudi atomi sestavljeni iz še manjših enot, torej da so faktično deljivi. Tega problema so se nekateri kemiki oprijeli. Posebne zasluge na tem polju si je stekel Ernest Rutherford, ki se mu je posrečilo leta 1902. dokazati, da se radij ob oddaji različnih nevidnih žarkov bistveno, to je atomsko ispreminja, da prebija v drugo prvino, ki je nekaj drugega kot radij.

Raziskave na polju radijevega izžarevanja so pokazale pot do spoznavanja atomovne zgradbe. Atom, t. i. kemično nedeljiv delček materije, je planetni sistem v malem, ki mu je sonce pozitivno nabitno jedro, ki ga zopet tvori kompleks elektronov, okoli tega jedra pa krožijo v različnih, medseboj enakih razdaljah elektroni, nosilci negativnih nabojev. Kemične lastnosti prvov so odvisne od naboja jedra, ne pa od ostale elektronske ali planetske zgradbe atoma.

Iz teh izvajani je razvidno, da bi bilo mogoče spremeniti atome drugega v drugega, ako bi se posrečilo ispremeniti naboj jedra. To bi se zgodilo ali potem odstranitve enega jedrovega naboja ali potom dodatka novega elektrona v atom.

Prvi atomski razstav se je posrečil Rutherfordu na dušiku. Radijevi alfa - žarki so izločili iz dušika vodik. Posrečilo se je tudi, razbiti še druge lahke atome. Seveda je množina razstavljenih atomov in razstavnih produktov minimalna. Ta prvi posrečeni poizkus seveda ni dal dosti upanja, da se bo to posrečilo tudi pri težkih atomih, ki imajo mnogo večji jedrni naboj in se torej alfa - delcu mnogo bolj upirajo.

Profesor A. Miethe je poročal meseca junija 1924, da se mu je posrečilo spremeniti živo srebro v zlato. Le slučaj je bil, da se je pokazala možnost te atomske spremembe. Miethe in njegov pomočnik sta uporabljala posebno živoserbno svetliko. Po daljšem prehajanju toka skozi živo srebro so se pojavile na stenah črne pege. Preiskal je to tvarino in ugotovil, da ima pred seboj zlato.

Profesor je eksperimentalni delo in našel, da nastane zlato že pri doskoju ene same iskre, in sicer v iskritni poti iz plinastih, razpršenih delcev živega srebra. Tudi tvrdka Siemens se je oprijela novega problema in je konec preteklega leta objavila v nekaterih nemških listih svoje mnenje. Poskusi so se vršili v vačuumu (prazen prostoru) s katodnimi žarki in so imeli pozitiven uspeh.

Stojimo torej pred problemom: odkod zlato pri Miethejevih poskusi. Večina fizikov, ki so se izrazili o tej spremembi živega srebra v zlato, je iskala razloge znanj atomske zgradnje. Delali so, da je mogoče, da prevaja električni tok živo srebro v tako obliko, da oddaja male množine primarnega mo zлата, ki jih potom prečlapevanja ni mogoče odstraniti.

Novo, nastalo zlato ima atomsko težo 197,2, torej isto kakor navadno zlato zlato.

čevna, Magdalena Intacto, Dragotina Dežmana, Prokete Grablje, Smrt, Mors Furioso, Martina Krpana in Poeta. Skušal je s temi simboli predočiti pojmovanje Prešerna s strani farizejev, Prešernovih prijateljev in nasprotnikov ter današnje generacije. Na vprašanje, če se mu je to posrečilo, bi moral dati dvomljiv odgovor. Eno samo je razvidno iz Severjevega misterija: da je Prešernov genij avtorju mil in drag, močno pri srcu in da bi ga rad povečikal. A povdicanje je nepotrebna stvar. Človek čuti veličino Prešerna ali pa je ne čuti; če jo čuti, mu je vsak »misterij« odveč; če je ne čuti, temu je brezplošno pripovedovati o njeni važnosti. S tem »misterijem« ni imel pisatelj srečne roke. Prebereš ga, pa se vprašaš: čemu je napisan? Razmerje med Prešernom, Čopom, Smoletom, Primčevom Julijo in farizeji ni odkrilo v knjižici g. Severja nobenega novega vdička, ni izrazilo nobene nove ideje. To delo je samo literarno napisano in nima nobene umetniške cene. Prešeren pa je v slovenskem kulturnem in duhovnem življenju tako čist in svet, da se mu ne bi smel približati pisatelj z literarnim eksperimentom. Te stvari se drugače obdelujejo in morajo biti popolnoma zrele, če hočejo dvigniti ljudi iz mrtvila. Edino kar opravičuje pisca je to, da je imel s svojim delcem poštene namene. Toda poštene namene ima morda marsikdo, pa radi tega ne piše in ne tiska protizvodov, predvsem pa se ne loteva Prešernovega problema, že ne iz spoštovanja do vrednot, katere nam je ostavil Slovensko Kronan.

Ta enakost atomskih tež govori močno proti atomski preosnovi na podlagi sprejema enega elektrona v jedro. Po najnovejših Astonovih raziskavanjih ni živega srebra, ki bi imelo manjšo atomsko težo kot 198, in zlato, ki bi nastalo iz njega, ne bi smelo imeti dosti različne atomske teže, vsaj ne višje kakor našljata atomska teža zlata, ker novodošli elektron ne bi bistveno spremenil atomske teže.

Iz vsega tega je razvidno, da še ni mogoče jasno soditi, ali se je posrečilo živo srebro spremeniti v zlato, ali gre za izločitev zlatih primesi. Da pa so resno razpravljali o problemu, kaže, kako temeljito so se spremenili nazorji o atomu.

Za nastopanje srebra, ki so ga pri teh poskusih ponekod ugotovili, pa doslej manjka podlage za kakršnokoli teoretsko razpravo, — ako gre res za atomsko preosnovo. F. L. Y.

Nadomestilo za „Shenandoah“

Gotovo bo vsi našim čitateljem v spominu velika nesreča, ki se je pripetila pred par meseci ameriškega vodilnemu zrakoplovu »Shenandoah«, ki ga je vihar razkral v zraku in potem tresel na tla. Ameriška mornarica že delj časa razmišlja o tem, ali ne bi kazalo zgraditi nadomestilo za ta zrakoplov, ki naj bi bil še večji in boljši, pred vsem pa kolikor mogoče brez nedostatkov, ki so uničili njegovega prednika. Dasi so se z raznih, tudi strokovnjaških krogov čuli glasovi proti zrakoplovu, češ da niso dovolj zanesljivi in da je prevelika prednost letalom, je vendar zadeva že toliko dozorela, da so glavni činitelji za nadomestilo. Vse torej kaže, da bo Amerika kmalu imela nov zrakoplov, ki bo gotovo boljši in varnejši, kot je bil »Shenandoah«.

Nedavno so razpravljali v mornariškem odseku postanske zbornice v Washingtonu o važnih zadevah. Tokom debate je izjavil državni tajnik za mornarico (mornariški minister) Wilburg, da odločno zagovarja načrt gradbe novega velikega zrakoplova, ki naj bi nadomestil uničenega. Nova zračna križarka bo približno trikrat tako velika, kot je bila »Shenandoah« in bo imela nekako šest milijonov kubčnih čevljev plinske prostornine ter bo celo večja kot »Los Angeles«.

Automobilski kralj Henry Ford, ki se je zadnje čase vrglj tudi na gradbo zrakoplovov in letal, je predložil državnemu tajniku za mornarico načrte za zgradbo vodilnega zrakoplova, ki bo ves iz kovine. Zanimivo pri tem je, da je Fordova zračna križarka manjša kot ona, ki jo ima v mislih Wilburg. Za nas ni toliko zanimivo dejstvo, da se gradi nov zrakoplov, kolikor to, da je izdelala Fordova delavnica načrte za kovinski zrakoplov, torej iz duraluminja in jekla. To je pač novost in napredek, ki je vreden, da se zabeleži. Res je, da je kovinski zrakoplov težji kot navadni iz kovinskega ogrodja, prevlečenega z gumirano tkanino, in seveda tudi dražji. Vendar moramo pomisliti, da iz kovinskega zrakoplova ne uhaia skoraj nič plina in da se prevleka ne napije zračne vlage, zlasti v megli in dežju, ki postane tedaj zelo težka in je zato nosilnost manjša. Pri kovinskem balonu pa je plinska množina skoraj popolnoma konstantna in izguba ne prihaja v poštev. Naravno je tudi vodljivost pri kovinskem zrakoplovu večja, ker je ves balon velikim bolj stabilen in ma vremenske neprivike ne morejo tako lahko do živega. Zato nam je razumljivo, da zasledujejo v strokovnjaških krogih zadevo kovinskega zrakoplova s tako velikim zanimanjem.

Prvi mednarodni delavski kongres za izseljeniška vprašanja. V Parizu se vršijo priprave za prvi mednarodni delavski kongres, ki bo razpravljal izključno le o vprašanju izseljenecov. Kongres bo od 18. do 21. maja v Londonu. Na kongres so povabljena osrednja vodstva strokovnih organizacij in razne sekcije socialistične delavske internacionale. Glavna vprašanja, s katerimi se bo bavil kongres, so nastopna: Urediti izseljevanja in enakopravnosti priseljenih delavcev z domačimi delavci; delavsko gibanje in izseljeniško vprašanje ter izseljevanje in gospodarski položaj.

Pat in Patachon na Dunaju

Poset pri njih.

Dunaj, sredi januarja 1926.

Bil je lep zimski dan, ko sem vstopil ob 2. popoldne na Ringu v voz cestne železnice, da me popelje v Schönbrunn, kjer ložirata v Park-Hotelu oba svetovna komika. Preteklo je tri četrt ure, ko sem zapustil cestno železnico, ter izročil vratarju posetnico, da me javi Patu, ki mi je obljubil razgovor za tretjo uro. Vratarjev pomočnik me pospremi do njegove sobe.

Pat-Carl Schenström (izg. Šjenstrom), roj. 1881. v Kopenhagenu, je prvi tip Nordijca. Ostro, lepo podolgovato rezan obraz z lepimi modrimi očmi in rjavimi, nazaj počesanimi lasmi, spominja na Škote. Seveda izgleda v »civilu« brez lasulje, brk in navzgor zavijenega nosu, povsem drugače nego v filmu. Govori le težko nemški. Poročen je že 16 let, ima 14 letno hčerko in 6 letnega dečka, ki so vsi doma v Kopenhagenu, kjer ima hišo in velik vrt, katerega obdeluje sam s svojo obitelji, v kolikor mu to dopušča čas. K filmu je prišel leta 1913, ter je spočetkoma igral samo tragične vloge. Preje je bil gledališki igralec. Do komičnih vlog je prišel povsem slučajno. Nekoč je obolet igralec, ki bi moral igrati komično vlogo umetnika-stradalca, pa ga je Schenström nadomestoval. Pri tem nastopu je režiser zaznal v njem pravega komika in od tedaj igra Schenström vedno komične vloge. S Patachonom se je seznanil šele pred 5 leti, ko sta igrala prvič skupaj, vlogi dveh vagabundov. Tedaj si je našel Pat tudi prvič svojo masko, v kateri filmuje še danes.

Pol ure po mojem prihodu, je vstopil še Patachon v Patovo sobo. Patachon-Harald Madsen (izg. mácen) je rojen 1890. v Silkeborgu na Danskem. Popisoval ga ne bom, ker ga itak vsakdo pozna iz filma, kajti on filmuje brez maske. Ima istokotno modre oči. Poročen je 5 let z Švedinjo ter ima 4 letno deklico. Obe ga vedno spremljata na potovanjih in sta tudi tokrat z njim na Dunaju. Madsen je bil preje cirkuški artist, pred 5 leti pa je angažiral režiser Lauritzen za Patovega tovariša v vlogi vagabunda. Skupaj sta od tedaj igrala okrog 20 filmov. Pat merj 1,90 m, Patachon 1,57 m.

Oba sta tudi v zasebnem pogovoru vedno dovpljiva. Ko je v našem razgovoru omenil neki tretji danski igralec, ki potuje z njima, da Patachon samo enkrat dnevno kadi, namreč od jutra do večera cigareto za cigareto, ter Pat da samo enkrat dnevno je in to od jutra do večera, je Pat dostavil:

»Ta gospod pa samo enkrat dnevno laže, in to od jutra do večera!...«

Dober teden ostaneta Pat in Patachon še na Dunaju, nato pa na Semmeringu kakih 7 dni, da dovršita svoj sedanji film. Potem pa se odpeljeta v Španijo na novo delo. Med pogovorom sta mi pripovedovala o razmerah v njuni domovini. Podnebje imajo popolnoma isto kakor tukaj. Izpraševala sta me o naših krajih, naših razmerah in naših ljudeh. Tako sta hitro minili 2 uri v prijaznem pogovoru. Rade volje sem se nato odzval njunemu povabilu, da si ogledam filmanje.

Slike iz filmanja v ateljeju

Že v prvem nadstropju pod ateljejem se čuje brnenje kakor v tovarni. Atelje sam se nahaja na vrhu, to se pravi v zadnjem nadstropju tvornice »Amburg-Gumpendorferstrasse«. V pritličju je ob stenah vse polno figur, ki pričajo o filmu.

Ko stopiš skozi železna vrata v atelje prvi hip ne vidiš nič drugega kakor v sredini tega ozromnega prostora kup kulis razsvetljenih od sleplivo zelenkaste in vijoličaste svetlobe. In ne slišiš drugega kakor vpitje režiserja, vrvenje delavcev in stativov ter brnenje svetlobnih aparatov. Ko se oko malo privadi na to luč in uho na vpitje, šele opaziš posamezne igralce in igralke ki so, se razume, vsi brez izjeme našminjani na debele in napudrani, da se vse kadi okoli njih.

Priprava za posnemanje scene: »Wienerstüberl«, kamor prideta Pat in Patachon s kuharico in sobarico: Režiser Steinhoff, ki je prišel iz Berlina samo radi tega filma, vpije na vse pretege in pot mu teče z lica v pobokih. Hoče že pričeti, pa mora še godce postaviti v drugo pozicijo, temu igralcu izboljšati gesto, onemu statistu zopet popraviti masko itd. Po 3 ali 4 poizkusih zadoni gromoviti: »Pozor!...«

Delavcem zakliče: »Luči!«

Proti operaterjem: »Gospoda, ste že tako daleč?«

Igralcem: »Nastop!«

Se enkrat »Pozor!«

Trenotek tišine... nato: »Snimanje!« (Aufnahme — los!)

Sedaj prične šele pravi spektakel. Godci prično gosti, seveda cigumigu brez not, statisti simulirajo veselico, zabavaje, kričanje, ploskanje, vmes pa vpije režiser, operaterji vrt, reflektorje, jupitronke in živoserbni razsipačji brne, a novinarji in ostali gledalci kritizirajo. Vse to pa trpi le nekaj sekund kvečkemu 1 minuto. Nato preneha operaterji vrteči, luči pogasajo in scena je končana.

Treba je pomisliti, koliko truda je bilo potrebno za teh par metrov filma. Včasih je treba pripravljati za eno sceno vse dan ali še več in v nekaterih filmih je več tisoč takih scen. Seveda ne iz-

Kino

gubljajo časa radi takih priprav, temveč ko se v enem koncu ateljeja pripravlja, se v drugem že snimajo manj težvage slike.

Druga scena: Pat in Patachon se plazita v prazno kuhinjo. Naenkrat pride sobarica, ki je ljubosumna na Patachona, mu primaje klofuto, v razburjenosti pograbi sifonsko steklenico ter mu hoče razbiti glavo. Patachon se brani, toda igralka, ki je začelnica, preide v ekstazi iz igranja malo preveč v resničnost — Patachon ranjen! In sicer resnično, kakor to ne stoji v libretu. Scena se prekine, hitro voda — jod — zdravnik. Igralka ga je bila kresnila z pipe sifonske steklenice po licu pod desnimi očesom. Rana je hitro izprana, pomazana, preko napudrana in Patachon je č 10 minut zopet pred objektivom.

Scena se nadaljuje. V boju torej prične sobarica za vzvod pipe in hoče svojo ljubimca malo pobrizgati, se pa napoprei sama pošteno, ker v boju ni opazila, da je pipa obrnjena proti njej. Sedaj pa dobi Patachon curek v obraz, prime hitro za pipo in mesto da bi izpustil vzvod, ga še boli pritisne, hoteč prepročiti ta neprijetni prš, ter se še močneje pobrizga. Tako teče prizor za prizorom.

Proti večeru, ko leze kazalec že proti 9. uri, postanejo igralke že utrujene, apatične, operaterji nervozni. Le režiser, ki ves dan ni jedel, samo sem in tja požirek kave, ter kadil ves čas težke cigare, mora vlivati vsem življenje in zanimanje za stvar. Tako morajo kako težjo sceno po 3 krat filmovati, da doseže režiser od igralcev to, kar zahteva libreto. Po trikrat z dvema aparatoma, to se pravi, da dobi 6 negativov od ene scene, nakar izbere najugodnejšega od teh šestih za kopiranje, za pozitivni film.

Tako napreduje delo pod vplivom je-klene režiserjeve energije razmeroma še prav hitro. Snimanju v ateljeju bodo sledili še posnetki na prostem, in sicer deloma še na Dunaju, nato na Semmeringu. V jeseni pa pride novi film v promet. M. Fster.

Vaš dom bo vesel, veder in vabljiv
ako mu boste ngajali
gospa. Rejina raba
Simonove kreme
(Črne Simon)
Na se vlezati: koži po umivanju daje čisto in svetlo polt, mehko in prožno kožo, brezhiben obraz. Zadržuje ali odstranjuje razpoke, brlogotine, rdeče lise, napačnosti in vsakrno draženje na koži.
Naprodnaj posodo:
CRÈME POUDRE & SAVON SIMON
Parmaerie Simon, 19 Fg. St. Martin, Paris

Odprto pismo

g. velikemu županu v Ljubljani.

Podpisani sem hotel dne 7. junija 1925. privediti v svoji gostilni zabavo z godbo in plesom. Šel sem isti dan, kakor sicer po navadi k županu obč. Struge Ant. Pogorelec, da mi izda zadevno licenco. Ker ga ni bilo doma, sem šel zopet drugi dan k županu, a ga zopet ni bilo doma, ker je bil v Ribnici k sodišču. Plačal sem torej njegovi ženi predpisano takso v znesku 77 Din in dobil zato potrdilo, na katerem je bil sam g. župan podpis in pritisnjen nudi obč. pečat. Dne 10. junija 1925. sem pa dobil od župana odlok z dne 9. VI. 1925. št. 235, s katerim me je župan, ne da bi me prej zašiljal in mi dal priliko se zagovarjati, obsodil v plačilo dvojne takse v znesku 154 Din in v kazen 50 Din Zoper to krivično razsodbo sem se pritožil na sreznega poglavarja v Kočevju dne 17. VI. 1925. Srečni poglavar me je pozval, da moram plačati 31 Din takse, ker sicer vloge ne more rešiti. Ker kot notoričen revež nisem zmogel plačati dragih taks in koleksov, šel sem dne 14. VII. 1925. k županu, da mi izstavi ubožno izpričevalo, na podstavi katerega bi bil oproščen plačila, kolkov in pristojbin. On mi je izdajajo sprječevalo odložil, če da imam obrt. Zoper to sem se zopet pritožil dne 25. VII. 1925. na sreznega poglavarja v Kočevju in ga prosil, da posrbi, da dobim potrebno ubožno spričevalo.

Na to svojo vlogo sem prejel od sreznega poglavarja v Kočevju odlok z dne 20. VII. 1925. št. 9487, s katerim me dodatno obvešča da moram plačati takso 31 Din in takso za vlogo z dne 25. VII. 1925. v znesku 5 Din, ker sicer ne more pritožbo vpskevati. Proti odloku mi je dopustil pritožbo na vel. Župana ljubljanske oblasti, ker kakor že omenjeno, nisem mogel plačati zahtevane takse, me je srečni poglavar v svojinj opominom z dne 3. VIII. 1925. na to ponovno opozoril.

Proti odloku sreznega poglavarja v Kočevju z dne 29. VII. 1925. št. 9487 sem se pritožil na velikega župana dne 27. julija 1925., na katero pa še danes nisem prejel rešitve.

Dne 24. XII. 1925. pa je prišel k meni župan Pogorelec, da bi me zarubil za 295 Din in mi pokazal zadevni odlok sreznega poglavarja. Seveda je bila ribežen brezuspšen, ker nimam ničesar. Župan mi je nato rekel, da bom če ne morem plačati 3 dne zaprt.

Torej za to, da sem se zredrnil pri vsjkih oblastih prositi pomoči zoper pretvratnega župana (zagrizovca klerikalca) in ker nimam denarja za drage takse in kolke bom zaprt, ne da bi se najmanj pregrešil proti zakonu!

Vprašam g. velikega župana, ali res ni naših državi nobenega zakonitega sredstva s katerim bi se revež mogel braniti proti prepotenci gotovih nudutih županov? ANTON BORŠTNIK
gostilničar v Tržiču, h. št. 11.
obč. Struge, srez Kočevje.

Gospodarstvo

Uvoz iz Anglije

V večeršnjem članku je bil govor o uvozu kolonijalnega in tekstilnega blaga iz Anglije v našo državo. K temu omenjam danes še uvoz premoga in ostalih predmetov.

Premog, katerega tonaža znaša 16 krat bolj kot kolonijalnega blaga in bombaževine skupaj, je v uvoznem prometu z našo državo šele na tretjem mestu in je dosegel 1924. leta 166.252 ton v vrednosti 107 milijonov Din.

Ker se nahajajo rudarska podjetja v Angliji že od lanskega leta v vedno kritičnejšem položaju in narašča nezaposlenost rudarskega delavstva, je razumljivo velik interes Angležev za vprašanje uvozne carine na črni premog, antracit in koks. Konvencija za uvoz angleškega premoga je nastala po porastu dinarja koncem leta 1923., ker je bila cena domačega premoga ostala skoro neizpremenjena.

Povišanje tovarne za inozemski premog in uvedbo zaščitne carine, ki jo je lani uvedla vlada zaradi neugodnega položaja državnih premogovnikov, so smatrali Angleži za direkten afront proti svojim gospodarskim interesom. V letu 1924. je Anglija izvozila v našo državo 35.000 ton antracita v vrednosti 27.5 milijona Din, dalje 102.000 ton črne premoga v vrednosti 50.7 milijona Din in 30.800 ton kokska v vrednosti 28.8 milijona Din, tako da participira z nad 50 % na našem celokupnem uvozu visokovrednih fosilov. Uvozečaj antracit se pa v Sloveniji v pretežni večini ne porablja samo za kurjavo, marveč kot sirovina v elektrokemični industriji za izdelavo elektrod ter za izdelavo karbida ter je potrebno da ostane kot tak opreščen plačevanja uvozne carine. Dalje se uvažuje angleški premog za plinarne in za železnicarstvo.

Angleški premog je v področje ljubljanske zbornice prihajal dosedaj po veliki večini preko Trsta, kjer imajo angleške tvrdke svoje stalne zastopnike. Ti zastopniki pošiljajo mnogokrat našim odjemalcem manj vredno mešano blago. Tovarnina iz Trsta do Ljubljane je zelo draga in znaša sedaj za angleški premog za tono 115 Din, to je okrog 32 % od povprečne vrednosti blaga. V interesu naše industrije je, da se ta tovarnina po možnosti zmanjša.

Voljeno blago, ki ga uvažamo iz Anglije, se nahaja po vrednosti šele na četrtem mestu z 55 milijoni Din. Voljeno blago iz Anglije ni cenejše, toda je po kakovosti in trpežnosti najboljše ter je pričakovati, da se bo ta promet v dohodnem času še pojačal.

Med nadaljnji uvoznimi predmeti je posebno važna dobava sirovih kož za našo usnjarsko veleindustrijo. Uvoz kož je znašal predlanskem 986 ton v vrednosti 25.6 milijona Din. Nasprotno zopet mi izvažamo v Anglijo znatno množico ustrojnih svinjskih kož za galanterijske izdelke.

Znatno je delež, ki ga ima nadalje Anglija pri uvozu jedilnih olj v našo državo kakor tudi raznih olj in mazil za industrijske svrhe. Leta 1924. je izvozila Anglija k nam za 18.8 milijona Din jedilnih olj, za 2.5 milijona bombaževga olja, nadalje palmovega olja, kokosovega olja in rastlinskega loja, ki se uporablja kot sirovina za izdelavo mila v naših milarnah, v vrednosti 11 milijonov Din. Fiskalna carina na te sirovine, ki jih v tuzemstvu ne izdelujemo, kakor tudi predlagana carina na uvoz loja bo le podražila produkcijo mila.

Ivan Mohorič.

Na poti do valutne stabilizacije

Velikost valutne krize, ki se je po svršetku svetovne vojne pojavila doma in v vsem svetu, je nazorno razvidna iz spodaj priložene slike, iz katere izhaja, da v decembru 1923 se nobena evropska država ni dosegla zlate predvojnne paritete. V državah z visoko valutno (Anglija, Švedska, Holandska, Švica) je znašal padec vrednosti njihovih plačilnih sredstev do 10% prvotne vrednosti. Še mnogo bolj je valutna katastrofa zadela Nemčijo, Avstrijo, Madžarsko, Poljsko in Rusijo, kojih denar je tekom petih povojnih let padel na breznomembnem deleč zlatega standarda. Vmes med drugo in prvakr omejenjo skupino so države, kojih valute so padle za 85 do 96 odstotkov: to so predvsem Češkoslovska, Jugoslavija, Bolgarija, Rumunija in Grška. Edino izjemo na celnem svetu tvorijo Zedinjene države Severne Amerike s svojim dominijonom Alasko: one so edine med vsemi neštevilnimi državami na svetu, ki so svoj denar ohranile pred vseobčo epidemijo: dolar je ostal to, kar je bil pred svetovno vojno.

V decembru 1923 je v valutni katastrofi nastopila peripetija. Septembra 1922 je skupščina Zveze narodov sklenila poseči v razvrzane valute razmere republike Avstrije. Na Dunaju so takrat vsak dan pričakovali poslednji udarec. Dolar je rasel od ure do ure: za 21 kron na dan. In naenkrat, kakor da se je zgodil čudež: avstrijska krona, ki je bila v očeh vsega sveta obojena na neizogibni pogin, si je nenadoma opomogla. Postala je stabilna, trdna kakor dolar. Sicer je bila vredna komaj 14.000 del predvojnne zlate

krone, toda prenehala je padati. To je bil uspeh internacionalne intervencije, uspeh posojila.

Tak je bil začetek popravljanja evropskih valut. Avstrijski vzgled je pokazal, da je mogoče zaustaviti blazno padanje kurzov. Nemčija, Poljska in Rusija so po vrsti pristopile k operacijam in sanirale z energično gesto svoje finance.

Bil je skrajni čas! Ko je Poljska stabilizirala svojo marko, je dosegel dolar 68 mark porasta na minuto.

Ko je Rusija uvedla červonec (10 zlatih rubljev), je naraščal v Leningradu dolar z brzino 18.000 rubljev na sekundo.

In slednjič, ko je Nemčija ustvarila svojo rentno marko, se je dolar v Berlinu dvigal za 3 milijone papirnatih mark na sekundo.

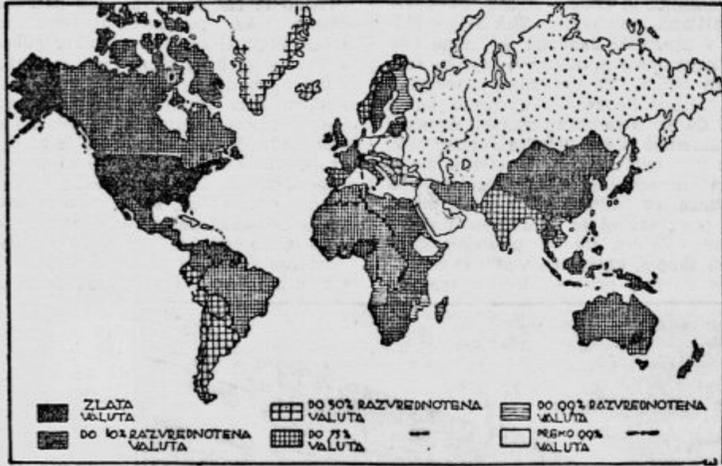
Mednarodni urad dela je sestavil pregledno tabelo fluktuacij povojnih dolarjevih denarnih vrednosti izražanih v valutah tridesetih držav. V ta namen se je moral poslužiti logaritmič-

Čim so se padajoče valute ustalile, se je takoj začela druga faza procesa: jele so se, nekatere rapidno, druge postopno izpreminjati v zlato valuto. Istočasno pa opažamo, da so se tudi valute nekaterih drugih držav, ki so bile od občege kaosa razmeroma le malo prizadete, približale svoji normalni vrednosti. Med te države spadajo Anglija, Švedska in Svica.

Tako se je zaključila prva etapa obnove svetovnega denarstva.

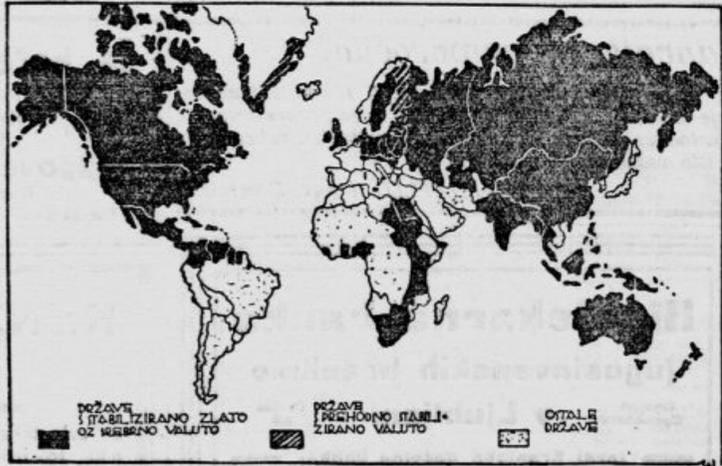
Druga etapa — povratak k zlatemu standardu na bazi razvrednotene valute — je prvi sledila neposredno. V Avstriji se je uveljavila v februarju 1925., v Nemčiji pa je državna marka (= zlata marka) nasledila rentno marko že leta 1924., čim je izvedba Dawesovega načrta zavarovala nemške finance pred ponovno katastrofo.

Kako hitro in temeljito so se od takrat konsolidirale valutne prilike v pretežnem delu Evrope, razvidimo najbolje z druge slike, ki prikazuje valutno stanje v vseh državah na svetu po stanju

ne tabele, zakaj nemogoče je bilo grafično izraziti v navadni, aritmetični tabeli neizmerni padec nemške, madžarske, poljske in ruske valute. Zakaj če bi uporabil aritmetično tabelo in vzeli kot bazo enoto 28 mm, bi grafična slika, označujoč porast dolarja v nemških papirnatih markah, dosegla že v avgustu 1923. višino Mont Blanca. Koncem oktobra je dolar v Berlinu že tako mogočno narasel, da bi njegov grafikon segal od zemlje do lune. V novembru ko je Nemčija izdala rentno marko, je veljal dolar v Berlinu 4 bilijone 201 milijardo papirnatih mark. V diagramu bi bila za to številko potrebna višina 28 milijonov kilometrov, to je dve tretjini razdalje med zemljo in planetom Venus. Ti podatki dovolj razjasnjujejo, zakaj je bila aritmetična tabela neuporabljiva; iz njih tudi jasno razvidimo, kako strašno je bilo na posledični svetovne vojne prizadeto gospodarstvo malone vseh držav na svetu.

1. junija 1. 1924. Iz karte razberemo, da je dosegel takrat bodisi zlato podlago bodisi prehodno stabilizacijo pretežen del Evrope. Naša država 1. junija 1924. še ni imela ustaljene valute; dinar je, kakor znano, v tistem času močno naraščal. Danes se je položaj v Evropi že dalje izboljšal. Med drugimi valutami je sedaj tudi dinar priložno ustaljen. Danes je v Evropi že malo držav, ki nimajo kolikor količev ustaljene valute. Med temi valuti nasti francoski frank. V zadnjem času tudi voljski zlatnik opasno valuje, dasi je to novouvedena zlata valuta, vendar je upati, da se bo zopet dvignil do polne vrednosti. Pa ne samo v Evropi, temveč tudi v drugih delih sveta so danes valutarne prilike že znatno boljše, kakor nam lih pokazuje naša druga slika. V letošnjem letu se bo valutno stanje v Evropi gotovo dalje boljšalo. V največji meri je to odvisno od rešitve perečih vprašanj vojnih dol-

Narodna banka SHS

Stanje 15. januarja 1926.

(V milijonih Din; v oklepajih razlike napram stanju 8. t. m.)

Aktiva: kovinska podloga 450.8 (- 2.8); posojila 1334.5 (- 30.2); račun za odkup kronskih novčank 1152.9; račun začasne zamene 347.5; državni dolg 2966.3; vrednost državnih domen, založenih za izdajanje novčank 2138.3; saldo raznih računov 779.2 (- 33.1). Skupno 9189.8.

Pasiva: vplačani deli glavnice 28.2; rezervni fond 7.2; novčanice v obtoku 5967.7 (- 199.2); državni račun začasne zamene 347.5; državne terjatve po raznih računih 139.3 (+ 22.7); razne obveznosti 585.8 (+ 109.2); državna terjatve za založene domene 2138.3; nadavek za nakup zlata za glavnice in fonde 75.4. Skupno 9189.8.

Tržna poročila

Novosadska blagovna borza (26. t. m.) Pšenica: baška, 3 vagoni 295-300. Tur. ščica: baška, nova, 1 vagon 105; sremška, nova, 1.5 vagona 110; sremška, sušena, 2.5 vagona 142-145. Moka: baška, 0.5, 1 vagon 480; baška 0.55, 1 vagon 492.50. Tendence nespremenjena.

Zivinski sejem v Mariboru (26. t. m.) Dogon: 4 bikli, 162 volov, 287 krav, 6 telet, skupno 466 komadov. Povprečne cene za kg žive teže so bile: dehel volh 8-8.50, poldehel 7.25-7.75, plemenski 6.50-7, klavne krave debele 5-6.25, plemenske 4.50-5, krave za klavne 3-4.25, možne in breje krave 6-7, mlada živina 6.50-7 Din. Prodanih je bilo 230 komadov; od tega v Av-

strijo 30 in v Italijo 52. Mesne cene za kg: govedina 10-19, teletina 12.50-20, svinjina 12.50-27 Din.

Dunajski goveji sejem (25. t. m.) Dogon 2365 glav; od tega iz Jugoslavije 163 komadov. Prvovrstno blago je moglo obdržati ceno, vse druge kakovosti pa so oslabele za 5 grošev pri kg; izjemo tvorilo le bikli, ki so se podražili za 5 grošev pri kg. Notrajlo za kg five teže: volh I. 1.50 do 1.80 (izjemno 1.85-2.20); II. 1.25-1.45, III. 1-1.15, bikli 1.05-1.40 (1.45), krave I-1.40 in slaba živina 0.50-0.85 šilinga.

Dunajska borza za kmetijske produkte. (25. t. m.) Slabša poročila iz Amerike in težavne prilike na budimpeštanskem tržišču so nekoliko vplivale na razpoloženje na dunajskem tržišču. Kupčija se je počasi razvijala. V cenah ni posebnih sprememb. Notirajo vključno blagovno - prometni davek brez carine za 100 kg v šilingih na dehel: Pšenica: domača 41-41.50, madžarska potiska 46.50-48.50; r. ž.: marchfeldska 28-32, 22.70-23.70; a: 21.50-22.50; oves: domači 28-29.50.

V trgovinski register so se vpisale v Sloveniji naslednje tvrdke: Kolinska tovarna hranil, d. d. v Ljubljani; Sladkorni promet, d. d. z o. z. v Ljubljani; Univerzala, razpošiljalnica, d. z. o. z. v Ljubljani; Znanstveni zavod prof. dr. F. Brösslera, d. d. za laboratorijske uredilne, kemijsko-farmaceutičke in gospodarsko-kemijske potrebštine, podružnica v Ljubljani. Izbrisale so se naslednje tvrdke: »Komet«, d. z. o. z. za razpečevanje poljedelskih strojev v likvidaciji v Ljubljani (ker je likvidacija kon-

čana); Konfekcijska tovarna, d. z. o. z. v likvidaciji v Ljubljani (likvidacija končana) Seljak & Komp. v Ljubljani (ker več ne obratuje); »Sinta«, splošna industrijska in trgovska družba z o. z. v likvidaciji v Ljubljani (likvidacija končana); Stanko Zargi & Co., d. z. o. z. v likvidaciji v Ljubljani (likvidacija končana.)

Novo domače industrijsko podjetje v Ljubljani prodano. Po vesti »Prager Presse« je Kolinska tovarnica za kavine primesi prodala svojo podružnično tvornico v Ljubljani novo ustanovljeni ljubljanski družbi, pri kateri sta udeležena Kreditni zavod za trgovino in industrijo ter pivovarna »Union« v Ljubljani z 2 milijonoma Din. Po mišljenju lista je za Kolinsko tovarnico prodaja zelo ugodna, ker so jugoslovenska oblastva v zadnjem času zlasti glede zaposlenja češkoslovaških uradnikov der delavcev de lafa neprikljne.

Novo domače industrijsko podjetje. Pri deželnem kot trgovinskem sodišču v Ljubljani se je vpisala v trgovinski register tvrdka Hribar & Co, tovarna slamnikov v Mengšu. Lastnika nove tvrdke sta brata Valentin in Mihael Hribar, priznana strokovnjaka, ki v tej stroki že dolga leta uspešno delujeta.

Predlog protidraginskega zakona po baje umaknjen. Spričo splošnega protesta gospodarskih krogov proti novemu protidraginskemu zakonu namerava vlada, kakor poročajo iz poučenih virov, umakniti svoj načrt. Vladni krogi so baje prišli do prepričanja, da bi protidraginski zakon v nameravani obliki več škodoval, kakor koristil.

Carinska pogodba med Madžarsko in Jugoslavijo. Budimpeštanski listi poročajo, da bo koncem meseca februarja ali v začetku marca prišla v razpravo carinska pogodba med Madžarsko in Jugoslavijo. Istočasno se bodo regulirale še tudi nekatera druga vprašanja. Pogajanja se bodo vršila deloma v Budimpešti, deloma v Beogradu.

Vprašanje svobodne cene na Jadranu. Na Sušaku se bo 8. februarja vršila na inicijativno tamosnjih gospodarskih organizacij konferenca, ki bo posvečena izključno preteru izdelanega predloga o osnovanju svobodne pristaniščne cene na gornjem Jadranu. Tež konferenci bodo prisostvovali tudi zastopniki ministrstev za promet, za finance ter za trgovino in industrijo.

Položaj na tržišču usnja je že dolgo časa nelzpremenjen. Povpraševanje je majhno, ker konzumentje iščejo samo najnujnejše potrebno blago. Cene v Zagrebu za kg po kakovosti: krupni domači 58-68, inozemski boljše vrste 75-85, vratovi 35-40, podplati boljše vrste 55-70, domači oblčaji 45-55, kravje usnje, žolto 85-95, črno 80-90, likanec (blank) prvovrstni 70-72 Din za kg boks 16-26, govaji 1422 Din za kvadratni čevlji.

Zanimanje za naše suhe gobe in strešno opeko v Grčiji. Neka trgovinska agentura v Grčiji se zanima za naše suhe gobe in strešno opeko. Agentura želi, da ji tvrdke, ki imajo lahko in dobro zgano opeko, pošljejo vzorce s cenami franko vagon Solun. Točen naslov te agenture dobe interese v Zbornici za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani.

Dobava. Direkcija državnih železnic v Ljubljani sprejema do 3. februarja ponudbe za dobavo 150 m Kanevas 100 cm šir., za dobavo 20 parov klobučevinastih škornjev, za dobavo 100 m merilno platna; do 5. februarja za dobavo usnja, za dobavo 14.000 kg železne pločevine, za dobavo 6 ko madov plošč iz umetnega marmorja. Predmetni pogoji so na vpogled pri ekonomskem odelenu te direkcije. Direkcija državnega rudnika v Brezi sprejema 20. februarja ponudbe za dobavo 2000 kg žebeljev za tračnice, za dobavo 1 opalografa z vsemi pripadajočimi deli, za dobavo 1 komada obratnega pluga »Wendpflug«. — Vršile se bodo naslednje ofertalne licitacije: 30. t. m. pri iritandanturi Dravske divizijske oblasti v Ljubljani glede dobave 75.000 kg bele moke; 5. februarja pri inženjerskem odelenu komande I. armijske oblasti v Novem Sadu za oddajo električne instalacije; 8. februarja pri direkciji pomorskega saobračaja v Splitu glede dobave barve, dvakrat kuhanege lanenega olja, kita in čopičev ter minija v prahu; 11. februarja pri odelenu za mornarico v Zemunu glede dobave 20 vagonov krušne moke; 18. februarja pri iritandanturi Vrbske divizijske oblasti v Banjaluki glede dobave 11.468 m³ drv. Predmetni oglasi so v Zbornici za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani na vpogled.

Pred odpravo carine na pšenico in pšenično moko v Češkoslovaški. Iz Prage poročajo, da bodo s 1. februarjem t. l. najbrže ukinjene carine na pšenico in pšenično moko v Češkoslovaški. Ostale agrarne carine ostanejo v veljavi.

Izvoz žita iz Italije zabranjen. Iz Rima poročajo: Uradno je bilo razglašeno, da je izvoz žita zabranjen do 30. junja t. l.

Poljska plačilna bilanca aktivna. Iz Varšave poročajo: Po centivi finančnega ministrstva pokazuje plačilna bilanca Poljske dne 1. t. m. prebitek v znesku 50 milijonov zlatnikov. Aktivnost plačilne bilance se je začela z decembrom 1925. In je posledica aktivnosti trgovinske bilance; trgovinska bilanca izkazuje že 4 mesece prebitek.

Borze

26. januarja.

LJUBLJANA. (Prve številke povpraševanja, druge ponudbe in v oklepajih kupčijski zaključki.) Vrednote: investicijsko 75-78, Volna škoda 305-315, zastavni Kranjske 20-22, komunalne Kranjske 20-22, Celjska posojilnica 202-202, Ljubljanska kreditna 210-0, Merkantilna 100-105, Prastediona 960-0, Slavenska 50-0, Kreditni 175-185, Strojne 0-125, Vevče 110-0, Stavbna 90-100, Šešir 115-0. — Blago: I. e. s: bukovli hodi I, od 30 cm naprej, od 4 m naprej, s 15%, od 2.50-3.90 m, fco Postojna 375-0; trestoni, monte od 10-30 cm, fco vagon nakladalna postaja 450-0; deske 13 mm, 4 m, konično, media 24 cm, od 16 cm napr., fco Postojna 0-580; deske 13 mm, 4 m, podmerno in III., fco meja 0-500; remeljni 100/100, 80/80, 70/70, monte, 4 m fco vag. meja 0-560; remeljni bukovli 50/50, la 1.10 m, fco meja 0-1200; hrastovi želez. pragovi 2.50x25x15, fco italijanska meja 0-68; hrastovi želez. pragovi 2.50x25x17, fco italijanska meja 0-70; hrastovi hodi I, II., največ od 2.70 in 2.90 m, fco vag. Ljubljana 0-500; javorjevi hodi, brez grč, od 50 cm premera naprej, od 1.60-2.20 m in 3.20 m naprej, sveži, s toleranco črne srca, fco italijanska meja 1000-0; poljski pridejki: pšenica: baška, fco vag. naklad. postaja 0-305, banatska, fco vag. nakl. postaja 0-300, domača, fco vag. prekmurska postaja 0-320; turščica: umetno sušena, fco vag. sremška postaja 0-150, času primerno suha, fco slavonska postaja 0-125, času primerno suha, fco Jesenice tranz za II. 0-165, času primerno suha, fco vag. nakladalna postaja 0-120, medjimurska, fco vag. medjimurska postaja 0-175, drobna, fco vag. prekmurska postaja 0-175; oves srbski, fco Postojna tranz. 0-220; ječmen 66-67, par. Ljubljana 0-235; ajda domača, fco vag. prekmurska postaja 0-265; rž domača, fco vag. prekmurska postaja 0-215; proso rumeno, fco vag. prekmurska postaja 0-215; otrobi drobn, pšenični, fco vag. nakladalna postaja 0-125; ječice, zlatorumene, fco vag. dol. postaja 250-0; gradbeni material: la portlandski cement »Saloma« - Tour, fco vag. Solin; v jutastih vrečah po 50 kg 0-40, v papirnatih vrečah po 50 kg 0-45, v sodih po 150, 180, 200 kg 0-52.50.

ZAGREB. Od bančnih papirjev je malo oslabele Jugo, dočim se je Prastediona zopet nekoliko popravila. Volj. škoda, promptna, se je ponujala po 311, a denar je bil na višini 310. Zaključka ni bilo. — Mednarodno so porasli London, Newyork in Italija. Dinar nespremenjen. Pariz je oslabei. Na zagrebškem deviznem tržišču je bilo povpraševanje nekoliko večje. Tečaj vseh deviz so poskočili. Narodna banka je pokrivala povpraševanje v vseh čekih. Promet 7 milijonov dinarjev. Notirale so devize: Dunaj 792.88-802.88, Berlin 1343.1-1353.1, Budimpešta 0.0791-0.0801, Italija izplačilo 227.48-229.88, ček 227.3-229.7, London izplačilo 274.52-276.52, ček 274.45-276.45, Newyork ček 56.252-56.852, Pariz 210-214, Praga 167-169, ček 166.8-168.8, Švica 1089.5-1097.5, ček 0-1093.25; valute: dolar 55.62 in pol - 55.22 in pol; efekti: bančni: Eskomptna 121-122, Poljo 17-17.5, Jugo 106-107, Ljubljanska kreditna, zaključek 214, Obrtna 75-77, Prastediona 962.5-965, Slavenska 50-0, Narodna 0-4350; industrijski: Šečera 400-405, Slavonija 42-43, Trbovlje 345-350, Vevče 110-120; državni: investicijsko 76-77.5, agrarne 44-45, Volna škoda, promptna 310-312, februar 285.5-286.

BEOGRAD. Devize: Dunaj 797-797.5, Berlin 1349-1350, Budimpešta 790-794, Bukarešta 24-24.50, Italija 228.25-228.5, London 275.1-275.4, Newyork 56.575-56.59, Pariz 209.5-211, Praga 167.65-167.75, Švica 1093-1093.5, Sofija 39.39.5.

CURIH: Beograd 9.16, Berlin 123.425, Newyork 518.375, London 25.2125, Pariz 19.175, Milan 20.895, Praga 15.35, Budimpešta 0.007253, Bukarešta 2.225, Sofija 3.575, Dunaj 73.

TRST: Efekti: Obligacije Juljske Kraljine 67.25, Živnostenska 276, Assicurazioni Generali 6000. — Devize: Beograd 43.70-43.95, Dunaj 348-351, Praga 73.25-73.75, London 120.40-120.60, Pariz 91.75-92.50, Newyork 24.65-24.80, Curih 478-480. — Valute: dinarji 43.40-44, dolarji 24.53-24.75, 20 zlatih frankov 94-97, zlata lira 477.65.

DUNAJ: Devize: Beograd 12.5325-12.5725, Berlin 168.87-169.37, Budimpešta 99.37-99.67, Bukarešta 3.0550-3.0750, London 34.9950-34.9950, Milan 28.58-28.70, Newyork 709.15-711.65, Pariz 26.25-26.41, Praga 21.0025-21.0825, Varšava 97-97.50, Curih 136.83-137.33, Sofija 4.81-4.85. — Valute: dinarji 12.47-12.53, dolarji 710.75-714.75.

PRAGA: Beograd 59.84, Berlin 805, Curih 651.125, London 164, Newyork 33.70, Dunaj 4.77.

BERLIN: Beograd 7.41, London 20.398, Newyork 4.195, Pariz 15.52, Praga 12.413, Curih 80.92, Dunaj 59.06, Milan 16.90.

NEWYORK. (zaključno 25. t. m.) Beograd 1.77 in četrt.

Vremensko poročilo

Ljubljana, 27. januarja 1926.

Ljubljana 306 m nad morjem

Kra opazovanja	ob	Zračn tlak	Zračna temperatura	Veter	Oblačno 0-10	Padavine mm
Ljubljana	7.	775.1	- 9.8	tug. vzh.	megla	
Ljubljana	14.	725.	- 2.4	jug. zah.	8	
Ljubljana	21.	773.6	- 1.9	sever	8 (megla)	
Zagreb	7.	773.6	- 6.0	zahod	10	
Beograd	7.	773.9	- 1.0	zahod	2	
Dunaj	7.					
Praga	7.	768.0	+ 4.0	zahod	10 (dež)	2.0
Inomost	7.					

Solnce vzhaja ob 7.26 zahaja ob 17.00, luna vzhaja ob 15.43 zahaja ob 6.29.

Dunajsko vremensko poročilo za sredo: Prehodno poslabšanje, na nekaterih krajih dež. Temperatura se bo dvignila. Močni zapadni vetrovi, Velika nevarnost plazov.

Zgodovinski prevrat leta 1903 v Beogradu

Zanimive podrobnosti «majske noči» po Vašičevi knjigi «Devetsto treća».

Prinašamo v naslednjem nekaj odstavkov iz Vašičeve knjige, o kateri smo obširneje poročali že svoj čas, in sicer ona mesta, ki popisujejo izvršitev «majskega prevrata» samega. Knjiga je po pravici vzbudila veliko zanimanje, saj je ona usodna junijska (po starem stilu majska) noč z zadnjim Obrenovičem odstranila ovire svobodnemu razvoju jugoslovenskega Piemonta.

Pri ocenjevanju tega krvavega dogodka, ki je neizbežno zahteval težke žrtve, je treba imeti pred očmi, da je predstavljal režim Aleksandra Obrenovića tip protinarodne, na absolutizmu temelječe vladavine, ki si ni pomišljala z oktroiranjem, s sistiranjem ustave in najrazličnejšimi nasilji vladati v državi, katere večina se je izrečno in ponovno izrazila proti takemu režimu. Aleksander Obrenović je vodil v glavnem avstrofilsko politiko, za nacionalne srbske in jugoslovenske cilje ni pokazal nikakega smisla. Financje so bile v državi v najslabšem stanju, uradništvo ni dobivalo redno svoje plače, često niti v vojski, prevladala je splošna nezadovoljnost. Osební režim Aleksandra Obrenovića je postal posebno osovražjen, ko so se k vsem tem pridružili še škandali s kraljevo poroko, zakaj kraljica Draga Mašinova, vdova, nekdanja dvorna dama kraljice Natalije ni imela dobrega slovesa, dalje škandal z lažnim porodom, načrt proglasiti kraljičinega brata Lunjevica za prestolonaslednika, vse to je splošno ogorčenje zoper zadnjega Obrenovića stopnjevalo do vrhunca. Vidnega izraza si je poiskalo pri burnih demonstracijah v Beogradu dne 23. marca 1903, ko se je v ogorčeni protesti združil takorekoč ves Beograd; bilo je nad vse simptomatično, da so vojaške čete, ki so morale nastopiti po beograjskih ulicah, kazale neprikrito svoje simpatije za demonstrante...

Izvršitev krvavega prevrata je bila v takih okoliščinah naravnost historična nužnost, tako kakor je bila zgodovinska neizbežnost velika francoska revolucija ali silni prevrat v Rusiji. Človek pomiluje krvave žrtve, ima sočutje in usmiljenje za življenje onih, ki so morali s svojo smrtjo oprati napake svoje in svoje okolice, ali treba je pač preboleti take silne operacije, ki izžgo rano na narodovem telesu in ozdravijo njegov organizem.

Na uspehih tega prevrata se je preporočila Srbija in je ustvarila pod Petrom Karadijevičem osnovo za veliko delo našega narodnega osvobojenja in ujedinjenja.

Noč 28.—29. maja (10.—11. jun.)

Se pred polnočjo so prišli zarotniki drug za drugim na določena mesta. S svojim brezskrbnim in lahkomiselnim vedenjem, zabavajoč se z brezpomembnimi vprašanji, pretvarjajoč se kakor da so v dobri volji po vinu in duhovitih prijateljskih šaloh, so se obnašali tako, da odvrnejo od sebe vsak sum svojih tovarišev, ki niso bili vpleteni v zarco,

a so se slučajno nahajali tu v njihovi družbi. Od petih skupin je samo ena premenila svoje mesto. Ker se je okrog polnoči kavarna zaprla, so se oni, ki so se zbrali v »Takovu«, prestavili v »Bulevar«. V tej skupini je eden častnik zelo bodel v oči. Dasi je bilo toplo, je imel na sebi plašč in na vprašanja, kako da je tako oblečen, je odgovarjal, da ga trese mrzlica, odklanjajoč pomoč natakarijev, kadar so uslužno priskočili, da bi mu pri napravljanju in razpravljanju pomagali; dovolil ni nikomur, da bi se mu približal. Bil je to inženjerski poročnik Milutin Lazarević; njegovi žepi so bili polni dinamita. Bil je določen, da z njim razruši dvorska vrata. Razen treh običajnih je nosil tudi en velik dinamični naboj, ki je bil izredno težak. Ta poslednji je bil namenjen glavnim železnim vratom, za slučaj, da bi gardni poročnik Živković ne dospel o pravem času ter odprl. Opremljeni z brzo gorečim netivom, so bili ti naboji tako dolgi, da je eksplozija morala nastopiti točno pet sekund po trenutku, ko se je zažgalo — — —

Ob eni po polnoči so se skupine, prihajajoče druga za drugo, združile v prostorih Oficirskega doma. Na vrtni in v notranjih prostorih so zarotniki v živahnem in veselem razpoloženju zavzeli mesto ter se pomešali z onimi, ki se jim o njihovem načrtu ni niti sanjalo. Njihovo razpoloženje je rastlo vedno bolj, kolikor bolj se je bližala odločilna ura. Peto se je in godba je svirala srbska kola in sevdalinke; dočim se je tu strastno debatiralo o Shakespearu, so se tam delali pijane oni, ki niso bili nikdar treznejši nego ta večer. Sredi nai-

lepšega razpoloženja je nekdo zahteval kolo kraljice Drage. Tudi to kolo, tako osovraženo so zaplesali z isto razigranostjo, tako da bi nihče ne mogel dvomiti o njihovi udanosti do kraljice. Ko so nato zopet zavzeli svoja mesta, odkoder so opazovali detektive, ki so prisluškovali od časa do časa, so nadaljevali svoje bučne pogovore s tolikim ognjem in srdom, da se je zdelo, zdaj zdaj se bodo spopadli.

V tej družbi, ki je bila videti povsem običajna oficirska družina, je bilo tudi nekaj takih, ki o zaroti niso ničesar vedeli. Toda ti so, v mislih na svojo službo, ki jim jo je nastopiti jutraj rano, drug za drugim zapuščali Dom in odhajali domu in do časa, določenega za usodni odhod, so se vsi prizgubili. Naposled so v Domu ostali samo zarotniki, ki pa so bili še vedno nesigurni drug pred drugim, zakaj razen nekaterih ni nihče vedel o ostalih članih organizacije.

V toku te vesele zabave sta od časa do časa dva oficirja pazljivo prišla do vodij skupin. To sta bila zarotnika Antonije Antić in Dimitrijević, ki sta prihajala v svrhu informacij; da je v dvoru koncert končan, da je kraljev adjutant Naumović poslal na svoj dom po pekrino, znamenje, da ne bo treba odložit izvršitve, da so določeni zarotniki odšli v vojašnice in zbudili vojake, da je generalštabni polkovnik Aleksander Mašin v prazniški uniformi šel mimo Oficirskega doma in odšel v vojašnico sedmega polka, da prevzame poveljstvo nad četami beograjske garnizije, kakor tudi da so posamezni oddelki, določeni da zasedejo pošto, telegraf, magistrat, hiše treh ministrov in stanovanje mestnega komandanta polkovnika Dimitrija Nikolića, že odkorakali na svoja mesta pod poveljstvom za to določenih zarotnikov. Obenem sta jim povedala dolžnosti skupin, katere so vodili in od katerih je imela prva prodrati v spalnico

kraljevskega para ter izvršiti umor, druga pod vodstvom Dimitrijevićevim preprečiti odpor dežurnega ordonanca, tretja zbrati prvoga adjutanta generala Lazo Petrovića, četrta obvladati žandarmerijo, a peta paziti na okna kraljevskih sob.

Ura je bila točno 1 in 45 minut, ko se je kapetan Dragutin Dimitrijević dvignil s svojega mesta in zapovedujoče izgovoril dve besedi, po katerih so vsi razgovori, pesmi in godba utihnili kot presekanj po gromu te odločne komande: »Gospodo, napred!« Tedaj so kot eden skočili s svojih prostorov, pripravljeni za odhod, toda na mah jih je ustavila energična kretanja poročnika Antonija Antića. Ta je prijel čašo, jo dvignil nad glavo ter izpregovoril: »Prijatelji, preden se dvignemo, da izvršimo to sveto nalogo, prisezimo: da v slučaju neuspeha ne bomo nikdar izdali drug drugega, a ako uspejo, da ne bomo za se nikdar zahtevali nikake nagrade!« — »Prisegamo!« se je glasil odgovor zarotnikov.

Tedaj so bliskoma, drug mimo drugega, stekli na cesto. V tem trenutku je eden edini zarotnik zapustil tovariše. To je bil kapetan Dragoljub Jaša Jeremić, ki se je opravičil s slabimi živci, ločil se in odšel domov.

Točno ta čas bi moral biti bataljon šestega polka, pod poveljstvom Petra Mišića pred Oficirskim domom, odkoder so se imeli na njega čelu zarotniki podati proti dvoru. Kot po dnevi razsvetljena ulica se je lepo videla tja do »Slavije«, toda o bataljonu ni bilo nikakega sledu. Mučen vtis, ki ga je to napravilo, pa je ublažil takoj na to nastop druge čete, katere takt, rezko odmevajoč v nočni tišini, se je začel od vojašnice sedmega polka. Malo pozneje je prišla mimo četa kraljeve garde pod poveljstvom kapetana Ljube Kostića, kateremu je bil pridružen za vsak slučaj in

z nalogom, da ga ubije, ako bi pričel omahovati eden oficir, znan po svoji odločnosti, podporočnik Josip Kostić. Ko je ta četa dospela mimo Oficirskega doma, je kapetan Dimitrijević zaklical njenemu poveljniku, naj jo ustavi. Toda ta ga ni poslušal. Dočim je četa krenila iz Resavske ulice v kralja Milana ulico, je ta prišel ves zasopljen k Dimitrijeviću: »Kje imaš šesti polk?« — pa se prijel za glavo. In dočim je ta molčal, razmišljajoč o nečem, je znova vzkliknil obupan: »Apis, Apis, zakaj si upropastil mene in moje dete?« Ne da bi odgovoril le besedo, se je kapetan Dimitrijević naglo okrenil, pristopil brž k ostalim, ki so nestrpno čakali njegovega povelja, ter vzkliknil: »Gospodje, v tekočem koraku naprej!«

S sabljami, stisnjenimi ob telesu po predpisu za tekoči korak, so zarotniki stekli za njim in pešadijskim majorjem Luko Lazarevičem... In hiteč v teku po obeh straneh ulice, skozi goste oblake prahu, ki so ga dvigali mestni pometalci, so brž dohiteli čelo garde čete in ga prehiteli; spremljali so jih presenečeni pogledi teh zaspanih ljudi, ki so, naslonjeni na velike metle, stali kot edine priče te nenavadne nočne dirke. Četo so dohiteli na mestu, kjer se je obročala k žandarmerijskim vratom in dočim je četa nadaljevala svojo pot naravnost k njim, so se oni napotili, še vedno v teku, k drugim železnim vratom dvora.

Stražarji prvih železnih vrat, mimogled katerih so tekli, so pozdravili oficirje vzravnan, kakor veli predpis, in ostali kot kipi na svojih mestih. Med tekom pa se je gruča preveč raztegnila. Ko so najhitrejši dospeli do glavnih vrat, so poslednji tekli šele mimo »Londona«. Oni prvi, ki so jih tudi tu pozdravljali začudeni stražarji, so navalili takoj na zaprta vrata, stresajoč z vsemi silami močno železje. Ta tresk pa je vzbudil in vznemiril celo jato kavk, ki so počivale na vejah visokih kosterjav na obeh straneh ulice. Nenaden in buren vrišč vznemirjenih ptic je povzročil resno nevarnost, da se vznemiri dvorska straža — pa tudi mnogo večjo opasnost, da se pojavi omahljivost v vrstah preveč raztegnjene kolone, ki bi se mogla v ozki ulici razpršiti in razbiti. Tedaj je Apis stekel z revolverjem do prvih v koloni in zaklical: »Na svoja mesta!« in posrečilo se mu je, da jo je v hipu zbral ob vratih.

Istocasno je gardni poročnik Živković hitel k vratom, da jih odpre. V trenutku je prišel čez esplanado in bil pred njimi. Toda roka, v kateri je stresal veliki sveženj ključev, je zaman poskušala, da jih odklene. Ostalim, ki so motrili nestrpno njegov trud in obračali poglede v ono stran, odkoder je mogla vsak hip prihiti straža in začetj z ognjem, se je zdelo, da traja to ropotanje s ključem in odstranjevanje zapaha neskončno dolgo. Zato je eden od najnestrpnejših, podporočnik Radoje Janković, srđito kriknil Živkoviću: »Odprl! Kaj pa se obotavljaš?« Tedaj je Živković poskusil še enkrat z vso silo — in je odklenil. In ko je pod njihovim močnim pritiskom odnehal tudi poslednji zapah, so se vrata odprla, skripajoč in odvijajoč Živkovića v stran.

(Koniec sledi.)

Stari konak v Beogradu, kjer se je izvršila 27. maja 1903. Ubojstvo princa Petra Aleksandra Obrenovića se je nahajalo v levem prizidku (erkelju) postolja. Od tam so vrgli zarotniki truplo Aleksandra Obrenovića in njegove žene skozi okno na vrt. Starega konaka danos ni več. Palača, ki se vidi na levi strani, je polospje današnjega tkzv. starega dvora, ki stoji nasproti novemu dvoru, v katerem probivata kralj in kraljica.

Zahvala in priporočilo!

Zavarovalna družba Commercial Union v Ljubljani mi je izplačala mojo škodo, nastalo vsled požara točno in kulantno vsled česar se gornji družbi najtopleje zahvaljujem ter isto vsakomur priporočam.

AVGUST DELBELLO, bravec, Domžale.

Hipotekarna banka

jugoslovenskih hranilnic

Brojara Hipotekarna v Ljubljani

Telefon 112

(proje Kranjska deželna banka)

izvršuje vse bančne posle in transakcije

Sprejema vloge na hranilne knjižice in tekoči račun proti najugodnejšemu obrestovanju

ter daje vsakovrste kredite in prodajma. Nakup in prodaja valut in deviz.

50 a

Če hočete svoje oči varovati,

poslužujte se samo lepo in pregledno črtanih poslovnih knjig, ki jih izdeluje po nizkih cenah

knjigoveznica K. T. D. v Ljubljani,

Kopitarjeva ulica 6 (II. nadst.)

En gros

43 3

En detail

RENAULT AVTOMOBILI

— danes neprekosljivi —

za avto-takse in kot osebni, za zdravnike in potnike, tovorni in avtobus-vozovi, ker so najsolidnejši, na trpežnejši in najcenejši pri uporabi.

Zastopstvo za Slovenijo: A. Lampret, Ljubljana, Dunajska cesta 21.

Potrti globoke žalosti naznanjamo sorodnikom, prijateljem in znancem, da je danes ob 10. previdena s tolažili sv. vere v 21. letu starosti mirno v Gospodu zaspala gospa

Anica Hlastan roj. Forte

Pogreb nepozabne pokojnice bo v četrtek, dne 28. t. m. ob 15. iz hiše žalosti Loke 26, na tukajšnje pokopališče.

Trbovlje, dne 26. januarja 1926.

Slavko Hlastan, Irgovec, soprog Ana Forte, posestnica, mati — Janko Poldka, Miro, Marica, bratje in sestre, in vsi ostali sorodniki.

VEZAVO KNJIG ZAPISNIKOV

in vsa druga knjigoveška dela

izvršuje lično, trpežno in po konkurenčnih cenah

KNJIGOVEZNICA DELNIŠKE TISKARNE

D. D. V LJUBLJANI

Miklošičeva cesta št. 16

Klišeeje vseh vrst

v poljubni velikosti za vse vrste eno- in večbarne tiska izdeluje v kratkem času

JUGOGRAFIKA KLISARNA

LJUBLJANA SV. PETRA NASI 87 23

Naročna sprejema tudi oglasni oaselek uprave „Jutra“, Trešernova ulica 4.

Išče se mada moč

manufakturne stroke, za na zalogo, eventualno tudi znanje potovanja za Slovenijo, nastop takoj ali po dogovoru — Ponudba na uredništvu „Tovarna 50“.

Komfortno stanovanje

obstoječe iz 5 sob, kopalnice in vseh pritlikin z uporabo cvetličnega vrta, v novi vili v bližini sredine mesta se odda stranki, ki zamore plačati najemino za več časa v naprej protinabavljeni Odda se eventualno tudi eno stanovanje obstoječe iz treh sob, ter eno stanovanje z dvema sobama Ponudbe pod „Komfort 425“ na upravo tega lista. 476 a

Bonton - knjiga spodobnosti in lepote

To je bila senzacija med Slovenci, ko pred 57 leti naše prvo, najodličnejše literarno društvo Slovenska Matica izdala knjigo »Olikani Slovenec«.

nobenem drugem bontonu, karakterične poteze iz naše obitelji in naše družbe, pozitivne in še češče negativne.

Dolžnost naša je torej, da se kažemo tako od zunaj, da smo svetu ob prvem pogledu všeč, da mu postane vredno truda, preiskovati nas, kakšni smo od morala.

Avtor naše knjige piše prvi z ozirom na naše sodržavljane Srbe o »Krstni slavici« in »Krstnem imenu«.

Zlasti so me zanimala avtorjeva izvajanja glede vedenja moštva napram ženstvu ter obratno. Iz njih razbode lahko vsakdo, kako daleč smo ponekod še do gentlemanstva in do pravega pojmovanja »dame«.

dejo v nji mnogo koristnih navodil, roditeljem, vzgojiteljem, tudi inteligentnim poslom obeh spolov, specialno pa našim elegantičem in eleganticam vseh vrst.

zopet v Skatlo; to bi bil znak skrajnega skopušstva. Pravi kadilec cigaret mora vedno paziti na to, da mu konci prstov ne orumene.

Mali oglasi - Mall oglaš, ki služijo v posredovalne in socialne namene občinstva, vsaka beseda 50 par.

STAMPILJE T. RABIC Ljubljana

Radio-klinika - popravlja sestave, detektorje, akumulatore, polnilne aparate.

Službe (dobe) - Dva krojaška pomočnika, strojeopiska, mlajša postrežnica.

Službe (dobe) - Služkinja, potnik, kuharica, dobro kuharica.

Službinjo - Brivski vajenec, Služkinjo, Dekle, Stenografino, Službinjo, Lesni manipulant, Služkinjo, Brivski vajenec.

Službe (dobre) - Šivilja, Trgovski pomočnik, Služkinja, Strojinik, Prodajalka, Šivilja, Vrtniško opeko, Plečilni stroj, Litografski stroj, Službo slugo, Prodajalka, Služkinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Prodajalka - Prodajalka, Službinjo, Lesni manipulant, Službinjo, Brivski vajenec.

Sax Rohmer:

Rdeči detektiv

19. poglavje.
Opijska kupčija.

Ko se je vrnil, je prinesel Siru Lucienu veliko sportno čepico, ki jo je Lucien potisnil globoko na oči, star plašč, kojega ovrtnik si je privil, in rdeč volnen šal, s katerim si je zavil spodnji del obraza. Duh šal je bil gnusen, toda v svojem dvojnem življenju je Sir Lucien prišel tolikokrat v dotiko z vsemi vrstami nesnage, predvsem z nesnago Daljnega vzhoda, da jo je lahko prenašal.

Kitajec nedoločene starosti v umazanem površniku in čepici je čakal pred vrati, in ko se je Sin Sin Wa prikazal, mu je naglo šepnil par kitajskih besed.

Sin Sin Wa ni odgovoril. Obleden je bil v površniku, na glavi pa je imel širokokrajni klobuk. Ta čudno sestavljena trojica je začela korakati proti zapadu ob obrežju Temze. Ozke, slabo razsvetljene ulice so bile skoraj prazne, toda od reke sem je prihajal silen ropot industrije velikega londonskega pristanišča. Včasih so zapiskale ladijske sirene in čulo se je ropotanje verig v tihi noči. Tu in tam so se skozi sopihanje strojev čuli človeški glasovi.

Trije možaki so korakali molče svojo pot, hodili so iz ulice v ulico, dokler niso prišli med hiše, ki so bile na videz neobljudene. V eni teh hiš je bilo spodnje stanovanje spremenjeno v brivski salon, in na vratih je bil sledeči napis:

SAM TUK — BRIVEC

Kitajec, ki jih je prišel iskat, je potegnil iz žepa ključ, odprl vrata in spustil Sira Luciena in njegovega spremljevalca v slabo razsvetljeno stanovanje, ki je bilo urejeno kot brivski salon. Na zidu so bila ogledala in pred vsakim je stal po en stol.

Sin Sin Wa je šel skozi sobo do drugih vrat. Sir Lucien mu je sledil in šla sta po kamenitih stopnicah navzdol v majhno klet, ki je navidezno služila kot shramba za premož. Na stopnicah je gorela majhna svetilka.

Sin Sin Wa je vzel svetilko in jo postavil v kletki na tla, ki so bila pokrita s premoževim prahom. Nato je zaklenil in zapahnil vrata. Kup najrazličnejših starih in raztrganih predmetov je ležal v enem kotu kletki. V njem se je skrival poseben mehanizem, ki ga je mogel najti samo oni, ki je dobro vedel, kje je in kako deluje.

Iz stare ropotije je molčeval konec močne železne žice, ki je bila pritrjena na tlak. Kdor ni vedel, kaj pomeni, je niti zapazil ni. Konec žice je bil kavljasto zavit in če se je potegnilo za ta kavelj, se je dvignil kamen v tlaku in odprl dohod do stopnic, ki so vodile navzdol.

Sin Sin Wa je potegnil za kavelj in postavil luč na stopnice. Sir Lucien je začel spretno stopati navzdol. Brezdvomno ni bil prvič v tem kraju. Stopnice so vodile v podzemski rov, ki je bil sirovo izklesan, kot rovi v rudnikih, in netlakan. Sin Sin Wa je sledil in zaprl za seboj odprtino.

Hodnik je bil zelo dolg in se je končal pred masivnimi vrati, ki so bila zaprta z veliko ključavnico. Sin jo je odklenil in prišli so v nov hodnik, ki je pa bil zidan in tlakan. Na koncu hodnika je bila podzemeljska jama, v kateri je bila velika miza. Na njej je stala ladijska svetilka. Pri mizi je sedel resen Kitajec. Bil je popolnoma plešast, edine lase, ki jih je imel, so bile tri ali štiri bele kocike, ki so mu rastle v kotu ustnic. Njegovo čelo je obstajalo iz samih gub

in imel je velike rožene naočnike. To je bil Sam Tuk.

Pred mizo so ležali različni zaboji in zavoji. Enega izmed njih je ravnokar odvezaval umazan mornar. Ko sta prišla Sin Sin Wa in Sir Lucien, je dvignil svoj rdeče bradati obraz in dejal:

— Dober večer, Sin Sin. Kdo je ta dolgi možak?

— Prijatelj, je odvrnil Sin Sin Wa. Kaj imaš na prodaj?

Stopil je k zavoji in začel tipati opij, ki je bil v njem. Duhal ga je, vtaknil vanj svoj nož in ga natančno opazoval.

Spoznal je, da je en del pošiljkatve manj vreden, ker ni pristen smirnski opij, kot je trdil mornar.

Precej časa sta se prepirala, dokler ni Sir Lucien rekel Kitajcu naglo par besed v njegovem materinem jeziku. Ta je nato prijel zavoj, ga položil na mizo in odšel zahtevano vsoto.

Mornar je spravil denar v žep, ne da bi rekel besede, in je odšel. Njegovi okovani žebli so odmevali po tlaku in Sin Sin Wa je vzel svetilko z mize ter odhitel za njim. Prišla sta do vrat, jih odklenila in začela po lesenih stopnicah stopati navzdol. Od daleč se je začulo pijuskanje vode. Bila sta v kanalu, ki je pod veliko ladjedelnico vodil v reko. V kanalu je plaval čoln, privezan ob kavelj v zidu. Mornar je skočil v čoln, ga odvezal, odveslal in zaklical s hripavim glasom:

— Lahko noč, Sin Sin!

— Lahko noč!

Počakal je, dokler se ni udarjanje vesel zgubilo v temno noč, potem pa se je vrnil, zaklenil vrata in šel nazaj gor v jamo, kjer ga je čakal Sir Lucien.

Tako se je vršilo tihotapljenje in prodajanje opija v Londonu. Ker je delo v ladjedelnici počivalo, bi le čuden slučaj mogel razkriti policiji tajni vhod.

Ko se je Sin Sin Wa vrnil, je vtaknil kupljeni zaboj v zaboj, ki je bil za Samom Tukom; in ta je prvič pokazal, da je živo bitje, kajti lahno, a molče je pokimal s svojo golo glavo.

20. poglavje.

Kazmine metode.

Rita Dresden se je poročila z Monte Irvinom spomladi in opustila svoj igralski poklic. To kar si je dolgo želela, je slednjič dosegla. Toda svojih tajnih slasti ni opustila. Ni ji bilo dovolj, da je jemala kokain, začela je še kaditi opij in pri zadnji opijski partiji, ki jo je bil priredil Kilfane, je spoznala, da prenese skoraj ravno toliko opija, kot Američan, ki je bil nanj že dolga leta navajen.

Obnašanju, ki ga je kazal Sir Lucien napram njej, se je čudila in se jezila nad njim. On, ki jo je bil prvi navadil jemati kokain in kaditi opij, ji je naenkrat skušal dokazati, da je to naravnost blazno početje. Imel ni prav nobenega uspeha, nasprotno, izgubil je njeno zaupanje. Ona je pozneje še dvakrat obiskala »Hišo stoterih nasladi«, enkrat z Mollie Gretno, in enkrat z Gretno in Kilfaneom, ne da bi bil Sir Lucien za to vedel.

Važne zadeve so Sira Luciena odklopile za nekaj tednov iz Anglije, ravno preden se je Rita poročila, in ker se je bil medtem že tudi Kilfane vrnil v Ameriko, je naenkrat Rita spoznala, da je v zadevi svojega tajnega zauživanja opojnin ostala nevezana sama nase, in da je razen tega to silno otežkočeno radi moža, ki skrbno pazi nanjo.

Rita je naenkrat začela gledati z drugimi očmi Monte Irvina, ko še ni bilo preteklo prvih šest mesecev njunega zakona. Prej ga je smatrala kot nekako rešilno skalo v morju svojih tajnih strasti, sedaj pa ji je bil samo še zapreka, da se jim ni mogla vdajati svobodno,

kolikor je hotela. Toda njeno spoštovanje se ni zmanjšalo, kajti ljubila ga je vendarle in silno se je bala, da bi zvedel za njena tajna pota. Možnost, da jo razkrinka, je bila tem manjša, ker njeni prijatelji in tovariši niso bili v Londonu.

Spoznala je še mnogo drugih ljudi, ki so tudi bili sužnji tajnih strasti. Večina je bila iz gledališkega sveta. Rita je postala neke vrste višja svečenica teh strasti zajedno z gospo Sin. Kazma pa je bil tajni vodja vsega početja.

Razmerje med Kazmo in njegovimi odjemalci je bilo čisto posebne vrste: vsi odjemalci so bili, v pravem pomenu besede, njegovi sužnji. Rita ga je samo enkrat videla v njegovem proročišču in je pozneje stalno prihajala k njemu. Sicer pa ni nikdar govorila s skrivnostnim Egipčanom in tudi ni imela nobene tozadevne želje. Način, kako je dobivala opojnine, je bil silno enostaven. Morala je priti sama v Kazmino stanovanje v Bond Streetu in zahtevati ali steklenico parfuma ali škatlo slaščic. Na mizi so stale različne vrste parfumov in vsak izmed njih se je skladal s posebno opojnino. Slaščice so pomenile morfij, Rashid, Kazmin služabnik, je poznal vse stalne odjemalce in z vsako steklenico ali škatlo je prinesel obenem gotovo količino zahtevane opojnine. To je bilo namreč zelo previdno, kajti v slučaju, da bi policija pri izhodu preiskala odhajajoče, bi našla le nedolžni parfum ali škatlo s slaščicami, in tako bi bilo dokazano, zakaj je šel dotični obiskovalec h Kazmi.

Ni se bilo treba prav nič razgovarjati: obiskovalec je izbral parfum in dal denar. Rashid je zavil parfum v papir, izmenjal denar, pri tem pa stisnil obiskovalcu zavojček z zahtevano opojnino v roko. Cene so bile silno visoke, da naravnost blazne, toda kar se tiče Rite, se za to ni zanimala, kajti nikdar v svojem življenju ni znanla računati.

Kazma edino opija ni prodajal, pač pa je imel na prodaj morfij, opijsko tinkturo in druge preparate. Oni pa, ki so iskali pozabljenja v pipi, so bili prisiljeni dogovoriti se z gospo Sin, ki je aranžirala opijske partije. Toda izvzemši opijskih cigaret je prav redko prodajala opojnine. Popolnoma se je posvetila maku in njegovim ljubiteljem.

Zauživalci opojnin tvorijo neke vrste bratovščino in izven svojega začaranega kroga so tajni, kot člani Črne roke. Camorre ali pa Mafiaje. V tej tajnosti je ležala Kazmina varnost. Rita ni imela nobenega poženja dvigniti zavoso, ki je visela med njo in svetom. V začetku je bila nekoliko radovedna - spraševala je Sira Luciena in druge, toda nihče ni vedel, kdo je pravzaprav Kazma. Vsi so bili tajni sužnji njegovega laboratorija, o katerem so previdno molčali, ker bi sicer ne mogli več dobivati opojnin.

V začetku se je Riti tudi čudno zdelo, da ima Kazma razen prodaje parfumov tudi še proročišče, kjer razlaga obiskovalcem njih sanje, toda končno je razumela, da je bila to le pretveza, s katero je skušal zabrisati pred policijo vsako sled svoje prepovedane trgovine. Ko je tozadevno vprašala Sira Luciena, se je ta ironično nasmehnil in dejal:

— To je le dvojna varnost, podobna metodi znanega pariškega moralca, ki ga je policija dolgo časa smatrala za zelo spretnega in nevarnega žepnega tatu. Kazma ne prorokuje prav za prav, kajti napovedovanje bodočnosti je precej sumljivo počenje. Razlaganje sanj pa je že nekaj drugega.

Po poroki se je Rita naravnost ustrašila, ko je pomislila na to, da bo šla na daljše poročno potovanje. Prej si ga je bila vedno predstavljala v najlepši luči, sedaj pa je z grozo gledala nanj. Vojna, med katero je bilo vsako potovanje onemogočeno, je bila zanjo velika sreča.

Podeželske odre

opozarjamo

na veseloligro v enem dejanju (4 osebe)

POPEK

Za predpust jo je izdala. (Cena 15 Din.)

(V istem „Odru“ je še enodejanka: „Bogatin in smrt“.)

Knjigarna Tiskovne zadruge v Ljubljani.

Potrlih src javljamo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem žalostno vest, da je naš dobri soprog, skrbni oče, brat, svak in stric, gospod

Jakob Jarc

višji sodni svetnik v pokoju

danes 25. januarja ob 21. uri previden s svetotajstvi za umirajoče, po kratkem in mučnem trpljenju mirno preminul.

Pogreb dragega pokojnika bo v sredo, 27. januarja ob 3. pop. iz hiše žalosti, Mestni trg 17/II. na pokopališču pri Sv. Križu.

Sv. maše zadušnice se bodo brale v več cerkvah.

V Ljubljani, dne 25. januarja 1926.

Marija Jarc, soproga — Miran, Vera, Mara, Vlado, otroci.

Zahvala.

Ob nepričakovani smrti našega dobrega

MITJE

so nam prijatelji in znanci, pa tudi doseđanji neznanci, izkazali toliko iskrenega sočustvovanja in nudili toliko moralne opore, da se jim ne moremo dosti topla zahvaliti. Posebno zahvalo smo dolžni vodstvu „Dijaškega doma“, proforskemu zboru in tovarišem dijakom, predvsem tov. Gorišku za krasen nagrobni govor in pevcom za v srce segajoče žalostinke, vsem darovalcem krasnih vencev in šopkov in vsem spremljevalcem na zadnji poti tako gosp. županu dr. Senčarju, starosti sokola dr. Salamuu itd., ki so vsi pripomogli, da smo milemu pokojniku izkazali zadnjo čast na tako dostojen način. Zahvaljujemo se tudi gg. zdravnikom za velik, četudi brezuspešen trud in č. sestram za res samoljubno nego in ljubezen, ki so jo poklanjale pokojniku v enomesečnem boju za življenje. Rodbini dr. Brumnovi in gg. Pečirerjevi ne bomo nikdar pozabili, kar so nam bili v teh težkih dneh. Se enkrat najprisrčnejša hvala vsem skupaj!

Logatec, dne 25. januarja 1926.

Rodbina noč. Tavzesá v Logatcu.

NARODNA TISKARNA

IZVRŠIJE TISKARSKA DELA V VSAKI MNOŽI NI IN SICER. URADNE TISKOVINE CENIKE KUVERTE RAČUNE HRANILNE IN ZADRUŽNE KNJIŽICE POROČNA NAZVANILA VABI LA CIRKULARJE VSTOPNICE ETIKETE MRTVAŠKA NAZVANILA ZAVITKE IČA ŠOPISE IN VSA V TISKARSKO STROKO SPADAJOČA DELA OKUSNO IN CENOŠKO NAROČILA SPREJEMA TUDI NARODNA KNJIGARNA PREŠERNOVA ULICA ŠTEVILKA 7 TELEFON ŠTEV. 304

LJUBLJANA KNAFLJEVA UL. 5

Kmetijska družba za Slovenijo sporoča pretužno vest, da je v torek dne 26. t. m. preminul njen upravnik drevesnice gospod

Josip Urbančič

ki je nad 40 let vestno služboval pri Kmetijski družbi. Pogreb bo v sredo dne 27. t. m. popoldne ob štirih iz hiše žalosti na Poljanski cesti šte. 59.

Blagopokojnemu bo ohranila Kmetijska družba časten spomin.

V Ljubljani, dne 26. januarja 1926.

Uslužbeni Kmetijske družbe za Slovenijo naznanjajo žalostno vest, da je dne 26. t. m. preminul njih zvesti tovariš, gospod

Josip Urbančič

upravitelj družbene drevesnice.

Pogreb bo v sredo dne 27. t. m. ob štirih popoldne iz hiše žalosti na Poljanski cesti šte. 59.

Blagopokojnemu zvestemu tovarišu ohranimo trajen in časten spomin.

Ljubljana, dne 26. januarja 1926.

Gospodična ali vdova

starejša brez otrok, pošena, zanesljiva dobi službo v mestu na deželi. — Ponudbo z natančnimi podatki je vpsolati na upr. „Jutra“ pod „Pomoč gospodinji“.

Opozarjamo

vse interesente, da je pri pisemnih vprašanjih, ki naj jih upravništvo pisмено reši, brezpogojno priložiti poštnino in manipulacijsko pristojbino v znesku Dln 2.—. Posebno opozarjamo na to one stranke, ki žele, da se jim po pošti pošlje naslove od malih oglasov. Vsa vprašanja in prošnje glede naslovov od „malih oglasov“ bodo romale v koš, ako ne bo priloženih Dln 2.—

Železnato vino

Je lekarna dr. G. Pletolca, Ljubljana, Dunajska c. 4. Krepča malektrvna, nervosna ter oslabele odrasle in otroke. Naročila se tolna izvršujejo. 400 II.

Pogubo vsaki družini

prinašajo nalezljive bolezni. Kako se jih ubranite izveste iz knjige:

Dr. Josip Tličar

Boj nalezljivim

boleznam

Cena s poštnino vred Dln 19.50

Naročila na knjigarno Tiskovne zadruge v Ljubljani.

«Jutro» roman

LUCIFER

katerega skorinsko vsa vsebina, prepletena s fantastičnimi zapletljivimi dogodki, ki končno prinašajo navdušenemu čitatelju s interesantnim razmišljanjem vsak hip presenetljiva, ki mu je sledi razobčaranje in konstantna izsopet presenečenja tako da so čitatelji nestrojno prečkali vsako naslednjo stran romana, je izšel in je do tava pri upravi „Jutra“ v Ljubljani.

Vsi ki so ga čitali in oni, ki niso imeli te prilike, naj si ga takoj naroče za domače knjižnice.

Želj zabavati Vas ne nore nobena knjiga!

Verzana stabe ... 50 Din

Brošura pa ... 45 Din

Prigoročano novo izdajo

Janko Kersnikovič

romanovi

Cyclamen

Broš. 22 Din, vez. 27 Din, pošt. 1-25 Din

Agitator

Broš. 18 Din, vez. 23 Din, pošt. 1-25 Din

Izdala jih je

Tiskovna zadruga

v Ljubljani